

REPUBLIC
OF
SOUTH AFRICA

REPUBLIEK
VAN
SUID-AFRIKA

Government Gazette Staatskoerant

Vol. 363

PRETORIA, 20 SEPTEMBER 1995

No. 16677

GENERAL NOTICE

GENERAL NOTICE 1003 OF 1995

Pampiri ena e Tala eo morero wa yona e leng wa ho bontshana ka leano la dikgokahano e hlalisitswe ke Ministri ya Diposo, Dikgokahanyo le Kgaso, sepheo e le ho neha setjhaba mmoho le bohle ba amehang tlhahiso-leseding le monyetla wa hore ba hlalise maikutlo a bona ka yona. Maikutlo le ditshisinyo di tshwanela ho finyella ofising ya Ministri pele ho la 15 SETEMERE 1995, atere-seng ena e latelang

TELECOMMUNICATIONS GREEN PAPER

The Ministry of Posts, Telecommunications and Broadcasting
Private Box 1706
SAXONWOLD
2132

FAX: (011) 339 5050

7 September 1995

**PAMPIRI E TALA
E RERETSWENG
DIPUISANO TSA SETJHABA**

**LEANO
LADIKGOKAHANYO**

Ministri ya Diposo, Dikgokahanyo le Kgaso

செய்து கொடுக்கப்பட்டுள்ளதால், இவ்
வாழ்க்கை, இவ்வாறு அமைந்திருக்கிறது.
இவ்வாறு, இவ்வாறு அமைந்திருக்கிறது.

இவ்வாறு, இவ்வாறு அமைந்திருக்கிறது.

இவ்வாறு, இவ்வாறு அமைந்திருக்கிறது.

இவ்வாறு, இவ்வாறு அமைந்திருக்கிறது.

**PAMPIRI ENA YA DITLHAHISO E NTSE E
FUMANEHA PUONG YA SEBURU, SESOTHO
SA BORWA LE SEZULU**

Ministri ya Diposo, Dikgokahanyo le Kgaso

**E hatisitswe ke
Bahatise ba Mmuso
Phupu 1995**

**E hlophisitswe ke
ba ha DeskTop at Work
(011) 616-7660**

DIKAHARE

KETAPELE	LEQEPHE 9
SELELEKELA	LEQEPHE 10
DINETE LE DITSHWANTSHO	LEQEPHE 12
1. DIKGOKAHANYO LE NTSHETSOPELE AFRIKA E BORWA	LEQEPHE 14
2. MERALO YA KGWEBO LEFAPHENG LA DIKGOKAHANYO	LEQEPHE 20
3. BORUI, MATSETE LE DITHUSO TSA DITJHELETE	LEQEPHE 27
4. BOIKEMELO MORUONG BA MAAFRICA BORWA A TIMILWENG MENYETLA	LEQEPHE 33
5. TAOLO YA LEFAPHA LA DIKGOKAHANYO LE MAQHUBU A KGASO YA RADIO	LEQEPHE 35
6. BOKGONI LE MOKGWA WA HO BEHA DITEFELLO	LEQEPHE 46
7. KGWEBO YA PHUMANTSHO YA DI SEBEDISWA	LEQEPHE 51
8. DIHLAHISWA TSE SEBEDISWANG KE BATHO BA LEFAPHA	LEQEPHE 54
9. KOPANO YA MABATOWA LE DINAHA TSA KA NTLE HO NAHA	LEQEPHE 59
10 HO FETOHA HA MOLAO KAROLO YA PELE	LEQEPHE 63
INCAZELO YAMAGAMA	LEQEPHE 68

KETAPELE

Ke thabo ho ba le boikarabelo ba ho beha Pampiri ena ya Ditlahiso e tobaneng le Leanole Dikgokahanyo pela setjhaba sa Afrika Borwa le ho le mema bohle ho arabela diteng tsayona. Pampiri ya Ditlahiso e fupere dipotso tse ngatangata tse mabapi le leano ladikgokahanyo. Maikutlo a hao a tla thusa Lefapha ho rala leano la Mmuso hodimadikgokahanyo bakeng sa bokamoso bo haufi.

Dikgokahanyo di fetohile karolo ya bohlokwa ya ekonomi ya lefatshe la rona le batho barona. E fana ka motheo wa ho kgona ho buisana le mekgwa ya ho fetisa tsebo le ditabatse ka etsang hore dikgwebo di kgone ho sebetša hantle le hore kgolo e ntle e be teng. Ke dikgokahanyo tse etsang hore batho ba kgone ho buisana le ha ba arohane ka dibaka tse hole ka hare le ka ntle ho meedi ya lefatshe la rona. Hape dikgokahanyo ke mokgwa wa ho bopa puso ka setjhaba ka ho fa setjhaba monyetla ditabeng le ditshebeletsong tsa dikgokahanyo tse ba dumellang ho nka karolo ka matla diqetong tse nkwang ke setjhaba.

Afrika Borwa e hloka leano le letjha dikgokahanyong hobane leano nakong ya kgethollo ka mmala le ile la nna la kgetholla bongata ba baahi ba Afrika Borwa. Ka baka lena, dikgokahanyo tse teng ha jwale di hlolehile ho hang ho fa batho katamelo e batsi tshebedisong ya dikgokahanyo—re se re sa bue ka tshebeletso ka kakaretso. Re lokela ho lokisa diphoso tsa nako e fetileng tse bakilweng ke maano ana e le taba e potlakileng.

Diphetoho mekgweng ya tse amanang le ditaba di teng lefatsheng lohle. Ho teng diphetoho teknojoling tse tlisang kopano hara ba dikomphuthara, ba dikgokahanyo, ba divideo le ba kgaso ho iketsa ngatanangwe le ho hlokomela hore dikgokahanyo di ate ka lefatshe lohle. Tsena tsohle di tliša diphetoho tse kgolo tlhophisong ya di-ekonomi le ditjhabana ho ya ka lefatshe bophara. Re tshwanetse ho fetola leano la rona la dikgokahanyo phephetsong ena ha e ba re lokela ho ba setjhaba se atlehileng maamong ana a matjha.

Tswelopeleng ya menyetla ya dikgokahanyo le ditshebeletso tse hlokwang ke lefatšhe la rona, ho hloka hla bankakarolo ba bangata le matsete a ditjhelete tse ngata. Hore sena se kgonahale, ho bohlokwahadi hore maano a hlakileng a ntshetswe pele dikgokahanyong, le hore maemo a hlakileng, a molao, a laolang a hlongwe e le hore maano ao a kene tshebetsong ka mokgwa o hlophisitsweng, o matla.

Leano la rona le letjha la dikgokahanyo le lokela ho tadimana le diphephetso tsena ka ditharollo tse hlwahlwa tse ka behang pepeneneng bokgoni ho tsa kahisano le ekonoming ya Mafrika Borwa wohle. Leano la rona le lokela ho totobatsa ditababelo tsa baahi bohle, mme ke le mema bohle ho nka karolo mekgweng ona o hlokolotsi wa leano la dikgokahanyo.

Z. Pallo Jordan

Letona la diposo, Dikgokahanyo le Kgaso

SELELEKELA

PAMPIRI E TALA KE ENG?

Pampiri e tala ke ya dipuisano. Sepheo sa yona ke ho beha dipotso tse lokelang ho arajwae le hore Mmuso o kgone ho rala leano. Pampiri e Tala ha se ka boyona pehelo ya leanola Mmuso. Pampiri e Tshweu e rala leano la Mmuso. Pampiri e Tala ha se pampiri ya diphuputso ya unibesiti kapa mosebetsi wa yona ke wathuto. Sepheo sa yona ke ho nonya maikutlo a setjhaba le a batho ba nang le thahasel-lohore ba ntshe maikutlo a bona. E lokela ho fana ka moralo wa leano la ditaba tsetsitlelletwang bakeng sa dipuisano. Tsohle ka Pampiri e Tala di bopa motheo wa dikarabo, ho kenyelleditswe moralo wa ditaba, dikgetho le dipotso.

PAMPIRI E TALA LEANONG LA DIKGOKAHANYO

Lebakabaka la ho hlalisa Pampiri e Tala leanong la dikgokahanyo ke ho nehana kasesebedisuwa se fetolelang leano la mosebetsi dikgokahanyong le ileng la etswa dilengwaneng tse sa tswa feta hore e be leano la Mmuso. Ka ho botsa maikutlo a setjhaba le bathahaselli ka tshebediso ya Pampiri e Tala mabapi le leano la dikgokahanyo pele hohlahiswa Pampiri e Tshweu, Mmuso o ka ba le bonnete ba hore maikutlo wohle a tshohlilwe.

Pampiri e Tala ya dikgokahanyo e arotswe ka ditaba tse leshome tsa leano. Taba ka nngwe ya leano e na le ditaba tse ngata tse behang taba kapa ntlha ka nngwe mae-monga lokelang. Dipotso tse ngata tse botswang di botswa di kgema mmoho le ntlha ka nngwe— ho tloha ho tse akaretsang ho isa ho tse tobang taba. Lenane la diteng qetellong ya Pampiri e Tala le jere ditlhaloso tsa mantswa a bohlokwa, dikgutsufatso le mekgatlo esebedisitsweng ka hara tokomane.

Maikutlo dipotsong tse hlalisitsweng Pampiring e Tala a tla fetoha motheo wa leano la Mmuso mabapi le dikgokahanyo. Leano la Mmuso dikgokahanyong le tla hlaliswa le lesebopehong sa Pampiri e Tshweu ya Dikgokahanyo. Ha e ba leano Pampiring e Tshweuya dikgokahanyo le amohelwa ka kakaretso, molao o tobaneng le dikgokahanyo o tlahlophiswa hore o tle o behwe pela Kopano ya Setjhaba (National Assembly).

MOKGWA WA HO ARABELA DIKGOKAHANYONG TSA PAMPIRI E TALA

Lefapha la Diposo, dikgokahanyo le Khaso le mema maikullo a ngotsweng, a tswangsetjhabeng le bathahaselling mabapi le dipotso tse ka hara Pampiri e Tala. Maikutlong aoa ngotsweng, ngola hle nomoro ya potso le karabo ya hao. O na le bolokolohi ho arabapotso eo o e ratang. Ha ho hlokahale ho araba potso e nngwe le e nngwe ha o sa rate hoetsa jwalo.

Pampiri e Tala ho tsa Dikgokahanyo e lekile ho hlwaya dintlha tsa bohlokwa, dikgetho tseka etswang le dipotso tse lokelang ho arajwa, e le ho rala leano le sephara la dikgokahanyobakeng sa Afrika e Borwa. Ha e ba ho teng dintlha kapa dipotso tseo o hopolang hore disiilwe Pampiring e Tala, o na le bolokolohi ho rala potso ya hao le ho e araba.

Ditlhahiso tse ngotseng di tla fumantshwa setjhaba ka ditshenyehelo tsa ho etsa dikopi tsatsona. Ha o rata ho kenyelletsa ntlha eo o e tadimang e le sephiri, e tshwaye hle, e le jwalomme o e manamise ka thoko tlhahisong ya hao.

LETSATSI LA HO KWALA LA DITLHAHISO KE 15 LWETSE 1995

Ditlhahiso di romellwe ho:

TELECOMMUNICATIONS GREEN PAPER
The Ministry of Posts, Telecommunications and Broadcasting
Private Bag 1706
SAXONWOLD
2132

Fakese (011) 339 5050

Ntlha tse latelang di kenyelletswe:

- o Lebitso
- o Aterese ya poso
- o Mohala le dinomoro tsa fakese.

DINNETE LE DITSHWANTSHO

Boholo le bohlokwa ba dikgokahanyo tsa Afrika Borwa di sitwa ho lekanngwa. Ka hlakoreng le leng hona ho etswa ke hobane ditaba tsa mesebetsi ya kgwebo lefapheng lena e lepinyanane, mme di le boima ho fumaneha. Leha ho le jwalo, taba ya bohlokwa, e re siyangre hloka bonnete ba taba, ke hore dikgatelopele tsa tekhnoloji di batla di rothofaditse meediya dikgwebo, e kang dikgokahanyo tsa bohlokwa, kgaso le ditshebeletso tsa ditaba tse nengdi hlakile pele, empa tseo jwale di bonahalang di kopana.

Lehlakore, le ha ho le jwalo, le phahametswe ke Telkom SA Limited, mokgatlo wa Mmusoo fanang ka ditshebeletso tsa boholo ba dikgokahanyo. Ka hoo, dintlha tse phatlaladitsweng mabapi le Telkom, di ka fana ka kakanyo feela ya boholo ba lehlakore lena.

TELKOM SA LIMITED (Qetellong ya 1993-94)

DITJHELETE

Maruo a sa tsitsinyeheng	R13,80 dibilione
Phaello	R8,35 dibilione
Bakeng sa Capex	R2,2 dibilione

THARAHANYO

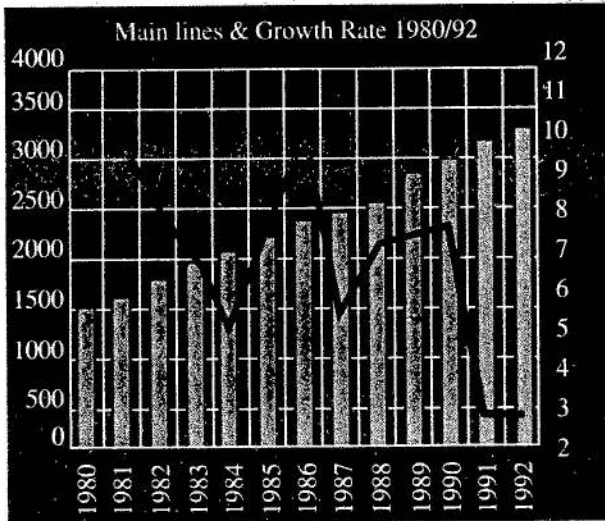
Ditshebeletso tsa Mantlha tsa mehala	R3,66 dimilione
Mehala ya Setjhaba	50,000
Setsi sa ditshebeletso tsa mehala	2088
Khebole ya koporo	18,5 dimilione tsa km
Basebeletsi	60,000

Ho tlatselletsa, Telkom e na le thahasello mokgweng o sebediswang lefatshe ka bophara, wa Sateleete o tsejwang ka la INTELSAT, o tla batla ditjeho tse fetang dimilione tse 90 tsadiranta. Hape e thahasella khebole ya SAT-2 e mathang tlasameisi.

Hape ho teng bao e leng dikhampani tse pedi tsa di-sellulara, e leng Vodacom (eo ho yona Telkom e nang le thahasello ya diperesente tse 50) le MTN. Batho ba amanang le yona ba feta 300000 ha jwale.

Basebetsi ba bangata ba menyetla ya dikgokahanyo ke bahasi (SABC le M-Net), Transnet le Eskom. Ba sebedisa haholo menyetla e teng ya Telkom, le eo ba iketsetsang yona, mmeba na le batho ba ikabetseng ho sebetsana le ditlhoko tsa bona tsa dikgokahanyo.

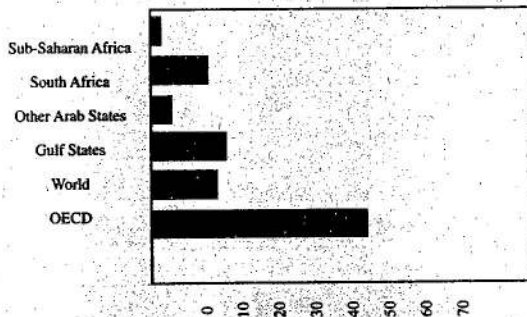
Karolo e bohlokwahadi ke bahlahisi ba disebedisuwa. Dikhampani tse kang SIEMENS, ALTECH, PLESSEY, PHILIPS, TEMSA, jwalojwalo, di kgotsofatsa ditlhoko tse ngata tsa Telkom le tsa basebedisi ba bang.

1. MEKGA YA SEHLOOHO LE POTLAKO YA KGOLO 1980/92

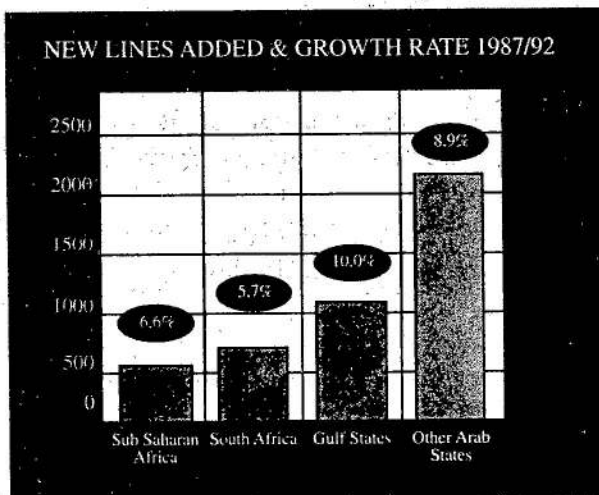
Tharahano ya dikgokahanyo ya Afrika Borwa e kgema hodimo lenaneng la kontinenteena. Le hoja sekgahla sa kgolo se fokotsehile dilemong tse sa tswa feta, tsehahamallwang ke Lenaneo la Ntjhafatso le Tswelopele (RDP) di bonahala di tlaatlaha haholo

WORLD CLASS TELEPHONE PENETRATION

2. HO KENAKENA HA MEHALA YA BOEMO BA LEFATSHE

Ho ya ka palo ya ho kenakena ha mehalo, Afrika Borwa e motjheng wa maemo a lefatshe. LNT (RDP) e rera ho phahamisa palo ya mehalo la motho ka mong haholo.

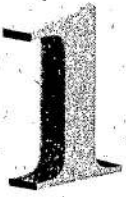
3. MEHALA E METJHA E EKEDITSWE & SEKGAHLA SA KGOLO, 1987/92

Kgolo ya tharahano ya Afrika Borwa ho ya ka mehalo e ekeditsweng e kgema hodimo lebatoweng, le hoja e ne e ntse e fokotseha hantlen-tle.

DITSHWANTSHO TSENA DI TSWA HO:

Lefapha la diposo, Dikgokahanyo le Khaso/Ketapele ya Dikgokahanyo tsa Setjhaba: South Africa at Kyoto Systems Group, 1944.

Leha ho le jwalo, lefatshe le hloka sekgahla se phahameng ho feta sa kgolo, e le ho lokisa diphoso tsa nako e fetileng le ho tadimana le ditlhoko tsa bokamoso, ha e ba Afrika Borwa e balla ho ntshetsa pele bokgoni ba yona lefatsheng.

DIKGOKAHANYO LE NTSHETSOPELE AFRIKA BORWA

Afrika Borwa ho teng sekgeo se seholo pakeng tsa dikarolo tse tswetseng pele le tsetingweng menyetla mabapi le menyetla le ditshebeletso tsa dikgokahanyo. Hona ke karoloya lefa la kgethollo mme ho lokela ho lokiswa. Ho lekana ha bohle dikgokahanyong hobohlokwa kamanong ya dikgokahanyo le tswelopele. Taba ya ho hasa ditaba e tenglefatsheng lohle, mme ekonomi ya lefatshe e dula e ntse e hola, mme e itshetlehile ka tsebole phepele ya ditaba. Dikgokahanyo ke tshiya ya ekonomi ya ditaba lefatshe bophara, mmee ntse e eba bohlokwa ho ya ho ile. Ha se feela ntlha ya tswelopele, empa ke sehlokalang bakeng sa katleho.

Lefatshe le se le ena le ditaba tse ngata ho feta, ho bolelang hore pokello ya tsona e ntsee nyenyefala bohlokweg, empa ho etsa hore katamelo ditabeng ho dula ho ntse ho le teng, ka dikgokahanyo tse hlwahlwa ho bohlokwa ho mang kapa mang kapa mokgatlo ofe oratang ho tswela pele.

Mekga ya tsamaiso ya ditaba le dikgokahanyo e thusa batho ba bang ho sebetse mmohole ba bang, ho sa kgathalatsehe hore ba hokae lebatoweng, naheng kapa lefatsheng. (Mesebetsi ena ke ya motho ka mong kapa ya kgwebo kapa dipolitiki. Batho ba sitwang hoetsa tjena ka ho hloka menyetla dikgokahanyong, ba sitiseha haholo ho feta ba nang lemenyetla ena.

Tswelopele ho tsa kahisano le kgwebo e itshetlehile mehloding e fapaneng, dineong, menyetleng, ho ya ka ho fapana ha mekga le dibaka. Moya o fokang ha jwale ke phapanoe kgolokgolo pakeng tsa ba nang le menyetla katamelong ya ditaba le ba e hlohang. Maanoa qollehileng a dikgokahanyo, a tshwanetseng ho lokisa phoso ena, ke mokgwa o mong oka fetolang maemo ana a ditaba le ho etsa bonnete ba motheo wa tswelopele le monyetla, haholoholo baahing bao e sa le ba tinngwe menyetla dinthong.

SEPHEO

Ho ntshetsa pele ditaello, mmuso wa Afrika Borwa o na le sepheo sa motheo, seo hara tseding e leng se fupergweng ke Leano la Ntjhafatso le Tswelopele (RDP), mohlala:

- ho tadimana le ditlhoko tsa sehlooho
- ho ntshetsa pele mehlodi ya botho
- ho aha ekonomi
- mmuso le setjhaba ba utlwisise taba ya puso ka setjhaba.

Dikgokahanyo di ka etsa mosebetsi wa bohlokwa wa ho fihlella sepheo sena. Ho etsajwalo, dikgokahanyo di lokela ho sebeletsa ho fihlela ntlha tsena tse nne:

- ho fihlella tshebeletso ya kakaretso
- ho newa matla ho tsa ikonomi ha Mafrika Borwa a ileng a tingwa monyetla
- ho ba teng ha ditshebeletso tse batsi tsa dikgokahanyo le ho hodisa kgolo ya ikonomi
- tshebediso e hlwahlwa ya dikgokahanyo bakeng sa tswelopele kahisanong lemetheo ya tswelopele.

Boteng ba tshebeletso e akaretsang ho bolela ho kenyetša lelapa ka leng le hlohang tshebeletso ya dikgokahanyo mohala ka theko e fihlellehang. Tshebeletso e akaretsang mmoho le tse ding, qetellong ke sona sepheo sa mathomo. Leha ho le jwalo, mokgwa waho fihlella e nngwe le e nngwe ya tsena, o tla hloka karabo ditlhokong tse hlwaiweng kanako tse itseng ho fihlella botsitso le ho lokisa diphoso tse bakilweng ke kgethollo. Ho tlahlokahala maano a matjha, a hlakileng, morero le diqeto tse matla, e le ho kgatha tsela etla re lebisa ikonoming e atlehileng, e tshwarellang, e kgotsofatsang bohle, e seng feelalehlakoreng la dikgokahanyo empa le lefatsheng ka bophara.

POTSO 1.1: Tsela e ntle ya ho fihlella tshebeletso e akaretsang Afrika Borwa ke efe?

Bokgoni ba hore bohle ba be le monyetla bo bolela hore mohala o kgone ho fihlellwa kebatho, e seng ha kaalo lelapeng ka leng, empa, ho teha ka mohlala, ho kenya mehala yasetjhaba e ka fihlelwang le ke ba itsamaelang ka maoto. LNT (RDP) a rera monyetla onao tla kena tshebetsong ka pele.

POTSO 1.2: Na monyetla o akaretsang ke mohato o nepahetseng, wa nako ye, tseleng yatshhebeletso e akaretsang?

DIPHETOHO LEFAPHENG LA DIKGOKAHANYO

Dikgokahanyo di tswela pele ka potlako, lefatshe ka bophara, ho ya ka mehato ya tekgenoloji le tlhophiso e ntjha ka hara naha le lefatsheng ka kakaretso. Maqhama atswelopele a matla haholo hangata, mme a tsheheditse ke mekga ya lefatshe ya ikonomile tekgenoloji; maqhama a tswelopele a dula a etsa dipheotoho nakong ya mengwaha eleshome. Maqhama ana ke wona a kgannang hore pheotoho e be teng, mme a ama semelosa dikgokahanyo le mekgwa e meng ya dikgokahanyo. Ho teng matla a naha le a lefatsheka bophara a tlisang pheotoho (Sena se bonahala mafatsheng a mangata).

Matla a ka hare a tlisang pheotoho

- tabatabelo ya mmuso ya ho nehana ka monyetla wa mehala le ditshebeletso tsadikgokahanyo ka pele, ho bohle ka bophara; ho eketsa ditshebeletso tse jwalo; ho etsa hore tshebeletso tsena di fihlellehe;

- tlhoko e matla ya ho lokisa diphoso tsa nako e fetileng mabapi le boteng baditshebeletso le bongata ba ditshebeletso tsa dikgokahanyo;
- takatso ya ho sebedisa bokgōni dikgokahanyo e le motheo wa tswelopele ka haranaha;
- ditlhoko tsa dikgokahanyo dikgwebong tse ntseng di eketsa ho rarahana le ho ata kahohle;
- tse hloka halang ho ntlafatsa ikonomi ka sepheo sa ho tshehetsa kgolo ya tsa motheole ditshebeletso tse ka fihlillehang bathong;
- bohlokwa ba ho kgothalletsa matsete ho bahwebi e le hore dikgokahanyo diebediswe ka matla ho fihlella sepheo sa tswelopele;
- ofokodi le dikgaello melaong ya jwale e laolang.

Matla a ka ntle a tlisang phetoho

- tselopele tsa tekgenoloji tse nyenyefatsang phepele ya ditharahano le ditshebeletsotsa ba itseng feela, tse etsahalang ka ho theola ditjeo tse batlahalang ha dipahlo dikena kgorong; hape le ka ho nehana ka mekgwa e meng e mengata, e kasebediswang, ya tekgenoloji;
- kopano le tshebedisanommoho e atang ka lefatshe lohle ya ditekgenoloji tsadikgokahanyo le kgaso, ha mmoho le ho kopanngwa ha ditshebeletso tsa kgaso yaditaba;
- ho ba teng ha tshebedisanommoho ya mesebetsi ena lefatshe ka bophara, haholoholo mehala ya mose ho mawatlle, e qhelelang ka thoko baabi ba mesebetsiena setjhabeng;
- tselopele ya bosebetsimmoho ba matjhaba;
- bolokolohi ba kgwebo ditlahisong le ditshebeletsong tsa kgokahanyo ha mmoho lebankakarolo kgwebong le mekgatlo ya matjhaba (jwalo ka Mokgatlo wa Lefatshe waKgwebo - World Trade Organization) e tlang ho latela;
- Keketseho mehloding le mehlaleng e fapaneng ya tsa ditjhelete.

Phetoho e ke ke ya qojwa. Kgetho ya nnete e itshetlehile haholo ntlheng ya hore naphetoho ena e ka laolwa jwang. Meralo ya mmaraka, thuso ya ditjhelete le borui, e kasitana le taolo, di ka sebediswa ka mekgwa e latelang, mohlala:

- ho kenya tshebetsong tshebeletso ya setjhaba e tlamang jwalo ka ho dumella setjhaba katamelo monyetleng ona ka ditefello tse behilweng ho ya ka diba-ka tsefapaneng tsa naha;

- ho kenya tshehetsong ditefello tse fapaneng, dibakeng tse fapaneng, kapa ho ya kadihlopha tse itseng tsa batho;
- ho kgaohanya mmaraa wa ditshebeletso le ho o bulela ho ya ka ho hlodisana hoitseng ntlheng ena;
- ho laola ditshebeletso tse teng, ho laola tshehetsommoho ya tsona, boemo bophahameng ba ditshebeletso, kabo ya mekgahlelo, jwalojwalo;
- ho kgothalletsa matsete a tswang ka ntle le ka hare, a tswang mehloding e sat-lamehang ha kaalo;
- ho ntshetsa pele dipuisano tse fapaneng tsa setjhaba.

HO RALWA HA LEANO

Leano boemong bona bo hlokolotsi jwalo ka dikgokahanyong le lokela ho tadingwa e le leka fetohang. Ho ralwa ha leano ho lokela ho tadima maikemisetso a nako e kgutshwanyanele a nako e telele, le maemo a kahisano, a ikonomi, a dipolitiki le a tekgenoloji, a ntseng afetoha. Tswelopele ho tsa tekgenoloji le diphetoho mmarakeng wa lefatshe di lokela hoshejwa ka ihlo le ntjhotjho kgafetsa e le hore leano la dikgokahanyo le lekolwe kgafetsa, mme ha le lokile le fetolwe hore le kgeme mmoho le diphetoho. Leano le kgonang hofetoha le a hloka hloka qalehong. Leano le lokela ho totobatsa ditabatabelo tse setjhabadikgokahanyong le hore tsena di ka fihlellwa jwang.

POTSO 1.3: Matla a leano la dikgokahanyo mabapi le tsa kahisano, tsa ikonomi le dipolitiki, tse phehelletsweng, di ka dula di ntse di hlahlojwa jwang?

- diphetophetoho tse hloka hloka di ka etswa jwang?
- ditabatabelo tsa setjhaba dikgokahanyong di ka ntshetswa pele jwang e le sepheosa ho ralwa ha leano?

PONELOPELE

Leano la dikgokahanyo le lokela ho ba ponelopele ya mmuso lehlakoreng lena. Ponelopeleena e a hloka hloka ka mabaka ana:

- ho kopakopana ha lehlakore lena (ka hara Afrika Borwa le lefatsheng lohle);
- bohlokwa ba karolo ena bo holang, e se feela lehlakore la tsa ditjhelete, empa e lentlha ya bohlokwa wa motheo, o tshehetsang mahlakore a mang a tsa ditjhelete;
- lenane le ntseng le hola la ba nang le kabelo, le dikgetho tse ka etswang moralongle tekgenolojeng;
- bohlokwa ba ho qolla ditabatabelo tsa setjhaba dikgokahanyong.

Ponelopele e lokela ho qolla tsela ya phetoho, e isang sehlohlolong sa sepheo, mme e bee qolle mehato e fapaweng tseleng eo.

POTSO 1.4: Ponelopele ya Afrika Borwa bakeng sa lefapha la dikgokahanyo e lokela hoba eng?

Mohlala:

- E lokela ho phehella ho fana ka diphehiso ho tsa ikonomi setjhabeng, ka hara nahale ka dihlahiswa tse tswang, bakeng sa ditshebeletso le dihlahiswa tse amanang ledikgokahanyo.
- E lokela ho tadima dikgokahanyo e le mokokotlo bakeng sa di-projeke tse ka haranaha.

POTSO 1.5: Mmuso o ka ntshetsa pele ponelopele ena jwang?

“TSELA E KGOLO YA DITABA” YA AFRIKA BORWA LE TSWELOPELE

Motheo wa dikgokahanyo, wa setjhaba, wa Afrika Borwa hantlente ke “tsela e kgolo yaditaba”, e kopaneng le motheo wa ditaba ka lefatshe lohle, o ntseng o potlaka ho hola. Lehoja “tsela e kgolo ya ditaba” e tadingwa (haholo Amerika Leboya) haholoholo e leditshebeletso tsa mefutafuta tse itshetlehleng mekgweng e mengata ya ho fetisa ditaba, hantlente ke gwele e telele ya menyetla ya ho fetisa ditaba le ditshebeletso tse jarangLentswe, temana, dintlha, ditshwantsho le video. Ditshebeletso tse ding tse tswetseng pelehaholo di hlile di tshehetsa tswelopele ya tsa kahisano (mohlala: ho fana ka monyetla hotsa thuto, ho fana ka thuso ditshebeletsong tsa bophelo bo botle dibakeng tsa mahae le hothusa batho ho kena mererong ya ho etsa diqeto ka bolokolohi). Leano la Ntjhafatso leTswelopele (RDP) le se le hlwaile dikolo le bophelo bo botle e le tsa pele lenaneng.

POTSO 1.6: Ke dihlopha dife tse lokelang ho fumantshwa monyetla pele ho ka sebedisamokgwa wa ho ka tsamaisa ditaba, wa setjhaba?

POTSO 1.7: Dihlopha tse amanang le diteko tsa ntshetsopele di ka thuswa jwang kaditjhelete?

- Na karolo ya dikgokahanyo (ditshenyehelo tsa motheo le tsa tshebetso) e katshehetswa ka ditjhelete?
- Ha e ba ho jwalo, ke mang ya ka thusang?
- Ke mang ya ka hlophisang lenaneo, dihlahiswa, diteng, jwalojwalo?
- Hona ho ka lefellwa jwang?

POTSO 1.8: Na moralo wa Leano la Ntjhafatso le Tswelopele (RDP) bakeng sa dikolo le bophelo bo botle le tla tseba jwang sekgahla sa ditlhoko tse tla hloka hahala ho ka kenngwatshetsong haufinyane?

Ha tswelopele ya ikonomi le tekgelonoji e tswela pele, dinaha di se ntse di qadile hohlahlaba maemo a ditaba le hore “setjhaba sa ditaba” le tse ding, di bolela eng. Setjhabale ikonomi tsa ditjhaba tse fapaneng di a fapana, le tshebetso e jwalo feela, mme maanoa etswang kajeno a laola diqeto le dikgetho tsa ka moso.

POTSO 1.9: Ha-e ba maano a etswang kajeno a laola dikgetho tsa hosasa, ke diphuputsodife tseo Afrika Borwa e ka di etsang ho fihlella dikgetho tse tla qetella di entse hore e nkekarolo setjhabeng se angwang ke ditaba ka lefatshe lohle?

KAMANO LE LEANO LA DITABA

Dikgokahanyo ke senotlolo se fanang ka bokgoni ho ba lefapha la ditaba le ho ba mojari waditshebeletso tsa ditaba bakeng sa mesebetsi ya setjhaba le ya motho ka mong. Mokgwao hlwahlwa wa ho fetisa ditaba le metjha ya ho buisana di bohlokwa bakeng sa ikonomi eatlehileng le tswelopele ya setjhaba. Ka hoo, leano la dikgokahanyo le lokela ho tadingwaho ya ka leano le batsi la ditaba la Afrika Borwa. Leano la ditaba Afrika Borwa le lokela hoama ditaba tse ngata, tse fapaneng, tse kang bolokolohi ba ho fumana ditaba, boinotshi, ditokelo tsa borui kelellong ya motho, tswelopele meetlong, tswelopele ditabeng tsekgonehang tsa lehae, le di-industeri tsa tekgenoloji tsa ditaba, ha mmoho le tswelopelemekgeng e tsamaisang ditaba e le ho ka fihlella ditlhoko tsa lehae (tse kang bophelo bobotle le thuto).

PHEPHETSO TSWELOPELENG

Tswelopele leanong la dikgokahanyo bakeng sa Afrika Borwa e maemong a matle ha rehopola hore Leano la Ntjhafatso le Tswelopele ha jwale le habile ho fihlella tse kgolo. Dikgokahanyo di ka thusa haholo tswelopeleng ya tsa lehae le ikonomi ka mokgwa oo emong le e mang a ka bang le kabelo ka teng.

POTSO 1.10: Na leano la dikgokahanyo le ntseng le tswela pele mona le ka thusa jwang-moralong wa leano la ditaba nakong e tlang?

- Disebedisuwa tse tswelang pele tlasa leano la dikgokahanyo di ka amanngwa jwang-le maano a hosasa a leano la ditaba?

2

MERALO YA KGWEBO LEFAPHENG LA DIKGOKAHANYO

Meralo ya kgwebo kapa mmara e bohlokwa bakeng sa ho bopa lefapha e le hore mereroya tsa lehae le ikonomi e kgone ho lelekiswa le ho fihlellwa. Lefapha la dikgokahanyo Afrika Borwa le tsebilwe e le lona feela le fanang ka ditshebeletso ha le neng le fana e bile Lefapha la Diposo le Dikgokahanyo (SAPT), mme ha moraorao e bile Telkom ya Afrika Borwa, e leng ya mmuso.

Kabo ya mehala mona Afrika Borwa e ile ya sitiswa ke kgethollo, mme re ka ipotsa hore na SAPT kapa Telkom kapa diposo le dikgokahanyo jwalo ka lefapha le ileng la hlongwa tlasa TBVC (Transkei, Bophuthastwana, Venda, Ciskei), na a ile a hahamalla tshebeletso eakaretsang na. Palohare ya kabo ya difonofono Afrika Borwa ka 1994 e bile mehala e 9.8 bakeng sa batho ba 100. Leha ho le jwalo, kabo e ne e phahame, mme e le 25 hara ba Basweu, mme hape e le tlase, e etsa 0.1 dikarolong tsa TBVC. Sekgahla sa keketseho ya difonofono haholo metseng ya ditoropo le ya mahae ke taba ya pele e lokelang ho lelekiswako leano la dikgokahanyo le ikemiseditseng ho phethahatsa sepheo sa Leano la Ntjhafatso Tswelopele (RDP). Ho ka nna ha hloka hla ntjhafatso ya moralo lehlakoreng la dikgokahanyo.

Ntjhafatso efe le efe e lokela ho hlokomela mathata a bakwang ke ho fapana ha merabe yaba Basweu le ba Batsho Afrika Borwa, e bonahetseng hara batho le ikonoming. Diphetohotse ka bang teng di lokela ho etswa ho ntse ho tadimilwe moya o fokang ka lefatshe lohle industering ya dikgokahanyo, e leng tse itshetlehileng ka tekengoloji le ditlhoko tse fetohangtsa bareki.

Moralo wa mmara o lokela ho kgotsofatsa sepheo sa bohlokwa, se phatlaladitsweng ho Phatlalatso 1 ho ya ka melao ya thekiso. Ho barekisi ho teng dikgetho tse ngata tsa meraloya mmara tseo hangata di bonahalang:

- mmuso ke wona oo hangata e leng wona feela ditshebeletsong tsena tsadikgokahanyo;
- mekgatlo kapa dikhamphani tse ngata tsa poraefethe (di kenyeleditse tsa pele, tseneng di aba ditshebeletso) tse hlodisanang, empa tse kopakopaneng haholo;
- ditshebeletso tsa mmuso (hangata difonofono tse sebetsang tsa setjhaba) letl-hodisano hara dikhamphani tsa poraefethe ditshebeletsong tse ding;
- dikhamphani tsa poraefete tse hokahantsweng le Telkom ho se bitswang "Aha, Sebetsa, le Fetisetsa", hape le e le nngwe e tadimaneng feela le dibaka tse tlasemaamong, tsa mahaeng.

Ka lehlakoreng la ba kopang maemo ke ana:

- bao ba sa kang ba nehwa kabelo le e nyane feela ditshebeletsong tsa dikgokahanyo, haholoholo dibakeng tsa mahae;
- ho teng baahi, ba hlohang tshebeletso ya difonofono, bao haufinyana ba tla hloka tshebeletso ya fakese. Hara bana he, ha jwale ho teng ho se lekane ka kabo pakeng tsa dikarolo tse itseng tsa naha le pakeng tsa merabe;
- ho teng lehlakore la kgwebo le sa tlwaelehang;
- kgwebo e hlohang ditshebeletso tsa dikgokahanyo tsa motla-o-tutswe ka lentswe ledipehelo. Ho teng karolwana ya kgwebo e hlohang ho hokahanngwa le ditshebeletso tsa mafatshe a mose.

Sepheo sa nako e telele sa tshebeletso e akaretsang ke mehala ya dikgokahanyo lelapengka leng ka theko e fihlillehang. Leha ho le jwalo, ha ho tadingwa mehlodi e teng le horebougata ba batho bo dula madulong a sa tlwaelehang, a sa hlophehang, a nakwana, ho ahlokahala ho tadima katamelo e akaretsang e le mohato o lebisang tshebeletsong ya bohle.

POTSO 2.1: Na katamelo ya bohle e ka ba sepheo sa ha jwale sa ho hlophisa tshebeletsoe akaretsang?

- Sepheo sa katamelo ya bohle se ka hlaloswa jwang?
- Boemo ba tshebeletso e lokela ho ba bofe?
- Sekgahla sa ditshebeletso e lokela ho ba sefe?
- Na katamelo e akaretsang e lokela ho fanwa ka theko efe?

POTSO 2.2: Ke matshwao afe a ka sebediswang ho hlalosa katamelo e akaretsang? (bohle, nako, monyetla nakong ya qomatsi, j.j.).

Mohlala:

- Ke sebaka se sekae seo moahi wa mahaeng a lokelang ho se tsamaya ho kafumana fonofono?

POTSO 2.3: Dikgokahanyo tsa mahaeng di ka elwa hloko le ho lokiswa jwang, nakong yajwale le nakong e tlang?

Lefapha la dikgokahanyo ha jwale le radilwe ka ho hokahanngwa le Telkom, e leng yonafeela e fanang ka thuso. Maemo ana a na le monyetla e mengata. A eketsa ikonomihaholo, a tlisa maemo a phahameng a dintho, a tlisa ditshebeletso tsa hokahantsweng, hape a thusa ditjehong tsa ho nama ha dikarolo tse futsanehileng le ho mafutsana. Lehaho le jwalo, ditlhoko tse batlehang bakeng sa tshehetso ya dikgokahanyo di fetohile.

Ditekgenoloji tse ntjha di theotse dithibelo tsa ho kena tse neng di phahame dikarolong tsengata tsa ditshebeletso, mme di nyenyefaditse bokgoni ba dikgokahanyo hore di ka itjaraka botsona. Tsona ditekgenoloji di file basebedisi ba bang monyetla wa ho ka qobaditshebeletso tsa bao e leng bona feela ba fanang ka ditshebeletso.

Phehisano le mafatshe a mose dikarolong tse ding tsa ditshebeletso e bolela hore dithekodi lokela ho behwa ho iphaphathilwe ka sekgahla sa mmara.

Ka hoo, ditekgenoloji tse ntjha, ditshebeletso tse ntjha, le tlhokeho ya ho ntlafatsa ditshebetso ho ba fanang ka tsona, ho bolela hore mafatsheng a mangata, tlhodisanao etadingwa e le mokgwa wa ho fihlella dintjhafatso, ho theola ditshenyehelo, keketso ya hokgona ho reka le ho kenya tshebetsong mekgwa e mengata ya ditshebeletso. Moya ofokang lefatsheng ka bophara o kgema mmoho le hore ditlhodisano di bule dibaka tse ngatatsa ditshebeletso, ha e se feela ditshebeletso tsa motheo tsa difonofono tse buletsweng. Ke nnete hore ditekgenoloji tsa theko e tlase di ka dumella tswelopele e kgolo ya motheomaamong a tlhodisano. Ka hoo, mafatshe a mang a se a qadile ka diphehisano difonofonong. Tumellano ya GATT, e sa tswa etswa (eo Afrika Borwa e nang le seabo hoyona) e ka nna ya lakatsa hore ditshebeletso tsa dikgokahanyo di bulehele bohle ntle letshitiso.

POTSO 2.4: Na lefapha la dikgokahanyo jwalo ka ha le entswe, le ka fihlella tse lebelletsweng jwalo ka ha di hlahella Kgatisong ya 1?

Ho ya ka boiphihlelo ba dinaha tse ngata, dilemong tse leshome tse fetileng, tlhodisano ehlahella ha ngata e le pheko bofokoding ba taba ya ha-ho-pohopedi mona. Bofokodi bonabo tadingwa e le ho hloleha ho qapa dintho tse ntjha, ho se tsotelle ditlhoko tsa bareki; hape le meralo ya ditjeho e sa totobatseng ditheko. Diphehisano lefapheng la dikgokahanyodi ka theola theko ho bareki, mme ya etsa hore ba kgone ho reka. Di bile di tlisadintjhafatso tekgenolojing, ditshebeletsong le thekong ya thepa e tla potlakisa kgolo lentlafatso boemong ba ditshebeletso. Bahwebi ba batjha ba ka tlisa matsete a mangtshebetsong. Melemo e ka tliswang ke ditlhodisano, le ha ho le jwalo, ha e hloke ditsietsi. Tsena di akga phokotseho ya morolo wa ho phethahatsa boitlamo, ho beha leihlo haholokunong ya kgwebo hoo setjhaba se qhelelwang ka thoko, ho qhelelwa ka thoko ha di-industri tsa lehae le ditshebeletso ke baphehisani ba mafatshe a mose, tahlehelo yamesebetsi, le phetapheto ya meralo e ntseng e le teng. Qetellong, phehisano e qetella e se yona ya bohlokwa, empa e le tsela e isang kaekae, ke hore, e le sesebedisuwa se rephelising sepheong se itseng. Ka hoo, ho bohlokwa ho lekalekanya pakeng tsa tlhodisano (hokae le hore e sebediswe jwang) le taba ya hore ho sebetse motho a le mong kaphahlopha se le seng (moo sena e leng takatso).

POTSO 2.5: Ke moralo ofe o ka etsang hore sepheo sa motheo Kgatisong ya 1 se atlehe?

Mohlala:

- Morekisi a le mong (jwalo ka lefapha le taolong ya mmuso kapa la poraefete).
- Barekisi ba mmalwa.
- Tlhodisano e laolwang le/kapa e lokolohileng karolong tse ding, ha ho tse ding hosebetsa motho kapa lefapha le le notshi.
- Tlhodisano ka ho phethahala.
- Moralo o ntseng o fetofetoha ho ya ho o mong.

Lefapha la Afrika Borwa la dikgokahanyo ha jwale le taolong ya Telkom (mabapi le difonofono), mmoho le dikhampani tse pedi tsa difonofono tse hlohang mehala, tsa cellulara. Mmaraka wa di-cellulara o qadile e le tlatsetso feela tshebetsong ya difonofono, ho thusasetjhaba. Leha ho le jwalo, ha e ntse e hola ka boholo, mmara ona o qetelletse o se ophehisana le wa difonofono, o tlwaelehleng. O tla qetella o se o phehisana le mabatowaa hole. Mekga e meng ya mmara jwalo ka CPE, e batla e bulehetse ditlhodisano, jwaloka ditshebeletso tsa Tharahanyo tsa Motlaotutswe (VANS), e leng tse tswelang pele tlasamolao o fokolang, o tlisang tlhodisano e sa kgotsofatseng ka baka la dipotso tse ngata tsehlohang dikarabo, tse mabapi le dilakesense le maemo a ditshebeletso.

Dibaka tsa mekga ya dikgokahanyo di qadile mokgwa wa ho sebedisa dipalo. Le lentswele se le behwa ka mokgwa wa dipalo bakeng sa ho fetisetswa pele. Hona ho potlakile hofedisa phapang pakeng tse lentswe le dipalo tshebeletsong. Phapang ya nako e fetileng pakeng tsa ditshebeletso tsena e ke ke ya qobelleha, mme hona ho fupere ditholwana tsekgolo meralong ya dimmaraka le makgethong a Telkom. Ka mantswe a mang, taba ya ha-ho-pohopedi-mona e se e qadile ho nyamela, mme lefapha le iphumana le tobane le melaoe lwantshanang, e sa utlwahaleng, le dilekane e kasitana le ditumellano tse ka thoko. Ruribolokolohi ba mafapha a mang a mmara lemong tse sa tswa feta bo lokela ho tadingwaka ihlo le sedi ha ho fluwa molaong. Ho beha lefapha matsohong a batho ba poraefete hotla fana ka bonnete ba hore re fihlelle ditshebeletso tsa bohle le kgolo ya ikonomi. Ho behalefapha matsohong a setjhaba ho hloka tekano pakeng tsa bo-ha-ho-pohopedi le tlhodisanoe itseng karolong tse tharo: mesebetsing, ditshebeletsong le disebedisuweng.

POTSO 2.6: Ha e ba tlhodisano e kena tshebedisong, ke dife tse ka kenngwang ho yona, neng, hona hakae?

- Mesebetsi ya setjhaba:
 - ya lapeng
 - ya lebatowa
 - ya lefatshe lohle
 - e sa sutheng, ya mehala
 - seyalemoya (tse suthang le tse sa sutheng).
- Mesebetsi ya poraefete
 - ya lebatowa
 - ya lefatshe lohle
- Ditshebeletso mesebetsing
 - lebatoweng le/kapa ditshebeletsong tsa mose
 - tse akgang
 - difonofono
 - dipalo
 - thekisoya mehala e hirwang, ka kapa ntle ho motlaotutswe
- Ditshebeletso tsa mesebetsi ya motlaotutswe (VANS)
 - CPE (fonofono, fakese, PABX, jwalojwalo).

Tlhodisano e lokela ho sebediswa ka hloko mmarakeng o kopakopaneng jwalo ka wa AfrikaBorwa. Mohlala, ho fapana ho teng ditefellong tsa maeto a malelele eka-sitana le mose hokgothallitsa tshebetso mmarakeng ka tsela tse bakang mathata. Hore tlhodisano e tswelebohle molemo, ho a hlokahala hore mmuso o behe melao e laolang batho.

POTSO 2.7: Ha e ba re nka hore ho tla ba teng bahlodisani ba bangata lefapheng ladik-gokahanyo, na e mong le e mong a ka kenya seabo jwang tshebeletsong ya bohle?

- Na e mong le e mong o lokela ho ba le boitlamo (ka ho otloloha, ho ya katshebeletso kapa tjhee, ho ya ka tshehetso ya ditjhelete) e le se hlokahalang pelelakesense e ka fumaneha?
- Na dinyehelo tsa ditjhelete di ka ntshetswa "mokotla wa ditshebeletso tseakaretsang", o tla sebedisetswa ho thusa ditshebeletso tsa kakaretso ka mokgwa ootlolohileng?
- Boikarabelo mokotleng o jwalo ke ba mang?
- Ke mang ya tla etsa qeto ka boitlamo ditshebeletsong tse akaretsang?

POTSO 2.8: Ha re nka hore tsohle di ka laolwa, ke dife tse lokelang hore di phethwe pele-tumello ya ho kena e ka nehwa mesebetsi ya mose le baabi ba ditshebeletso? Na ho lokela ho ba teng meedi e ka behelwang ba ka ntle ho naha?

Ha e ba matsete a tswang ka ntle a batlwa, boramatsete ba nehwa tshepiso jwang?

POTSO 2.9: Ha e ba Telkom e ka dula e le yona feela e sebetsang, mesebetsi wa ba bange tla ba ofe (ba kang Eskom, Transtel, Sentech, Orbicom, jwalojwalo)?

- Na ba a dumellwa ho fana ka ditshebeletso dibakeng tseo Telkom e hlokanng meralo-ho tsona?
- Na ba a dumellwa ho fana ka ditshebeletso dibakeng tseo Telkom e nang le meraloho tsona? Ha e ba ho le jwalo, na hoo ho lokela ho ba molemong wa bona feelakapa le wa ba bang?
- Kapa ha e ba re fetola mawa, na mesebetsi ye e lokela ho nkuwa ke Telkom?

Qetellong, ho lekalekana ho lokela ho ba teng pakeng tsa dintlha kapa matshwao a hlakileng a industeri le ditshitiso tsa yona, le sepheo se akaretsang sa leano la phe-hisano, hammoho le maikemisetso a tlhodisano e kgotsofatsang pakeng tsa ba kgale le ba batjhaba kenang mmarakeng. Taba ya ho totobatsa ka ho hlaka melao ya ho kena tlhodisanongmafapeng a fapaneng a mmaraka ke ntlha e hlokahalang empa e boima, haholo ha e badikgohlano di le teng pakeng tsa bafani ba ditshebeletso, mme ho teng dipotso tse boima, tse itseng, tseo ho lokelwang ho fetwa ho tsona.

POTSO 2.10: Ha ho le teng phehisano, na mang le mang a ka dumellwa ho kena tshebeletso ya mmaraka eo ho phehisangwang ka yona, haholoholo tlasa mabaka afe?

- Ha ho le jwalo, na karohano e lokela ho ba teng pakeng tsa kabo ya ditshebeletsot-lasa maemo a lokelang motho a le mong le kabo ya ditshebeletso dimmarakeng tsephehisang?
- Karohano ena, na ke e teng ho ya ka boikarabelo le pehelo, kapa boikarabelo feela, kapa ka makala a fapaneng, a ikemetseng ka bowona?

Ha ya itseng a fana ka motheo ho bafani ba bang ba ditshebeletso, mme bao le bona bafana ka motheo phehisano le ba bang, potso e a hlaha ya hore na re tla tseba jwang horemofani wa pele a ke ke a etsa kgethollo pakeng tsa hlopha tsena na. Pheko feela ke horee mong le e mong a iketsetse seo e leng sa hae. Leha ho le jwalo, ho ba teng ha motheo bohlokwa ka ha ho tliša kgolo ikonoming le ho thusa lehlakoreng la ho fapanyetsanadithuso tsa ditjhelete. Hore ba thuswang le bona ba ka iketsetsa metheo ya meralo ho ntseho ena le ditlamorao tse mpe. Tabeng ya pele, le hoja ho tadimeha eka ho emere melemoe itseng, tšietsi e teng ke phetapheto ya metheo ya moralo. Tabeng ya bobedi, baabi baditshebeletso ba ka qoba ho sebedisana mmoho le ya ba fang thuso, mme yaba ba fokotsakuno ya hae haholo.

POTSO 2.11: Ha ho le teng ba tadimanang le kabo ya metheo ya meralo, e le bona feela, ho bile ho le teng phehisano ditshebeletsong tse ding, na baabi ba ditshebeletso tsephehisano ba tlamehile ho sebedisa motheo wa moralo wa Telkom, kapa ba kaiphumanela wa bona?

Boholo ba kabo ya mesebetsi, ho tloha hodimo ho fihlela tlase ho mosebedisi wa fonofono, (ya tsejwang e le "sedikadikwe sa lehae") bo teng ka thuso ya khabole ya koporo. Thekoe phahame ho etsa mesebetsi ona. Tekgenoloji ena ya ho kenya mohala ona e boima, hoe rala, mme hangata ha ho bonolo hore e fetohe le maemo. Nakong e fetileng, e ne e lewona feela mokgwa wa ho fana ka sedikadikwe sa lehae. Leha ho le jwalo, tekgenoloji ya radio e se e fumaneha, mme hona ho fana ka tshebetso e potlakang maamong a mang, mme hape ho tlase thekong ho feta mohala wa terata wa sedikadikwe sa lehae. "Radio-sedikadikweng" e ka sebediswa e le keketso ya mesebetsi yohle ya kabo ya mehala yaterata, kapa tlatsetso, kapa phehisano le yona.

POTSO 2.12: Ha ho le teng kabo ya sedikadikwe sa lehae, na tshebediso ya tekgenoloji ya radio sedikadikweng sena, e ka tadingwa e le karolo ya bohahopohopedi-mona, kapa ele karolo e nngwe ya sedikadikwe sa lehae?

Mafapha a mesebetsi a poraefete a na le metheo ya dikgokahanyo e ikemetseng, e kasebediswang feela ke mekgatlo e itseng. Matla a ho ka aba tshebetso ke a mekgatlo kapamokga o le mong, ka mohlomong e le wa poraefete o fanang ka metheo ya tshebetso, mmemaamong a mang (jwalo ka ho Transnet) metheo ena e hlaha mekgatlong ka bowona. Dithibelo tsa mefutafuta di a sebediswa moo ho sebediswang mesebetsi ya ba poraefete: mohlala, mesebetsi ena e ka sebedisetswa feela ditlhokong tsa dipuisano tsa ka hare tsamokgatlo, kapa di ka sebedisetswa mofuta o le mong wa sephethephethe (jwalo ka sadinomoro). Dithibelo di phehelletse ho thibela mesebetsi hore e se ke ya sebediswa ka ntleho mekgatlo (sehlopha sa boraro), e le ha hona ho tla ba kgahlanong le ditokelo tsa bafanang ka thuso, ka mohlomong e le ba nang le lakesense ya ho sebetša. Sephethephetesa sehlopha sa boraro mesebetsing wa poraefete se ka dumellwa ka tsela tse pedi: ka hodumella mesebetsi wa poraefete ho "rekisa hape" bokgoni bo teng mekgeng ya boraro, kapa ho hokahanya mesebetsi wa poraefete le mesebetsi ya setjhaba, mme ka tsela ena setjhabase kgona ho una molemo. Maamong a jwale a taolo sephethephethe sa hlopha sa borarose ka phethwa feela ke Ditshebeletso tsa Mesebetsi tsa Motlaotutswe (VANS) tse keneng tumellanong le Telkom.

POTSO 2.13: Na mesebetsi ya poraefete e ka dumellwa ho hokahanngwa le ya setjhaba?

- Ha e ba ho le jwalo, tlasa maemo afe?

POTSO 2.14: Ha mesebetsi ya poraefete le thekiso ya matla a hirilweng di dumellwa, naho lokela ho ba teng mekgwa e tshireletsang lekgetho la mokgatlo o le mong, o fanang kadithuso?

Kgaso le dikgokahanyo ditekgenolojeng di a kopana, mme phapang e a fela ditshebeletsong tse tshhehetswang ke tsona. Dinaheng tse ngata dikhampani tse nang le seabothelevisheneng le kgwebong ya dikgokahanyo di ba mmoho mmarakeng wa ditshebeletso. Mohlala, khabole ya TV e sebediswa haholo United Kingdom ho fana ka ditshebeletso tsadifonofono (ka ditjeho tse tlase) phehisanong le dikgokahanyo tsa Engelane.

POTSO 2.15: Na see se dumelletswa Afrika Borwa?

- Ha ho le jwalo, tlasa maemo afe?

3

BORUI, MATSETE LE
DITHUSO TSA DITJHELETE

Moralo wa borui, ke ho re, boramatsete, beng ba ditshebeletso tsa dikgokahanyo, ke tabae bohlokwa haholo. Hore na ntho ke ya mang ho ka ama baabi ba ditshebeletso ka ho reba fumane tjhelete e hlokalang ho fana ka tshebeletso e akaretsang le ditshebeletso tseding tsa dikgokahanyo le maikemisetso a ho etsa matsete a hlokalang. Tabakgolo ke hore ke bafe ba ka lokisang diphoso tsa nako e fetileng hantle mona Afrika Borwa lehlakorengla dikgokahanyo.

Mokga wa mmuso ho tsena tsa dikgokahanyo, e leng SAPT, o bolokile matsete a wona kaho kopanya ditefello, ditjhelete tsa dipehelletso tse bankeng ya poso le dikadimo tselaolwang ke Ramatlotlo. Leha ho le jwalo, molatedi wa SAPT, Telkom, o na le monyetla omonyane katamelong ya ditjhelete. Telkom e ka etsa dikadimo ka diphaello tse kgolo, empamatla a yona a sitiswa ke melato e meholo e qadileng ho SAPT. Mohlodi o moholo hapewa ditjhelete tsa Telkom tsa matsete ke diphaello tsa yona. Ditshebeletso tsa dibaka tsehole le tsa mafatshe a mose di thusa hore phaello e be teng, mme e a tsetelwa hore e faneka difonofono ka theko e tlase. Leha ho le jwalo diphaello tse ka bang teng di sitiswa keho re na batho ba kgona ditefello na (ho ya ka meputso ya bona) le dikgweba (papisong lephehisano le dimmaraka tsa mose). Ho feta moo, ditefello di etsa monyetla baphehisaningba Telkom ho lwantsha dimmaraka tse bonahalang di atlehile (tse behang ditjeho hodimohaholo). Tswelopele tekgenolojeng e fokodisa melao e laolang e le ha e leka ho laolaphehisano ena "e ka ntle ho molao".

Ha e ba sepheo qetellong ke ho fana ka tshebeletso ya bohle, mekgwa ya kgale ya hothusa ka ditjhelete ha jwale ha e sa sebetsa, ha ho tadingwa ditlhoko tsa motheo tse holang, tse lekang ho lokisa diphoso tsa nako ya kgethollo le ho leka ho fihlella merero ya RDP.

POTSO 3.1: Na mehlodi e metjha ya makgetho a matsete e lokela ho hlodisiswa, hammo ho le meralo ya beng bakeng sa ditshebeletso tsa dikgokahanyo tsa mmuso, tseajwang?

Dipotso mabapi le ho tsetela, ditjhelete le beng (borui), ke ntho e le nngwe le meralo yadimmaka. Moya o fokang lefatsheng ka bophara ke o reng mmuso e se ke ya eba wonamonga dikhampani tsa dikgokahanyo le diphehisano. Empa le ha ditshebeletso di etswake dikhampani tsa poraefete, mmuso sa wona ke ho ntshetsa pele mesebetsi hore matsetea be teng.

Ho sa kgathallehe hore ntho ke ya mang, mmuso o na le boikarabello setjhabeng horeditshebeletso di fihlelle setjhaba ka ditjeho tse fihlellehang (mohlomong thuso ya ditjheletee ka hlokalala mona), le ho hlokomela hore boemo ba ditshebeletso ke bo hodimo. Hofihlella sepheo seo ho hlokeha dikgetho tse matla, mme tsa bohlokwa haholo ke tsena tselatlang.

Tshebetso ya Mmuso feela.

Melemo: Leqeme la phehisano le thusa hore boemo ba tshebetso bo laolehe, ho be tengkopano ya dikarolo tsa tshebetso, le tlotla ya tshebetso. Tshebetso ya mmuso e na lemolemo wa tshebediso ya mehlodi (ka ho qoba phetapheto) mafatsheng a nang le leqemela mehlodi le ditjhelete. Sepheo sa ho fihlella tshebetso e akaretsang se ka kgona hotojwa ka ho hlaka, hangata ka thuso ya ditjhelete tse tshehetsang. Tjhelete ya motheo eka fumanwa ka dikadimo tsa mmuso le ka matsete a wona, empa bothata feela ke nakongeo dikadimo tsena di imelang mmuso.

Mefokolo: Ho ba hole haholo ha mmuso ho bolela hore ba nang le taolo tsamaisong ha bana matla a ho ntshetsa pele mosebetsi ka tsela e hlwahlwa. Hantlente ho thata ho ahlolale ho tiisa tshebetso ya balaodi bao. Ho fihlella sepheo sa wona, mmuso o ka sebedisa banang le taolo e le mohlodi o tshepahalang wa ho kenya tjhelete, ka sepheo sa ho ntshetsapele tswelopele karolong e itseng ya naha, kapa ho fana ka mesebetsi. Le hoja e nngweya tsona e le molemo ha kaalo, di batla di sitisa tshebetso e ntle, e nang le phaello e ntle. Ditjhelete di hlaha mmusong; ka hoo nakong ya mathata ha ho ralwa lenaneo la ditjhelete, bathusi ba mmuso ba ka nna ba sitiswa ho etsa matsete a nako e telele. Ho hloka matlaa ho laola ho ka etsa maemo a ke keng a fana ka bokgoni ba ho ka etsa diqeto, hobane, qetellong, bareki ba batla ba hloka kgetho ha e ba ba sa kgotsofale ka tshebetso kapa haba batla tshebetso e itseng, e ikgethang. Bareki ba qetella ba inketse molao matsohong, mme ditlwaello tse kgahlanong le molao, tse tswileng taolong di qetella di le teng.

MEKGA YA KGWEBO E THUSANANG LE MMUSO TLASA BOLAULO

Melemo: Matla a tsamaiso hangata a dumelletswa, mme hona ho fana ka kgothalletsotsamaisong ya mekga ena e thusanang le mmuso. Kabo ya tumello ya tshebetso e fanaka maemo a hore dintho di be maemong a tsitsitseng, a phahameng. Taolo tshebetsonghantlente e ka ba teng mme ba laolang ba ka kgona ho dula ba behile mekga e thusanangle mmuso leihlo. Ka ha mmuso ke wona feela o nang le matla, mekga e thusanang lemmuso le yona e ka nna ya itahlela ka setotswana tshebetsong le kgolong ho fihlellasepheo sa motheo sa tshebetso ya setjhaba sohle.

Bofokodi: Mekga e thusanang le mmuso, jwale e boemong ba ho tadimana le dimarakaka boyona. Hona ho bolela ditjeho tse phahameng tsa dikadimo, mme ditsebetso tsasetjhaba di tla fumanwa ka ditjhelete tse phahameng, tse ka tlisang mathata. Leha ho le jwalo, ditshenyehelo tsa dikadimo di itshetlehile matleng a ho re na tshebetso e jwang, mmehona ho tla kgothalletsa mokga ho ntlafatsa tshebetso ya wona. Setjhaba se tla ema kamatla hore ba ka sehlohong ba hlokomele hore ditefello di dumellane le ditshenyehelo. Leha ho le jwalo, moreki o tla dula e ntle e le yena ya amehang.

TSHEBETSO YA PORAEFETE E ETSANG PHAELLO

Tshebetso mona ke e etsang phaello, mme matshwao a mmaraka ke wona a tla laolatshebetso. Leha ho le jwalo, matla a yona a ka nna a qetella a sebedisitswe ka phoso yaho phahamisa theko haholo le kabo ya ditshebetso tse kgethollang.

Khampani e tla lokelaho ikokobelletsa balaodi ba ka ntle, e leng bona ba tla aba tshebetso le ho laola theko. Mokgwa wa tshebetso mona o sebedisa mekgwa e mmedi:

- mokgwa wa ho laola diphaello, eseng diphaello tseo mang le mang a ipehelangsona;
- mokgwa wa ho laola ditheko ka ho otloloha, e leng ho beha moedi keketsong ekgemang mmoho le maemo a moruo.

Melemo: Mokgwa ona wa borui o tshwana le, mme o na le melemo jwalo ka mmuso hafeela mekgwa ya taolo e ka kenngwa tshebetso hore kgethollo e se be teng ditshebeletsong tse ajwang ka ditheko tse kgotsofatsang. Ha e ba mokgwa wa poraefete o qetella o le teng ka baka la ho rekwa mmusong, ho tla ba teng melemo le mathata a itseng. Taolo e fapaneng ya ditjeho tse fapaneng di tla ba le tshwaetso e fapaneng: ditefello di dumellana le matsete a nako e telele, a eketsang kgolo e babatsehang.

Mefokolo: Phaello ha e le ka sehloohong e batla e tlosa khampani sepheong sa bohlokwa sa ho fa setjhaba tshebetso tse ntle, tse ka kenyang tjelele, jwalo ka tsa kgwebo. Ditabatabelo tsa ba nkang seabo di tla pele, hape ho na le bopaki bo supang hore boemo bona bo thusa hore khampani e tadimane haholo le phaello ya nako e kgutshwanyane ho feta kgolo ya nako e telele. Moo khampani e kgahlanang le phehisano (tsena e ka ba ditshebetso tsa motla-o-tutswe, haholo tsa boradikgwebo) khampani e lwana ho fumana seabo mmarakeng. Molao wa taolo o ka nna wa isa moo ho sebediswang tjelele e ngata ya motheo, mme e qetelle ka ditjeho tse phahameng haholo, tse sa hlokahaleng. Le teng ho theolwa haholo ha ditjeho ho kgannela ditshebeletsong tsa boemo bo fatshe, mme ho sitisa kgolo. Dikotsi tsena di hatella bohlokwa ba taolo, haholoholo ke ba ikemetseng, ba ka ntle. Taolo ka boyona hase tsohle; ke mosebetsi o boima ruri. Ba laolang ba itshetlehile haholo ho nehwa ditaba ke khampani, mme ho etsa hlahlobo e nepahetseng ya maemo a ho hloka basebeletsi ba rupelletsweng haholo.

Ho beha theko ya dihlahiswa le matsete hore a boemong bofe ke taba e rarahaneng haholo. Mosebetsi wa ho laola maemo o batla o dieha haholo. Haholoholo nakong tseo boemo ba moruo bo sa kgotsofatseng ka tsona, ho dieha ha mosebetsi wa taolo ho ka ba le ditlamorao tse bosula khampaneng.

DITSHEBELETSO TSA PORAEFETE LE BOLOKOLOHI DINTHONG

Ho a etsahala ka nako e nngwe hore mosebetsi o taolong ya mmuso o rekisetswe boramatsete ba poraefete, mme ka yona nako eo basebetsi ba bang ba dumellwe ho fana ka ditshebetso.

Melemo: Phehisano e eketsa matla a mmara le ho ka etsa diqeto. Phehisano e tla etsa hore tshebetso e tswele pele ka mokgwa o fokotsang ditjeho, mme dihlahiswa di tla eketseha. Phehisano e tla tswala menyetla e mengata eo batho ba ka ikgethelang ho yona ditheko tse fapaneng tsa dintho. Ditjeho hangata di a theoha, ha boemo ba tsebeletso bo phahama. Melao e sa hloka hloa, e etsang hore phehisano e kgotsafatsang e be teng, le hore sepheo sa mmuso se fihlellwe.

Ho ka nna ha eba teng molemo wa ngope-se-tshoha ho Ramatlotlo ka baka la bathusi ba mmuso ba ka iphumanang ba fetohile boramatsete ba poraefete. Ha re nka Afrika Borwa jwalo ka mohlala, ho fetoha ha Telkom, ho ba khampani ya poraefete, Telkom e ka nyehela ditjhelete ho RDP bakeng sa matlo, metsi kapa bophelo bo botle, kapa haeba tjhelete e sebedisetswa mokgwa wa dikgokahanyo ka bowona, hona ho ka sebedisetswa ho fihlella sepheo sa dikgokahanyo. Ka bokgutshwanyane, thekiso e ka tlisa tjhelete. Ba mafatshe a mose ba ka tlisa tjhelete ya matsete, tekgonoloji, tsebo ya mesebetsi le tsamatso e hlwahlwa lefapheng la dikgokahanyo. Mekga e metjha ya poraefete e ka bonahala e ikemiseditse. Jeditse ho thusa mafapha a mang a mangata, mme ka hoo e ka thusa ho etsa dikadimo tsa matsete. Tshebediso e ntle ya tjhelete metjhining e ka eketsa tlhahiso, mme ya fokotsa ditahlehelo le ho eketsa bokgoni ba ho atolosa ditshebeletso ka kakaretso. Ha khampani ya poraefete e kenya phaello e ngata, lekgetho le lona le a eketseha. Phehisano e ka bang teng hangata e eketsa theko ya dintho molemong wa lekgetho.

Bofokodi: Mabapi le thekiso, melemo e fumanwang lekgethong e tadimeha e le toro. Melemo e teng feela ha thekiso ya dintho e phahame ho feta theko ya tsona. Molemo wa thekiso o ba teng ha feela ho ena le taolo e itseng ka mora thekiso. Taolo e theola theko ya direkiswa hobane e dumella beng ba batjha ho sebedisa dintho tsa bona ka moo bona ba bonang ho ba lokela ka teng. Ha sepheo sa mekga ya poraefete e ne e ka ba ho dumella ba bang ho nka seabo, boiphihlelo mafatsheng a mose bo bontsha hore nakong ya selemo, boramatsete ba banyenyane ba rekisetsa boramatsete ba baholo. Taba ya hore dintho di be poraefete e ka nna ya ba le tshwaetso e mpe lefapheng la mesebetsi, ka ho fokotsa kgiro ya batho le maemo a mesebetsi, e leng ho ka etsang hore batho ba nke tshebetso ya mmuso e le molemo ho feta ena. Ntsha tsena di lokela ho elwa hloko ke mmuso (mohlala, melemo ho ba sa sebetse le taolo thekisong).

POTSO 3.2: Ho ka etswa jwang ho qoba taba ya ho fellwa ke mesebetsi?

Di-industering ho teng meedi ya phehisano. Palo ya baphehisani mmarakeng ofe le ofe wa tsebeletso e ka ba tlase, hape mmarakeng wa ditshebeletso ho ka nna ha eba teng boemo boo ba bang e bang bona feela ba nang le tokelo nako e itseng. Hona ho bolela hore batho ba ka iphumana e le makgoba tlasa batho bao. Ka hoo, ho teng mabaka a qobellang hore mmara ona wa bokgoba o tlohelwe kapa o sebe-diswe ha bohlaswa, e le ha ho le teng mmara o mong o hlodisanang, o hohelang

batho. Pheko e nngwe feela, ke ho hloma makala a fapaneng, a sebetsang a ikemetse mahlakoreng a fapaneng a mmaraka, empa ho teng moedi le hoja mokgwa ona o le matla. Ho a etsahala hape hore ba bang ba ratang ho sebetsa ba ka sitiswa. Ba laolang tshebetso ba batla ba rata diphaello tsa nako e kgutshwanyane, tse tlang kapele, ho feta matsete a nkang nako e telele, mme diphuputso le tswelopele di tla emisa. Di-industering tsa motheo, tse ratang ho rala tsebetso ya tsona nakong e telele, hona ho ka ba kotsi. Nnete ke hore hona ke mmuso wa phehisano e tlasa taolo, e batlang balaodi ba nang le bokgoni, ba tsebahalang ka mekgelo e metjha le ditjeho tsa phapanyetsano. Ho ka nna ha ba le melemo tlhophisong empa ha se hantle ho lebella hore ho ke ke ha eba le taolo.

POTSO 3.3: Leano la mmuso e lokela ho ba lefe mabapi le maruo a mmuso a dikgokahanyo?

POTSO 3.4: Maemo a batshehetsi ba mmuso, haholoholo Telkom?

Mohlala:

- Na Telkom, Transtel le Sentech, tse thusanang le mmuso di tshwanetse ho dula jwalo tlasa mmuso, hape ha kae tlasa taolo ya mmuso?
- Na batshehetsi baa ba lokela ho ba le sepheo se seng ntle le sa kgwebo kapa tshebeletso?
- Na Telkom e tshwanetse ho tswela pele e le sebopehong sa kgwebo, e le letlotlo la mmuso empa tsaebetsong karohano e le teng?
- Na batshehetsi baa lehlakoreng la dikgokahanyo, ho kenyelletswa le Telkom, ba lokela ho ba ba poraefete, mme ha ho le jwalo, ho fihlela hokae (ke hore mmuso o nke karolo e kgolo seabong kapa o arole seabo sa yona)?
- Ha batshehetsi ba mmuso, haholo karolo ya bona, ya dikgokahanyo e etswa ya poraefete, ha ho lekana ho ka ba teng matseteng kapa na bohle kapa karolo ya bona e ka nyehela Lekgethong molemong wa ho fihlela sepheo se seng?
- Ha e le mona ho bonahala hore Telkom ke yona e nang le karolo e kgolo, Telkom e ka fihlella bokgoni ba yona, ho nka karolo phehisano le ditshebeletso tsa setjhaba, ha e bile e ntse e leka ho baballa mesebetsi le ho e bopa?
- Na mmuso o tshwanetse ho arola Telkom dikoto bakeng sa dikhampani tse ngata?

POTSO 3.2: Molato wa Telkom o ka sebetswa jwang e le hore maemo a yona a ditjhelete a ntlafatswe?

POTSO 3.6: Ho sa tsotellehe borui ba mmuso, ho lokela hore kamano e be efe pakeng tsammuso le bathusi ba wona?

- Na bathusi bana ba lokela ho phehisana pakeng tsa bona ka sepheo sa ho fihlella bokgoni kapa mmuso o lokela ho rala mekgwa e ka etsang hore bathusi bana ba tlatsane e le ho fokotsa matsete a mangata, a sa hlokalahalang?

POTSO 3.7: Mekgwa e metle ke efe ka ho fetisisa, le disebedisuwa tse eketsang maemo a matsete, a hlokalahalang bakeng sa ditshebetso tse holang? (Hona he, ho tla itshetleha moralong wa mmaraka wa lefapha, e leng tabakgolo ya Karolo ya 2.)

Mohlala:

- Ho kena ha matsete a mmuso (ho ntse ho hopolwa hore sena se ka sitiswa ke ditlhoko tsa matlo, phumano ya metsi, thuto, bophelo bo botle, j.j.).

- Bonnete ba dikadimo tsa ditjhelete ho tswa mekgatlong ya mose ya matsete (IBRD, IFC le tse ding).
- Dikoporasi tsa ditjhelete tsa dikgokahanyo tse ka fanang ka disebediswa tsa ditjhelete.
- Banka ya dipolokelo e ka ratang ho thusa dikhamphani tsa dikgokahanyo.
- Thekisetso ho bathusi ba mmuso (ke hore karolwana kapa thekisetso e phethahetseng ya dikgokahanyo) le ho e sebedisetsa ho aha meaho, katoloso le ho fedisa melato.
- Dibonto kapa melato ya matlo.
- Dithuso tsa ditjhelete setjhabeng bakeng sa menyetla ya lehae.
- Matsete a tswang ka ntle, tlasa maemo a itseng, a ka thusang hore ho fihlellwe sepheo se itseng, mohlala, "Aha, Sebetsa, Fetisetsa" (BOT).

POTSO 3.8: Ha thuso e fumantshwa bathusi ba mmuso, na dikarolo tsa ditjhelete tse ikgethileng di lokela ho behelwa ka thoko bakeng sa mekgatlo le batho ba tinngweng menyetla, ka ditheko tseo eseng tsa mmara?

POTSO 3.9: Na ho lokela ho ba teng melao ya boitshwano bakeng sa boramatsete bohle lefapheng, ho kenyelletswe meedi thusong e tswang ka ntle mahlakoreng a fapaneng a mmara, boikarabelo mesebetsing ya Afrika Borwa (haholoholo ho tswa bathong ba hloka menyetla) le thupellong, jwalojwalo?

POTSO 3.10: Na matsete a setjhaba a lokela ho etswa dikoporasing tsa dikgokahanyo tsa mahaeng?

POTSO 3.11: Na Ntjhafatso le Tswelopele (R&D) karolong ya dikgokahanyo e ka thuswa jwang ka ditjhelete? Na ho ka hlongwa letlole le sephara la dikarolo tsa dikgokahanyo la Ntjhafatso le Tswelopele (R&D)? Patlisiso ya mokgwa ona hantlentle e ka qala hokae?

Ke maikemisetso a mmuso ho kenya tshebetsong leano la di-industri le akaretsang, mme ka ho qolleha, leano la matsete la nako e telele bakeng sa motheo wa setjhaba le wa poraefete. Sena se ne nka nna sa ba le ditholwana tse matla bakeng sa karolo ya dikgokahanyo. Ha, mohlomong, e ne e le leano la mmuso ho kgothaletsa kabo ya tshebetso ya di-industri ho ne ho tla hloka haholo ho hokahanya tswelopele ya motheo, mme haholoholo, ya motheo wa dikgokahanyo ka leano leo.

POTSO 3.12: Leano la matsete karolong ya dikgokahanyo le ka amanngwa le leano le akaretsang la mmuso, la di-industri jwang?

4

BOIKEMELO MORUONG BA MAAFRIKA BORWA A TIMILWENG MENYETLA

Bo bang ba mathata a tjametseng Afrika Borwa ke ho fihlella tekanyo pakeng tsa ho boloka kgolo e tiileng ya ikonomi le ho lokisa diphoso tsa ho se lekane tsa nako e fetileng. Ekonomi e ntle ya hosasa ya naha e itshetlehile ho potlakeng le tshebet-song e atlehileng eo ka yona matla a bongata ba batho ikonoming a ka tliswang ke tswelopele kgwebong. Industeri ya dikgokahanyo e ka thusa haholo ka mesebetsi le menyetla ya dikgwebo tse nyenyane tsa Maafrika Borwa ao nakong e fetileng a ileng a tingwa menyetla. Di-industeri tsa dikgokahanyo di lokela ho tshehetsa manane a dithupello.

Maafrika Borwa a ileng a tingwa menyetla ka nako e telele a tinngwe kabelo thutong le tsebong ya mesebetsi. Hape ba timilwe menyetla ya ho rua, mme ba fut-sanehiswa le ke ditlwaelo tse neng di kgetholla. Lenaneo lefe le lefe le fang batho matla ikonoming, le tshwanetse ho fa batho tsebo le bokgoni, hammoho le tsebo ya ho qala kgwebo.

Mokgwa o mong wa ho lokisa ditaba ke ho sebedisa setjhaba se emeng hantle ikonoming ka sepheo sa ho phahamisa kgolo ya ikonomi. Ho fihlella sena, ho tshwanetse ho etswa boiteko bo matla hore Maafrika Borwa a timilweng menyetla a nke boetapele dikgeong tsa indutery ya dikgokahanyo. Bokgoni bo teng, bo fumanwang bongateng ba batho ba Batsho bo tshwanetseng ho baballwa e le hore dikgokahanyo di kgone ho kgothalletsa kgolo ya ikonomi.

Ho fuwa matla ikonoming ha batho ba ileng ba tingwa menyetla ho hlaloswa e le mokgwa o tlisang menyetla ya dikgwebo le ya mesebetsi e ka sehloohong, (ya bomanejara) e tla etsa hore ba kgone ho nka karolo ya borui le tsamaiso ya ikonomi.

Mokgwa wa ho fana ka matla karolong ena ya dikgokahanyo e menahane habedi:

- leano la ho hira le tla hlokomela hore batho ba timilweng menyetla ba tlatsa dikgeo tsa ditekgenekhono le tsa bomanejara. (Taba ena e lokela ho tshohlwa le tswelopele ya mehlodi ya botho le thupello, mme e tshohlwa tlasa Ntsha ya 8.)
- leano la ho ntshetsa pele matla a tsamaiso ya ikonomi bathong ba timilweng-menyetla ba Afrika Borwa industering ntlheng ya ho nka karolo le borui dinthong mesebetsing e leng teng, mme haholoholo, ka thuso ya mesebetsi (dikgwebo) eo e leng ya Maafrika Borwa a timilweng menyetla industering. (Karolo ena ya Pampiri e Tala e bua ka karolo ya bobedi.)

Mananeo a mangata a tshehetso a ka tadingwa, empa ho qalwe pele ka ho tadimisisa dikgwebo; kgothalletso ya hore batho ba kgone ho rua le taolo ikonoming e tlwaelehileng; ntshetsopele le motheo (infrastructure) tsa dibaka tsa mahae; le ntshetsopele ya bokgoni le tsebo ya tsamaiso.

Ho fuwa matla a ikonomi dikgwebong le boruing ba dintho ho ka ntshetswa pele ka mekgwa e mengata, jwalo ka tse behetsweng ka thoko, e leng hore karolo e itseng kapa diperesente tse itseng tsa dikotraka bakeng sa ho fumana disebediswa, di ka tshwaelwa dikgwebo tsa batho ba Batsho. Le hoja mekgwa ena e fana ka menyetla ho bao ba neng ba ke ke ba eba le seabo dikgwebong, ho teng ditshitiso, tse akgang kotsi ya hore dikgwebo tse qadileng ka mekgwa ona di ke ke tsa tshwarella mae-mong a tlhodisano le phehisano a teng hang feela ha taba ya ho behela ka thoko e emiswa.

POTSO 4.1: Dikhampani tse teng tsa dikgokahanyo di ka ntshetsa pele jwang ho nka karolo ha batho ba timilweng menyetla tsamaisong ya meralo ya dikhampani tsa bona?

POTSO 4.2: Ke thuso le tshehetso ya mofuta ofe e hlokwang ke karolo e kgolo ya mekgatlo ya borakgwebo mabapi le karolo ya dikgokahanyo?

POTSO 4.3: Industeri e ka potlakisa jwang ho kena ha borakgwebo ba banyenyane le ba mahareng dikgokahanyong?

POTSO 4.4: Na kgothalletso ya ho sebetso mmoho le ho vouta mmoho ke tsela e ntle ya ho fana ka tjhelete, tsebo ya mesebetsi le thupello maemong a qalang a tshebetso ye?

POTSO 4.5: Ke mekgwa efe ya dithuso tsa ditjhelete e ka sebediswang ho tshehetsa le ho fa matla bahwebi ba batho ba timilweng menyetla halelele ho tsa dikgokahanyo?

POTSO 4.6: Mmuso o ka thusa jwang hore ba futsanehisitsweng ba fuwe matla ikonoming le industering ya dikgokahanyo?

POTSO 4.7: Ke mekgwa efe eo Mmuso o ka e kenyang tshehetsong ho laola karolo ya dikgokahanyo matleng a ikonomi a fuwang batho ba futsanehileng?

POTSO 4.8: Ba fanang ka ditshebeletso tsa dikgokahanyo le dipuisano ba ka thusa jwang maanong a ho vouta le tswelopeleng ya dikgwebo dibakeng tsa mahae le mekhukhung ho atolosa tshebetso ya basebetsi ba setjhaba le mabenkele a difonofono?

POTSO 4.9: Tswelopele dikgokahanyong, dibakeng tsa mahae le mekhukhung e ka thusa jwang kgwebong e kopanetseng/ntshetsopele ya setjhaba, le ho fokotsa kgohlano pakeng tsa tswelopele ya dikgwebo le tswelopele ya setjhaba? Na see ke boikarabelo ba mmuso, baabi ba dikgokahanyo, baemedi tswelopeleng kapa tsee kaofela?

Basadi le bona ba ile nne ba tingwa menyetla nakong tse fetileng tsa kgethollo. Ha ba a ka ba dumellwa ho rua dintho, menyetla ya dikgwebo, menyetla ya mesebetsi e phahameng, ya bo-manegara, industering ya dikgokahanyo.

POTSO 4.10: Na ho lokela ho ba teng lenaneo le ikgethang le fang basadi matla ho tsa ikonomi industering ya dikgokahanyo?

5

TAOLO YA LEFAPHA LA DIKGOKAHANYO LE MAQHUBU A KGASO YA RADIO

MERALO YA MMARAKA LE TAOLO

Meralo ya mmaraka le diforomo tsa leruo di na le tshwaetso e kgolo mokgweng oo lefapha le tshwanetseng ho laolwa ka wona. Mafatsheng a mangata moo lefapha la dikgokahanyo le radilweng botjha, hona ho entswe ke mmuso ka sepheo sa ho fihlella ntlha tse ding tsa leano, mme ka kakaretso ho bile teng phetoho e bonahalang mekgweng ya taolo le ya tsamaiso tseo sepheo e leng ho thusa molao wa dikgokahanyo le sepheo sa wona. Maemo feela moo moralo o hlakileng wa taolo o sa etswang, ke moo tshebetso yohle e leng matsohong a mmuso (hangata ke lefapha la mmuso) moo mosebetsi wa motsamaisi le molaodi o kopanang, mme moo phehisano e matla e leng teng, e leng moo ba dimmaraka ba tlamehang ho etsa dikopo, dinyehelo le ho beha ditheko, le mesebetsi e "laolang", ke boikarabelo ba makgotla a kang a shebaneng le diphehisano le a dinyewe. Maemong a mang kaofela, meralo e e laolang e kene tshebetsong, hangata ka molao o itseng wa dikgokahanyo. Pele ho ka ntshetswa pele mosebetsi wa taolo, leha ho le jwalo, dipotso tse tharo tsa motheo di lokela ho arabelwa: Hobaneng ha lefapha le lokela ho laolwa? ke hore, sepheo sa molao ke sefe?

Ho laolwa eng, ke hore, taolo e akareditse dife. Taolo e lokela ho etswa jwang, ke hore, ke meralo le tshebetso dife tse hlokalahalang.

MAEMO A JWALE AFRIKA BORWA

Boemo ba molao

Hajwale, ho ba teng ha ditshebeletso tsa dikgokahanyo le kamano e batsi ho tsa molao pakeng tsa bankakarolo ba baholo, di behilwe molaong ke tsela ena:

- Telkom e na le matla a molao tshebetsong ho ya ka Molao wa Diposo ho fana ka tshebeletso ya dikgokahanyo setjhabeng. Telkom kahohlehohle ke sesebedisuwa sa setjhaba seo monga sona e leng mmuso. Letona la Diposo, Dikgokahanyo le Kgaso, o emetse mmuso jwalo ka e mong wa bankakarolo ho Telkom. Ditefello tseo Telkom e di behang di tlasa tumello ya Letona.
- Letona la diposo, dikgokahanyo le Kgaso, haeba ho le molemong wa setjhaba, le ka mora puisano le Telkom, a ka nna a dumella motho e mong ho fana ka ditshebeletso tsa dikgokahanyo.

- Monghadikakaretso wa diposo (The Postmaster General [PMG]) o tlamehile ho fana ka dilaesense ho bafani ba bang ba ditshebeletso tsa dikgokahanyo ha a laelwa jwalo ke Letona. Monghadikakaretso enwa o na le boikarabelo ho dumella disebediswa tsa radio le tsa dikgokahanyo tse tswang lefapheng la poraefete, tse batlang ho hokahanngwa le Telkom. Jwale, Monghadikakaretso enwa ha a na matla hodima Telkom, a ke ke a qobella kgokahanyo efe kapa efe ho Telkom, kapa ho tshirelletsa bareki ditsefising tse sa kgotsofatseng tse ka behwang, le tshebeletsong e sa phethahalang, ya boemo bo tlase.
- Monghadikakaretso (PMG) wa diposo o na le matla hodima taolo ya Maqhubu ho ya ka Molao wa Radio.
- Monghadikakaretso enwa ke lehlakore le leng, mme Telkom yona ke Motlatsetsi tumellanong tsa INTELSAT le INMARSAT.

Ba abang dintho

Baabi ba sehlooho ba ditshebeletso tsa dikgokahanyo le disebedisuwa Afrika Borwa ke:

- Telkom, e kenyang le ho hlokomela marangrang a dikgokahanyo a lentswe le ao eseng a lentswe.
- Basebetsi ba babedi ba fuweng laesense ya dicellulara, Vodacom Pty Ltd le Mobile Telephone Networks Pty Ltd (MTN), e leng bona ba tsamaisang marangrang a tekgenoloji ya GSM.
- Basebetsi ba babedi ba fuweng laesense, ba ikarabelang radiong, Fleetcall le Q-Trunk, ba bangata ba radio ba sebetsang ka mokgwa wa "page", le baabi ba bangata ba Custom Premises Equipment (CPE).
- Transtel, karolo ya kgwebo ya Transnet, le Eskom, e abang motlakase, e aba ka bophara ditshebeletso tsa dikgokahanyo tsa "ka lapeng" ho thusa mesebetsing e mengata.
- Sentech, motswalle e moholo wa Lekgotla la Kgaso la Afrika Borwa (SABC) le Orbicom, motswalle wa M-Net, e aba matshwao a kgaso ka thuso ya ditekgenoloji tse ngata, ho kenyelleditswe mehala e hirisitsweng ya Telkom dikgokahanyo tsa microwave tseo ba fanang ka tsona, kapa dikgokahanyo tse hirilweng tsa satellite.
- Bafumantshi ba bangata ba ditshebeletso tsa Motlaotutswe (Value Added Network Services) tse sebetsang ka dilaesense tse ntshwang ke Telkom.

Basebedisi

Ho teng sehlopha sa basebedisi, se kang motho ka mong, ba dikgwebo, mafapha a fapaneng a mmuso le batshehetsi ba mmuso. Dihlopha tsena di ka hlophiswa ho ya ka mesebetsi ya tsona, mohlala, ba sebedisang mantswe le ba sa a sebediseng, jwalojwalo.

Dipotsong tse latelang, ho teng dintlha tse ngata tse lokelang ho elwa hloko; ho rarahana ha lefapha la dikgokahanyo le leng teng, boemo ba ditaba boo ho fumanehang hore Telkom le PMG hantlente ke balaodimmoho, bakganni ba phetoho; le sepheo sa lefapha hammoho le moralo wa lona.

POTSO 5.1: Na lefapha le lokela ho laolwa?

POTSO 5.2: Ke taolo ya mofuta ofe eo lefapha le e hlokanang?

POTSO 5.3: Na maemo a jwale a a kgotsofatsa kapa a tshwanetse ho fetolwa?

SEPHEO SA TAOLO

Ho tse latelang ho nkwa hore moralo o itseng wa taolo bakeng sa lefapha la dikgokahanyo o tla hlongwa.

Sepheo se behilweng ke baokamedi ba tsa dipolitiki se fetoha sepheo se totobetseng bakeng sa ditho tse nang le matla a ho laola. Ka kakaretso mosebetsi wa ba laolang o fupere tsena tse latelang:

- *Tswelopele e tsitlallelang ho fihlela tshebeletso ya bohle.* Dipotso tsa hore sekgahla sa ho fihlella tshebeletso ya bohle ke sefe, ke mang ya jarang boikarabelo, le hore e ka thuswa jwang ka ditjhelete, ke dintho tse ka arabelwang ke leano. Leha ho le jwalo, ho a hlokahala ho ba teng ha taolo e le hore sepheo sa mmuso se tle se fihlellwe.
- *Taolo maemong a ho aba dintho.* Ka nako tsohle taolo e a hlokahala maemong ana.

Ha kabo ya ditshebeletso tsohle kapa tse itseng e le matsohong a motho kapa sehlopha se le seng, sepheo se seng sa bohlokwa sa balaodi ke ho tshireletsa setjhaba tlatlapong. Sena se etswa hangata ka ho laola theko ya dintho le mokgwa wa tshebetso. Moo phehisano e dumelletsweng, mosebetsi o moholo wa balaodi ke ho etsa bonnete ba hore sebaka sa moo ho sebeletswang teng se hlophilwe, e leng sa moo diphehisano di tshwarelwang teng. Ho fihlella sena dilaesense di a ajwa, mme di hlalosa hantle tse lokelang ho hlokomelwa, e le hore ditshebeletso tse fapaneng di ka fumaneha.

Ka nako e nngwe matla a ho fana ka laesense a fumanwa ho molaodi, ka nako e nngwe di fumaneha ho ba baholo ba letona. Ho feta moo, melao e a etswa bakeng sa tshebedisanommoho ya marangrang le ditshebeletso, ho tswa lehlakoreng la kapa leihlong la tsa tekgenoloji le tsa kgwebo/ditjhelete. Ka hoo molaodi e moholo, ka kakaretso, o fuwa taolo e tsepameng ditumellanong tse kopanetsweng, mokgweng wa setjhaba wa palo, le tse jwalo.

- Tse phehelletsweng setjhabeng ka bophara. Dikgokahanyo di na le seabo ntshetsopeleng le ho fihlellweng ha sepheo setjhabeng, e ka ba naheng ka bophara kapa lefatsheng ka bophara, mme mohlala ke o kang wa hore batho ba holofetseng (ba sitwang ho iketsetsa) ba hlokomelwe moo ho ralwang disebedisuwa le ditshebeletso, thuso nakong tsa dikotsi, paballo ya tsa tlhaho, paballo ya bophelo. Maemo a taolo a ka thusa hore sepheo sena se fihlellwe.
- Sepheo ho tsa tekgenoloji ke ditjhelete. Balaodi ba nehwa tse labalabelwang, mme hangata ke tsa mofuta wa tekgenoloji, mme di ntse di hlaha jwalo e le ha di hlaha lenaneng la leano la mmuso. Tse hlahellang hangata ke tsena:
 - ho etsa bonnete ba hore maemo a lokelang ho hlokomelwa pele, a tsa tekgenoloji a teng, e le hore tshebetso e matla ya marangrang a setjhaba e kgonehe. Taba ena e ba bohlokwa haholo ha phehisano e ntse e eketseha;
 - ho kgothalletswe matsete lefapheng la dikgokahanyo ka ho hloma maemo a tsitsitseng a totobetseng ho bohle ao ho wona dikotsi tseo boramatsete ba ipelang ho wona di hlalotswang hantle le ho laolwa. Hona ho bolela maiteko a ikgethileng bakeng sa potlakiso ya matsete karolong ya marangrang a setjhaba, haholoholo mafatsheng a tswelang pele;
 - ntshetsopele le paballo ya industeri ya lehae ya dikgokahanyo ka ditaolo tse thibelang ho kena ha dikhampani tsa ka ntle, tshebediso ya mehlodi e kopanetsweng, moo hangata e leng tshebediso e amanang le tsa metlakase le magnete.

POTSO 5.4: Ke mang ya ikarabelang moralong wa leano le taolo?

- Na mosebetsi wa ho etsa leano o lokela ho kopanngwa kapa ho arolwa le molaodi?

POTSO 5.5: Mosebetsi o moholo wa molaodi e moholo ke ofe?

POTSO 5.6: Ke mang ya tshwanetseng ho tshireletsa batho (bareki)?

TAOLO E NA LE MATLA A MAKAE

Ho boima ho ka tseba hore se lokelang ho laolwa ke sefe. Ka kakaretso, tse ka lokelang ho batlisiswa ke tsena:

- ke dihlopha kapa mekga efe (e abang dintho) e lokelang ho laolwa;
- ke dikarolo dife (tse mmaraka) tse lokelang ho laolwa;
- ke dintlha dife (ditheko, tshebetso, maemo) tse lokelang ho laolwa.

Dikarabo potsong tsena di itshetlehile haholo moralong wa lefapha le sepheong sa leano.

Kabo ya a le mong ya ditshebeletso tsohle tsa dikgokahanyo.

Boemong bona mokgwa o laolang ke wona feela o fanang ka dintho kapa ho di aba. Mosebetsi wa molaodi ke ho etsa ngatananngwe ya sepheo seo mosebetsi a loke-lang ho se fihlella le ho hlokomela hore sena se a fihlellwa. Tsena e ka ba sekgahla sa kgolo ya marangrang, ntlha tse phehelletsweng tsa tshebeletso e akaretsang, tshebetso e hlwahlwa, meralo e behang maemo a ditheko, le tse jwalo. Ditaba tse ngata tse kgemang mmoho le tekgenoloji, hangata di tlohellwa a le mong ho di hlokomela.

Kabo ya a le mong ya marangrang

Hangata mosebetsi wa setjhaba ke yena feela ya nang le matla kabong ya marangrang le ditshebeletso tsa yona tsa motheo, empa tlhodi sano e dumelletswa kabong ya CPE, ya ditshebeletso tse amanang le ho tlatsana le marangrang a moth eo (a kang a difonofono le a radio) le a ditshebeletso tsa motlaotutswe tse itshetle-hileng hodima marangrang a motheo, jwalo ka tsamaiso ya marangrang a poraefete, EDI le tse jwalo.

Mabapi le maemo ao ho wona a le mong e leng moabi wa marangrang a mosebetsi le ditshebeletso tsa motheo, mosebetsi wa setjhaba le yena o ntse a le tlasa maemo a taolo a tshwanang le a ya fanang ka dintho a le mong, ha e se ha molaodi a ka rata ho laola maqhubu le maemo a tekgenoloji ho potlakisa kamano marangrang ka sehlopha sa boraro.

Dikarolong tseo ho tsona ho leng teng phehisano e lokolohileng, boikarabelo ba molaodi haholoholo e tla ba ho tshireletsa ditabatabelo tsa bareki le tlhompho ya tekgenoloji ya marangrang a mosebetsi. Hangata, leha ho le jwalo, mmara ka o ke ke wa ba le bolokolohi bo jwalo, empa baabi ba mmalwa ba tla dumellwa ho kena dikarolong tse qollehileng tsa mmara. Mona he, molaodi o tla etsa melao e batsi ho tshireletsa ditabatabelo tsa bareki, le ho laola kamano pakeng tsa baabi, le pakeng tsa bona le mosebetsi e moholo. Ka kakaretso, ditokelo le boitlamo di tla behwa ka ho hlaka ho ya ka "dilaesense" tse ikgethileng kapa tse akaretsang. Mosebetsi wa setjhaba a ka kapa a ke ke a lebellwa ho ba le laesense ya ho aba ditshebeletso.

Ho tshireletsa ya abang a le mong, moabi yena o batla a laola hore na ditshebeletso tseo ho fanwang ka tsona di ka sebediswa jwang. Ditshebeletso tse amehang ke tseo haholoholo di ajwang ke basebedisi ba bangata, hape ke tse ka fumantshwang ke basebedisi bana mokgeng wa boraro, hantlente bareki. Baabi bana ba abang ba le bang ba leka ho thibela mokga wa boraro tshebediso kapa thekiso ya ditshebeletso, jwalo ka mehala ya ntlha le ntlha e hirisiwang, ka ho e sitisa kapa ka ho e behela meedi e itseng (ditheko tse phahameng, dilaesense, jwalojwalo). Leha ho le jwalo, tswelopele e potlakile ya tekgenoloji le mathata taolong ya ditshebeletso, di baka mathata taolong, mme a tliša kgutlelomorao. Mehlala ke marangrang a lentswe, a poraefete (PVNs) le marangrang a motlaotutswe (VANS).

Kabo ya mosebetsi maamong a phehisano

Maamong a itseng, haholoho dinaheng tse tswetseng pele, ho teng ba abang (hangata ba babedi kapa ho feta), mme ba dumelletswa ho aba marangrang naha bophara le tsona ditshebeletso. Boemo bona ke bo ratahaneng haholo ho ya ka ditlhoko tsa taolo. Hape, ho tlatsetsa ditabeng tseo re seng re buile ka tsona, tse ding tse loke-lang ho lokiswa ke tsena:

- Hore na kapa tjhee, tshireletso e tshwanetse ho fuwa ba kenang botjha. Mokgwa le ho nama ha dithibelo tse behwang hodima mosebetsi ya qhobang dintho, di lokela ho hlaloswa hantle, hammoho le mabaka a tla hloka ho phethwa pele dithibelo tsena di ka tloswa. Ha mosebetsi enwa wa setjhaba a ntse a jere boikarabelo ba ho aba tshebeletso e akaretsang, ho ka nna ha hloka hala tshireletso ya bokgoni ba mosebetsi wa setjhaba ho phethahatsa

boitlamo boo, ka ho fokotsa boemo le bophara ba phehisano e dumelletsweng kapa ka ho qobella basebetsi ba bang ho nyehela, ka ho otloloha kapa ka mokgwa o potolohang, tshebeletso e akaretsang.

- Tlhaloso ya maemo a marangrang a fapaneng a mosebetsi di lokela hore di kgokahanngwe. Tsena tsohle ka tlwaelo di bitswa ka hore ke "ditumellano tse kopantsweng" pakeng tsa Balaodi ka ho fapana. Maamong a mangata, dintlha tseo ho dumellanwang ka tsona di lokela hore di buisanwe ka hare ho mekgatlo e jwalo, mme mosebetsi wa Molaodi e be ho etsa qeto haeba mekgatlo e jwalo e sa fihlelle ho etsa diqeto:
- ho etsa Matshwao a moralo ke boikarabelo ba Molaodi;
- ho fihlela boemo ba hore ditshebeletso tse seng maamong a kgotsofatsang di nne di fuwe tshehetso, le ha e le ka e meng ya Mokgwa wa Molaodi e le mong kapa Balaodi ka kopanelo le ha e ka ba ka Balaodi bohle, ho a hlokeha hore ho be le mokgwa wa ho lekola boemo ba tshehetso bo sebediswang. Sena se tla bontsha ditlhoko tsa bohlokwa tseo mekgatlo e meng e nang le tsona, ho feta le ka hodimo ho boemo boo e leng bona bo loketseng.

KAKARETISO YA DIBAKA TSE LOKELANG HO LAOWA

Kakaretso ya dintlha tsa bohlokwa tse welang tlasa Taolo ke tsena:

- Pehelo ya tekgeniki le maemo a tshebetso bakeng sa marangrang.
- Pehelo ya boleng ba maemo le tsamaiso ya tshebediso ya disebediswa.
- Tekanyo ya ditheko tsa ditshebeletso (haeba di le teng) le ha e le ka tsamaiso ya ditheko ka botlalo (Ditheko tse netefaditsweng) kapa ditheko ka kakaretso ya tsona (ntlha ena ya ditheko e hlalositswe ka botlalo ntlheng ya 6).
- Mekgwa ya CPE ya netefatso le melao bakeng sa kgokahanyo ya yona.

POTSO 5.7: Ke mang ya lokelang ho ba le boikarabelo bakeng sa ho ntsha dilakesense tsa mefuta e fapaneng ya dikgokahanyo (marangrang a tsitsitseng, marangrang a sa tsitsang, Thlophiso ya dilakesense, CPE, j.j.).

- A ho lokela ho ba le mekgahlelo e ikgethang ya taolo?

POTSO 5.8: Ke mang ya tla ba le boikarabelo bakeng sa ditumellano tsa ditlamahano.

- Tlhaloso
- Tsamaiso
- Tlamahanyo ya ditumellano.

POTSO 5.9: Ke mang ya tla ba le boikarabelo bakeng sa ditlamahano tsa diumellano.

POTSO 5.10: Ke mang ya tla ba le boikarabelo bakeng sa mekgatlo wa dinomoro ka bophara.

POTSO 5.11: Ke mang ya tla ikarabella bakeng sa ho bokella dibuka tsa difonofono le tsa maqephe a masehla?

POTSO 5.12: Ke mang ya tla ba le boikarabelo bakeng sa maemo a tekgeniki?

- dibakeng dife?
- ho fihlela kae?
- ka mabaka afe?

POTSO 5.13: Ke mang ya tla ba le boikarabello ba ho etsa bonnete ba hore batho ba sa itekanelang ba fumantshwa menyetla ya disebediswa le ditshebeletso bakeng sa ditlhoko tsa bona.

POTSO 5.14: Ke mang ya tla ba le boikarabelo ba ho beha boleng ba boemo ba ditshebeletso.

- ho fihlela kae?
- ka mabaka afe?

Ha jwale, kgaso mona Afrika Borwa e tsamaiswa ke mokgatlo o ikemetseng o tlasa taolo ya kgaso (Independent Broadcasting Authority [IBA]). Ngwahakgolong o tlang ho ka nna ha ba le tekginoloji le mekgwa ya kgwebo, le ditshebeletso ntshet-sopeleng ya tlamahano ya dikgaso le ditshebeletso tsa mehala.

POTSO 5.15: E be ditshebeletso tsa kgaso le dikgokahano tsa mehala di ka laolwa ke lek-gotla le le leng la taolo?

MORALO WA TAOLO

Mekgatlo e mengata ya taolo e ka fumanela lefatsheng, mme Matshwao a yona le phapang e teng pakeng tsa yona ke ena:

- Popeho ya Mokgatlo le boemo ba ona.
- Tsela ya ho etsa diqeto.
- Mokgwa wa tshebediso le thuso ya ditsela tsa tshebetso.

POPEHO YA MOKGATLO LE BOEMO

Phapang e batlang e tlwaelehile bakeng sa popeho ya mekgatlo e fapaneng le boemo ba yona bakeng sa makgotla a taolo e malebana le boipuso ba mokgatlo le ho the-hwa hammoho le ho ahwa hwa mokgatlo ka mong.

Boitaolo le boiphihlelo. Di ka laolwa ke mosebetsi le sebopeho dikamanong tsa mokgatlo le mmuso, ka ho qoholleha le Letona le ikarabellang bakeng sa leano la dikgokahano tsa mehlala. Mefuta e meholo e ka fumanehang ke ena!

- *Taolo e ikgethang ho fihlela maemong a itseng ka hare ho taolo ka bophara:* sebopeho sena se fumaneha haholo-holo mekgatlong e taolong ya mmuso. E ditheko di tlase mme ditshebeletso tsa yona di potlakile empa e haellwa ke botsitso ba hore e ka phela nako e telele, nakong yeo ho ka bang le mofuta o itseng wa tokoloho.
- Mokgatlo o ikgethang ka hare ho mekgatlo ya dikgokahanyo tsa mehala maemo ana ke a ratwang haholo, moo mmuso o thusang maemo a hodimo bakeng sa boithaopo le boikarabelo ba ona leanong la dikgokahanyo tsa mehalala. Mofuta ona wa sebopeho o sebediswa haholo dibakeng tse kang France, Germany, le Mexico. Sebopeho se jwalo se kapa se ka shejwa se le, boemong ba maike misetso a tlaase ha se bapiswa le mekgatlo e arohaneng ho ka qoba kgohlano pakeng tsa taolo ka kakaretso le mekgatlo e meng, haholo moo e bang taolo yohle ka kakaretso ke ya mmuso.

- *Mokgatlo o buswang ke Moemedi ya kgethilweng ya nang le matla a puso:* maemong ana teng tse ding tsa diqeto tsa molao di lokela ho shejwa mme Letona e be lona le netefatsang diqeto tse entsweng. Mohlala, Motsamaisi a ka ba le matla a ho ka ntsha dilakesense, empa Letona lona le tla ba le matla ohle a ho fana ka lakesense bakeng sa tsamaiso ya marangrang. Tshwaetso e otlolohileng ya dipolotiki tsamaisong e ka fokola ho feta pele. Sebopeho sena ke sona se tshehetsong Canada, Argentina, le Britain. Mokgwa ona wa tsamaiso o lokela ho ntshetsapele ditsebi tsa ona tsa basebetsi le tsamaiso.
- *Taolo ka botlalo:* maemong ana, dikarolo tse itseng, matla le boikarabelo bohle ba puso bo tlasa molao o beilweng ka hohle-hohle le ka ho totobala mme ha di tlasa puso efe kapa efe kapa ho ba tlasa ho itshunyatsunya ha mmuso. Sebopeho sena sena se sebediswa haholo United States of America (Dinaheng tse kopaneng tsa matjhaba) le Australia. Moo ho seng molao o beilweng o ikgethang wa puso: maemong ana, mosebetsi wa tsamaiso o etswa ke baemedi ka kakaretso, jwalo ka mokgatlo wa Phehisano, le mokgatlo wa bareki. Mokgwa ona o sebediswa hape le naheng ya New Zealand. Ha ho na mehlala e mengata ya sebopeho sena. Ke sebopeho se loketseng feela moo mmaraka o nang le bolokolohi ho fihlela boemong bo itseng.

Boipuso le ponahalo ya boiphihlelo ba taolo di ka boela tsa tshwaetswa ke dikamano tsa mokgatlo le mekgatlo e meng, jwalo ka puso ka bophara e bileng teng pele, le ditabatabelo tsa mafapha a mang. Sena se ka tshwaetswa hape le ke hore na taolo e lefuwa ka mokgwa ofe, boemo ba bokgoni le boitsebelo bo hlokehang ka hare ho mokgatlo, ditsela tsa ho etsa diqeto (le mekgwa e latelanang ya ho ka tshwaetswa ke maikutlo a mekgatlo e meng le ha e le tshwaetso ya maikutlo a batho ba bang ka kakaretso), le matla a kgetello.

POTSO 5.16: Ke mokgwa ofe wa dikgokahanyo tsa mehala o ka lokelang taolo Afrika Borwa?

POTSO 5.17: Taolo ya dikgokahanyo e lokela hore e se be tlasa taolo ya mmuso, ho fihlela boemong bofe? e lokela ho isa ditlaleho ho mang?

POTSO 5.18: E lokela ho lefuwa jwang?

Tlophiso. E be motho a le mong kapa lekgotla. E be mokgatlo o le mong kapa mekgatlwana e mengata (mohlala: mokgatlo wa taolo o nang le mafapha a tekhinoloji) ho tswa hore na boemo ba boitaolo ba mokgatlo ke bo bokae, le hore na mesebetsi ya mokgatlo e lokelang ho phethwa ke ya bohlokwa ha kae.

POTSO 5.19: Melawana ya taolo e lokela ho hlaphiswa jwang?

- Mokgwa wa tsamaiso le boemo.
- Kgetho / tokollo.
- Popeho.

DITSELA TSA HO ETSA DIQETO

Mekgwa e mengata e a fumaneha ditseleng tsa ho etsa melawana ya taolo. dintlha tsa kakaretso bakeng sa ho etsa diqeto ke tse latelang:

- Hore na dintlha-kgolo le ditaba tsa bohlokwa tse lokelang ho elwa hloko di ka kgethwa jwang, tsena di lokela ho totobatswa ke molao. Maemong a mang molao o hlile o a totobala, empa dintlheng tse ding molao o fana feela ka dintlha ka kakaretso, dintlha tsa bohlokwa di kgethwa ka mekgwa wa ditse-lana tse fapaneng, jwalo ka boithaopo ba taolo, tataiso ya mmuso, ditaelo ho tswa ho motsamaisi le moeletsi wa mekgatlo ya dikgokahanyo tsa mehala kapa ho tswa ho dikeletso tsa mekgatlo e nang le tjantjello.
 - Dintlha tsa bohlokwa tse tlang ho elwa hloko di tla tsebiswa mekgatlo e nang le tjantjello jwang: sena se malebana le mekgwa e otlolohileng yeo ditsebiso di ka etswang ka yona.
- Hara e meng ya yona ke e latelang:
- Diphatlalatso ka bophara, mohlala: lengolong la ditsebiso la mmuso (Government Gazette) le ka hlalosang ka botlalo dintlha tsa bohlokwa tse lokelang ho elwa hloko, ditsela tse lokelang ho latelwa, ditekanyo tsa dinako j.j.
 - Dipampiri tse hlalosang ka botlalo. Ena ke mekgwa e phatlallang, e ka fihlelang batho ba bangata ha bonolo dipampiri tse ka hlalosang ka moo taba e lokelang ho hlaloswa ka teng, mekgwa e meng e ka latelwang ho ka tshhetsa tlhahiso le dipalopalo, j.j.
 - *Le hore na dintlha tsa bohlokwa di shejwa le ho tshohlwa jwang:* sena se malebana le tsela yeo ka yona bothata bo ka rarollwang le ho hlakiswa ka yona, mekgwa e meng ya kgetho e a tsebiswa mme e be e ntshetswapele, mme diqeto tsa ho qetela di a etswa. Maemong a mang teng Motsamaisi o na le boikgethelo bo batsi mabapi le motho yeo a lokelang ho ikopanya le yena, ka mekgwa e meng kapa ho fihlela maemo a itseng ao diqeto di phethwang ka ona. Maemong a mang ho na le ditsela tse totobetseng tseo motsamaisi a lokelang ho di latela, ka mekgwa o otlolohileng, moo mekgatlo e nang le tjantjello e nang le toka ya ho ka mamelwa, ditsamaiso kaofela di ngolwa fat-she mme di etswa phatlalatsa, mme le mabaka ao diqeto di etswang ka ona a lokela ho bolelwa.
 - *Kopano le mekgatlo e meng:* maemong a mang molaodi wa taolo o lokela ho ikamahanya le mekgatlo e meng pele a nka diqeto mehlala ke ena:
 - *Baokamedi ba ditjhelete le moruo:* dinaheng tse ding baokamedi bana ba lokela ho botswa mabapi le diqeto tse ka tshohang di ba le tshwaetso moruong (matsete, kgwebo le mafatshe a ka ntle) j.j.
 - *Baemedi ba bang / mekgatlo e kang mekgatlo wa Phehisano (Competition Board):* Mafatsheng a mangata Motsamaisi o sebetsa ka tlasa setlamo seo a lokelang ho ikopanya le ba hang le boikarabelo ba ho ka sebetsana le sebaka sa phehisano ka kakaretso.
 - *Ke ditsela dife tsa ho nka bohato ba ho ya pele tse ka fumanehang:* karolo ya toka ya ho ka nka bohato ba ho ya pele le ditsela tsa kgale tsa naha le melawana e ikgethang ya dikgokahanyo tsa mehala.

Dintlha tse lokelang ho elwa hloko ke tsena:

- Mohlomong maemo a kgotla a naha a tlwaelehileng kapa lekgotla le ikgethang le ka nka dikgato tsa ho ya pele kgahlanong le motsamaisi.
- Tokelo e itseng ya ho nka bohato ho ka hlaloba ba ka sehlohong bakeng sa ho nka bohato ho ya pele, le motheo wa ho nka mehato khr na motheo wa diqeto tsa motsamaisi, o ka nkela mehato e ka pele kapa ditsela tse latelwang ke Motsamaisi feela ho ka fihlela diqeto ke tsona tse ka lekanngwang.
- Dinyewe tse ikgethang di ka tsamaiswa jwang: ka nako e nngwe ho etswa ditlhophiso tse ikgethang bakeng sa diqeto tsa bohlokwa, jwalo ka ho fana ka tokelo ho Motsamaisi. Mafatsheng a mang mokgwa ona o moholo wa ho fana ka ditokelo tsa mofuta ona ha di wele tlasa taolo ya tsamaiso empa di behelwa ka thoko bakeng sa letona la dikgokahanyo tsa mehala.

Moo Motsamaisi a fuwang matla a jwalo, o lokela ho latela ditsela tse ikgethang ho fana ka ditokelo tsa mofuta o jwalo, jwalo ka mokgwanyana wa phehisano kapa wa theolelo.

POTSO 5.20: Ke itsela dife tse ka sebediswang ho kgetheng dintlha bakeng sa diqeto /kahlolo bakeng sa Motsamaisi.

POTSO 5.21: Ke ditsela dife tse ka sebediswang ke motsamaisi diqetong / dikahlolong.

POTSO 5.22: Ke ditsela dife tsa dikgato tse ka nkuwang, matleng afe, a ka bang teng kgahlanong le diqeto / dikahlolo tsa motsamaisi?

POTSO 5.23: Matla a motsamaisi a ka tsamaisana jwang le a batho ba bang jwalo ka a matona, phehisano / matla a kgateello a ho se tshepane, makgotla j.j.

MEKWA YA TSHEBETSO LE KGATELLO

Qeto le ntlha e lokelang ho sekeseke ya tsamaiso ka kakaretso ke mokgwa o fumanehang ho ka laola le ho netefatsa hore ditaelo di a phethahatswa, le hore ho nkuwe mehato bakeng sa ho hatello phethahatso ya ditaelo. Mona le teng mekgwa e mengata e ka sebediswa, jwalo ka:

- Mokgwa o molaong, moo ho ba kgahlanong le molao ho nkuwang e le tlolo ya molao kapa e leng bomenemene.
- Matla a fuwang Molaodi ho ntsha ditaelo ke a etswang ke lekgotla la molao. (Kapa a ka fumana matla a jwalo ho tswa lekgotleng), mme ha a ka ke a phethisa taelo e tswang lekgotleng, sena se ka nkuwa e le tlolo ya molao mme lekgotla le ka fana ka kotlo e itseng.
- Matla a fuwang Molaodi ho ka lefisa ba molato le ho fana ka kotlo.
- Matla a fuwang Molaodi ho ka amoha / le ho hlakola ditokelo tsa dilakesense.

POTSO 5.24: Matla a kgateello ao Molaodi a nang le wona ke afe?

HO LAOLWA KHAFETSA HA TSHEBEDISO YA SEYALEMOYA (RADIO).

Tshebediso kgafetsa ya seyalemoya ke boikarabelo ba setjhaba ka kakaretso, mme tshebediso ya seyalemoya e haella haholo hoo e ke keng ya sebediswa Molemong

wa Ma-Afrika Borwa ohle, le hore e ke ke ya sebediswa ho latela ditumellano tsa Matjhaba a kopaneng le mekgwa e metjha eo Afrika Borwa e e ntshedseng ditefello tse itseng.

Tsamaiso kgafetsa ka kakaretso, e kenyelletsa le mesebetsi e kang kabo ho basebedisi bohle, setjhaba ka kakaretso e kasitana le ho kenyelletsa le dikamano tsa matjhaba a kopaneng, le ho qoba ho itshunyatshehanya ho ka bang teng.

Ho lokela ho fanwa ka temoso e itseng ntlheng ya hore dipalopalo tsa tekhnoloji di bontsha hore tekhnoloji ya seyalemoya (radio) e ka etsahalang bakeng sa ho fana ka ditshebeletso tsa marangrang a puisano, ka hoo he e bohlokwa ho ba le kamano e haufi-ufi bakeng sa ho fana ka ditokelo tsa dilakesese, bakeng sa ditshebeletso le tokelo tsa dilakesense bakeng sa karolo ya batho e ka bang le tshebediso ya ditshebeletso tsena.

Mekgwa e meng e ka elwang hloko bakeng sa ho etsa diqeto tsa hore na karolo yeo ya batho e sebedisang ditshebeletso tsena e ka laolwa jwang e batla e haella haholo mona Afrika Borwa, ho hlokeha botsebi bo hodimo tseleng ena e ikgethang.

Lehlakoreng lena, ho bohlokwa haholo ho ela hloko hore e be palo yohle ya batho bana e ka ba tlasa boikarabelo ba mokgatlo o le mong, kapa ho be le taolo e arohaneng e sebediswang bakeng sa mafapha jwalo ka dikgokahanyo tsa mehala, kgaso, tshireletso, dipatlisiso tsa sebaka, jwalo-jwalo.

Mme ke karolo efe yeo motsamaisi wa dikgokahanyo tsa mehala a ka bang le boikarabelo ho yona.

POTSO 5.25: Ke mang ya nang le boikarabelo ba ho ka laola tshebediso ya seyalemoya?

- E be Mokgatlo o le mong kapa mekgatlo e mmalwa?

POTSO 5.26: Tshebediso ya seyalemoya bathong e ka ajwa le hore tshebediso ya yona e tshepahale jwang.

POTSO 5.27: Tshebediso ya seyalemoya e ka fuwa boleng ba yona jwang?

- E rekiswe?
- Basebedisi ba ditshebeletso tsa seyalemoya ba lefe bakeng sa tshebediso?
- Ba lefe ka mokgwa ofe (mokgwa wa kopo, bokgoni ba ho lefa)?
- Ke mang ya lokelang ho jara ditshenyehelo tsa tsamaiso ya yona?

POTSO 5.28: Ho ka sebediswa mokgwa ofe bakeng sa kabo ya ditshebeletso? (tlhokeho, kopo, seabo se bonahalang sa setjhaba).

POTSO 5.29: Ho be le ditekanyo tse itseng tsa dinako tseo ditshebeletso tsa seyalemoya di ajwang?

- Haeba karabo e le e, ka mabaka afe?

POTSO 5.30: Kabo e sebediswang ha jwale e be e ka boela ya lekolwa hape.

6

BOKGONI LE MOKGWA WA
HO BEHA DITEFELLO

Ditefello (ho letsa, ditefello tsa kgiro le ditefello tsa kgokahanyo) ke sona sebetsa bakeng sa leano le maqiti a mmuso o kgethilweng. Maikutlo a setjhaba jwalo ke a ho kenya keketso le ho atolosa marangrang a rerilweng ke mokgatlo wa Kaho botjha (RDP) a lokela ho tshehetswa ka ditefello bakeng sa ditsehebeletso tsa dipuisano ka mohala. Mokgwa oo ditefello di hlophiswang ka ona ke wa bohlokwa haholo mme o lokela ho netefatsa hore ditlhoko tsohle tsa mafapha a fapaneng a setjhaba, haholo-holo mafapha a tsamaiso ya dipuisano tsa mehala a elwa hloko.

Bokgoni ke bona bohato ba bohlokwa bo ka etsang bonnete ba hore MaAfrika Borwa ohle a ka fumantshwa ditshebeletso tsa dipuisano tsa mehala. Ditefello tsa ditshebeletso tse hodimo haholo e ka ba moedi wa tshitiso ho batho ba ke keng ba kgona ditefello tseo. Ho na le matshwao a bontshang hore dikgokahanyo le ditefello ke tsona tse sitisang mmoraka Afrika Borwa. Le ha ho le jwalo, ho lokela ho ba le ho lekana ka mahlakore ohle dipakeng tsa bokgoni le ditlhoko tsa Motsamaisi ho ka atolosa le ho phahamisa maemo a ditshebeletso tsa dipuisano tsa mehala ho sebediswa tswala e fumanehang ho tswa ditefelong. Ho boetsé ho na le dintlha tse pedi tse batlang di tshwana tse batlang ho hlokomelwa haholo: bokgoni ho basebedisi, le matsete a marangrang bakeng sa katoloso ya dipuisano tsa mehala, tlhahiso le kgodiso ya moruo.

Ho e beha ha bobebe, ha ditefello di le tlase haholo, bahokahanyi ba ke ke ba kgona ho hodisa le ho atolosa dikgokahanyo ho fihlela moo ditshebeletso tsa mehala le dipalangwang di leng siyo, ha ditefello di le hodimo haholo, ditlhoko tsa setjhaba tsa tshebediso ya dipuisano tsa mehala le melemo yohle e hlahang ditshebeletsong tsena di ke ke tsa fihlellwa. Ho ya ka tsebo e teng batho ba sa kgoneng ba ka angwa ke taba ena. Se seng hape se batlang se tsamaelana le tlhophiso ya ditefello tsa mehala ke ntlha e malebana le tshebediso ka kakaretso le tekanyo ya ditshebeletso ka kakaretso.

Boteng ba tshebediso ya mehala ba nakwana bo ka ba le molemo o moholo ho ka lekanya tshebediso ka kakaretso ho fihlela maemong a itseng ho ka bonahala, Khr. difonofono tsa batho bohle di lokela ho ba teng e le hore batho bohle ba kgone ho di sebedisa, sena se ka ama haholo mokgwa oo ka ona bahokanyi ba theolang ditheko tsa ditshebeletso ho ka fihlella bokgoni. Ka lehlakoreng le leng haeba ho na le kगतello e etswang hodima difonofono tsa poraefete ka ditefello tse ka kgonehang ho batho ka bongata sena se ka batla bahokahanyi, ditefello tse tlase kapa tshehetso e itseng ya ditjhelete, mme sena se ka boela sa tliša tekatekano e itseng. Mokgwa oo ditefello di hlophiswang le ho laolwa ka ona, di laolwa haholo-holo ke dibaka tseo bahokahanyi ba fapaneng ba sebetsanang le dibaka tsena. Ka hoo he, dibakeng tse bulehileng moo phehisano e lokolohileng, matla a phehisano ke ona a ka laolang ditefello mme ho ke ke ha e ba le tlhokeho ya taolo.

Boikgethelo bo bong ke ba hore, sebakeng seo mohokahanyi a nang le matla a ho hokahanya ka phethahalo, haeba ditefello di sa laolwe, mohokahanyi ya nang le matla a jwalo o lokela ho ba maamong a ho lefisa ditefo tse sa eleng hloko ditabatabelo tsa setjhaba. Sebakeng se jwalo, bosiyi ba matla a phehisano bo ka etsa hore ho be le tsamaiso le melawana ya ditefo.

POTSO 6.1: Ditefo di laolwe?

Ho tswa ho sebopeho sa mokgatlo wa dikgokahanyo tsa mehala, ho ka ba le phehisano dibakeng tse ding tsa Mokgatlo o jwalo empa ha boela ho hlokahala phehisano ya mofuta oo dibakeng tse ding.

POTSO 6.2: Ditefello di laolwe le ho hlophiswa dibakeng tsa mekgatlo ya dikgokahanyo tsa mehala moo ho nang le phehisano?

Haeba ditshebeletso tsa difonofono di kgethwa (difonofono tsa batho, difonofono tsa dikgwebo) ke mohokahanyi ka maikemisetso a ho fumantsha batho ditshebeletso tse jwalo, ditefello tse beilweng ke bakgethi di ke ke tsa tshwana ka theko mme ka hoo di ka etsa ditshebeletso hore di be tlaase mme di kgonahale.

POTSO 6.3: Ditefello tsa difonofono tse kgethilweng le tsona di laolwe?

Haeba ditefello di ka laolwa dibakeng tse ding kapa dibakeng tsohle tsa mekgatlo ya dikgokahanyo tsa mehala, potso ke hore na ke mang ya tla etsa ditekanyo le ho laola ho phahama ha ditheko tseo. Haeba ditefello di hlokeha ho ka bontsha kapa ho kena tshebetso ha leano la mmuso, e tla be e le sebaka se lokelang hore mmuso o okamele le ho lekanya ditefello. Boikgethelo bo bong ke ba hore, e ka nna ya eba, Raposo ka kakaretso, kapa e be puso ya tsamaiso e ikgethang, kapa ya mmuso le ha e le mokgatlo o ipusang o theilweng ka ho ikgetha ka sepheo seo.

POTSO 6.4: Ke mang ya lokelang ho laola ditheko? Haeba ditheko di laolwa, mokgwa oo taolo ena e etswang ka ona ke wa bohlokwa hahola Ntlheng ena, ho na le dintho tse ngata tse ka etsahalang.

Mohlala: Ditefello di ka lekanngwa ho latela ditshenyehelo tseo mohokahanyi a di sebedisitseng bakeng sa mosebetsi oo, maamong ana, ho tla hlokahala hore ditheko di lekanngwe: ditheko di ka arolwa ho ya ka ditshebeletso: ho ya ka moo ditheko di ka arohanngwang ka teng (karolo ka nngwe ya tshebediso e lokela ho fumantshwa theko ya yona kapa e lefuwe ka ho ikgetha ho fapana le dikarolo tse ding); pehelo ya tswala e lokelang ho dumellwa e lokela ho ba ka hodimo ho theko: mokgwa oo theko e lokelang ho bontshahatswa ka ho totobala le ka ho phatlalla: le ha sena se ka etswa ke mohokahanyi, kapa phatlalatsa. Ditefello di lokela hape ho lekanngwa ke mokgatlo wa ditheko. Ditabatabelo le ditlhoko tsa basebedisi ke tsona tse tla laola bokgoni ba ditefello. Moo phehisano e leng matla, bahokahanyi ba ka beha ditefo boemong boo ba tlang ho bo kgona, e le ho ka hoka bareki ba batjha empa ba lokela ho lekanya dintlha tsa phehisano le ditlhoko bakeng sa ntshetsopele ya matsete a dikgokahanyo.

Mokgatlo wa tsamaiso o ka etsa dipehelo tse bohareng tsa ditefello bakeng sa tshebediso e nngwe le e nngwe, mme Mohokahanyi a ka dumellwa ho eketsa ditefello bakeng sa pehelo e beilweng ka selemo, jwalo ka sekgahla sa phahamo le ho theoha ha moruo. E tla ba feela mokgwa o fapaneng wa phapang ya tekanyo ya ditefello o hlokehang bakeng sa dikarolo tse fapaneng tsa dikarolo tsa dikgokahanyo tsa mehala, ho ya ka boemo ba phehisano karolong eo. Mekgwa e meng ya ditekanyo tsa ditefello e ka sebediswa feela dikgatong tse itseng tsa mafapha a tsamaiso ya dikgokahanyo.

POTSO 6.5: Haeba ditefello di laolwa, di ka laolwa jwang dikarolong tse fapaneng tsa mekga ya dikgokahanyo le mehatong e fapaneng e seng taolong?

Ditefello di lokela ho sebedisetswa ho kenya tshebetsong dithuso tsa ditjhelete tse fanang ka tshehetso e itseng malebana le ditlapele tsa leano la mmuso, kapa tsamaiso. Ditshenyehelo tsa ditshebeletso tse ding di lokela ho tshehetswa ke tswala e fumanwang ho tswa ditefello tsa ditshebeletso tse ding.

Mohlala: Telkom ha jwale e tshehetsa ditshenyehelo tsa dikgokahanyo le ditefello tse lefuwang ka kgwedi le ditefello tsa ditshenyehelo tsa ho letsetsa ka hare, ka lekgetho le fumanwang ka mokgwa o potolohang le ditsetso ka kakaretso. Tshehetso e phethahetseng e lokela ho sebediswa bakeng sa ho fokotsa moedi wa ho kena, ka ho etsa hore ditshebeletso tsa bohlokwa di kgonahale he ha ho le jwalo, ho bonahala e ka ditefello tse phahameng tse lefuwang bakeng sa dintlha tse ding tsa ditshebeletso, tshehetso e feletseng e ka sitisa phehisano mme sena se ka etsa hore ditefello tse ding tsa ditshebeletso di be hodimo.

Haeba mokgwa wa tshehetso e phethahetseng o sebediswa ke mohokahanyi, bahokahanyi ba bang ba tla lokela ke ho qhelelwa ka thoko ho fokotsweng ha ditefello tseo mohokahanyi a di tshehetseng hore di ka tshehetsa ditshebeletso tse ding. Sena se hlokeha bakeng sa ho netefatsa hore lekgetho la Mohokahanyi le sireletsehile hore le tle le tsebe ho fana ka seabo mererong ya leano eo tshehetso e phethahetseng e theilweng hodima yona. Ha ho le jwalo, mokgwa ono wa tshireletso e jwalo ya ditefello o fokodisa phehisano ka ho thibela bahokahanyi ba bang ho fana ka ditshebeletso tse ding tsa ditheko tse tlase.

POTSO 6.6: Tshehetso e phethahetseng e dumellwe?

Haeba karabo e le e, ke dikarolo dife tsa dibaka tsa dikgokahanyo tse ka dumellwang ho keningwa tshebetsong, ka mabaka afe, ka mokgwa ofe le hona, ka nako e kae? Tshehetso e phethahetseng e ka bonahatswa kapa ya se bonahatswe? Ke hore, mohokahanyi a ka arola lekgetho le fumanwang ho tswa ditefello tse ding tse itseng ho ka tshehetsa mahlakore a mang a ditshebeletso, kapa boikgethelo bo bong. Karolo e jwalo le seabo sa yona di ka ba kgahlahong le matla a tsamaiso. Kgetlong lena la ho qetela, seabo le tshehetso e phethahetseng di tla laolwa ke ka moo dintho.

Ha jwale Telkom e tshehetsa ditshenyehelo tsa dikgokahanyo, ho fana, le ditetsetso tsa ka hare ka ho lefisa ditheko tse hodimo bakeng sa dibaka tse hole le ditetsetso tse tswelang ntle ho naha. Ka hoo he, ho na le ho kgeloha ho itseng bakeng sa phumantsho ya ditetsetso tsa ka hare le tsa dibaka tse hole. Tjhebeho e jwalo e netefatsa hore ditetsetso ka ka hare di a kgonahala, empa jwale ke sesupo sa phahamo ya ditefello tse teng bakeng sa dibaka tse hole le ditetsetso tsa ka ntle ho naha.

Bahokahanyi ba bang ba qhelelwa ka thoko bakeng sa tefiso ya ditefello malebana le ditetsetso tsa dibaka tse hole tse tlase le ho feta ditefello tsa ditshebeletso tsa Telkom. Nyollo ya ditefello tsa Telkom ya ditetsetso tsa ka hare le theolo ya ditetsetso tsa dibaka tse hole ka sepheo sa ho bontsha ditekatekano tsa ditshenyehelo tseo Telkom e nang le tsona bakeng sa phumantsho ya ditshebeletso tsa mofuta oo, sena se hlalose e le "tekanyobotjha" ya ditefello tsa Telkom. Tekatekanyo e fokotsa ditshehetso tse fumanehang bakeng sa ditetsetso tsa ka hare, e boela hape e fokotsa le ditefello bakeng sa ditetsetso tsa dibaka tse hole.

POTSO 6.9: Ditefello tsa Telkom di ka lekanngwa ho fihlela boemong bofe, mme sena se ka etswa ka mokgwa ofe?

Se batlang se tshwana le maikemisetso a leano la kahobotjha la keketso ya makenella a difonofono le tlhahiso dibakeng tse se nang ditshebeletso tsa dikgokahanyo tsa mehala, ke taba ya ho fokotsa meedi ya tshebediso bakeng sa ho etsa ditshebeletso hore di kgonahale dibakeng tseo.

Kgonahalo e ka atlehiswa ke tshehetso e phethahetseng. Sena se ka thehwa mabatoeng a mang, ka tswala e fumanehang ho tswa ditefello tsa dibaka tse ding, di ka tshehetsa ditheko tsa ditshebeletso dibakeng tse se nang menyetla e jwalo. Theolo ya ditefello e ka sebetsa ditshebeletsong tsohle dibakeng tse kgethilweng kapa bakeng sa dintlha tse itseng tsa ditshebeletso tsa dikgokahanyo tsa mehala jwalo ka ditefello tsa ho hokela le ditefello tsa kgwedi le kgwedi. Mokgwa o mong, theolo ya ditefello e ka fumaneha bakeng sa ditshebeletso tse teng, difonofonong tse sebediswang ke setjhaba ka kakaretso (jwalo ka diphabolikitfonnu). Ka hoo, meedi ya ho kena e ka fokotswa ke ho kenngwa tshebetsong ha ditshehetso, ditefello tse tlase mabatoeng a itseng bakeng sa ditshebeletso tse itseng, ho tswa difonofonong tse itseng, kapa ka ho kopanya tsena tsohle. Mokgwa wa kakaretso o teng ha jwale, kgahlanong le tshebeletso ka kakaretso, o ka thabela le ho ananela ditefello tse tlase tsa ditetsetso empa o ke ke wa ba le tshwaetso mohatong wa dikgokahanyo le ditefello tsa kgiro. Melawana e akaretsang ya ditshebeletso, ka hoo, e ka ikemisetsa ho ba le difonofono tsa poraefete e ka hloka theolelo ho hokahanya le ditefello tsa kgiro ho ka fokotsa meedi bakeng sa ho di sebedisa. Theolelo e jwalo e ka tshehetswa ka ditefello tse hodimo tsa ditetsetso. Ho sa kgathalethe hore theolelo ya ditefello e fumaneha ka e meng ya mekgwa e jwalo eo batho ba se nang monyetla o jwalo, melawana ya kgonahalo e ka fihlellwa ka mekgwa e meng. Mohlala: le mokgwa o kenyelletsang tefello bakeng sa ho hokahanya ditshebeletso mokgweng wa ditefello tsa dithekokgiro tsa nakwana e itseng tse ka lefuwang ka nako ya dikgwedi tse itseng. Mohlala o mong ke wa monyetla wa mokitlane: mosebedisi a ka etsa tshebediso e jwalo ho fihlela ditekanyetso tse itseng feela, a ka dumellwa ho etsa ditefo tsa ditshebeletso tse tlase kgafetsa. Mohlomong ditheko tsa ditefello bakeng sa ditshebeletso di ka fapana.

Mohlala: disebediswa tsa boemo bo tlase kapa tshebeletso e ka ba ya ditefello tse tlase.

POTSO 6.10: Meedi ya ho kena e ka theolwa jwang malebana le hore ditshebeletso di kgonahale bakeng sa batho ba se nang menyetla e jwalo?

Ho tla boela ho hlokahala hore ho hlokomelwe hore ke mang ya tla ba le kuno e itseng ho tswa ho o mong wa mekgwa ena e behilweng ho ka fana ka kgonahalo e itseng.

Mafapha a setjhaba se hlohang kuno ya mofuta o jwalo se ka kenyeletsa hara tse ding, setjhaba se hlokileng monyetla o jwalo ka nako e fetileng, ditjhaba tse dulang dibakeng tse ntseng di saletse morao ntshetsopeleng, batho ba hodileng, batho ba sa itekanelang, le ba bang.

POTSO 6.11: Ke mang ya lokelwang ke kuno ho tswa mokgweng ofe kapa ofe o beilweng bakeng sa keketso ya kgonahalo?

Dikgokahanyo tsa mehala ke e nngwe ya bohlokwa mafapheng a phehisano. Ntlha ya bohlokwa e lokelang ho elwa hloko ke ya hore ho ka etsahala hore lefapha lena la dikgokahanyo tse mehala le ka tshehetsa ditshenyehelo tsa dikarolo tse ding jwalo ka lefapha la tsa bophelo / kapa la thuto.

Mohlala: Tshehetso, e ka nka sebopeho sa ho ka fana ka ditefello tse theotsweng bakeng sa dipetlele, ditlilini, dikolo, diunibesiti le ditekinikono. He ha ho le jwalo, tlhoko ya lefapha la dikgokahanyo tsa mehala hore e ka kenella hare mme ya etsa kgodiso ya ho ba teng ha ditshebeletso, e ka hlalosa hore tshehetso ya mofuta ona ke e sa tlwaelehang.

POTSO 6.12: Lefapha la dikgokahanyo tsa mehala le tshehetse ditshenyehelo tsa dikgokahanyo tsa mehala tsa mafapha a mang?

Haeba karabo e le e, sena sa ka kenngwa jwang tshebetsong, ho fihlela boemong bofe?

KGWEBO YA PHUMANTSHO YA DISEBEDISWA

Afrika Borwa e na le motheo wa kgale o molemo haholo wa kgwebo ya disebediswa tsadikgokahanyo tsa mehala eo ha jwale e nang le tswala ya dibillione tse tharo (3 billion) mme e hira ka ho otloloha basebetsi ba dikete di tsheletseng (6000).

DITUMELLANO TSA BOHLOKWA

Mokgwa wa ditumellano tsa nako e telele, moo mohokahanyi wa marangrang (SAPT ha morao Telkom) a etsang thuso ya ho reka disebediswa ka hare ho naha, a etsang bonnete ba mmaraaka bakeng sa bahlahisi le baabi ba thepa. Ha jwale, Telkom e se e ritseditse mokgweng wa ho kgetha menyetla malebana le ho bapisa ditheko (tender), tsa bahlahisi ka ho fapana.

POTSO 7.1: A ho lokela hore tswelopele ka ditumellano tseo e leng ditlapele pakeng tsa bahlahisi ba disebediswa le bahokahanyi? haeaba ho le jwalo, ba lokela ho sebedisa tsela efe?

TSHIRELETSO YA KGWEBO E KA HARE HO NAHA

Afrika Borwa e saenitse selekane le Uruguay ho pota bakeng sa Ditumellano tsa kakaretso hodima ditheko le kgwebo (GATT) le tsohle tse amanang le kgwebo le ditekatekano tsa matsete (TRim) le mmedi ya tekhinoloji malebana le ditumellano tsa kgwebo ka selemo sa 1994. Mekgatlo wa kgwebo wa lefatshe (WTO) o tla laola le ho hlokomela ditumellano tsena tse etseditsweng ho theola le ho fokotsa meedi ya kgwebo ha ka ntle ho naha. Seabo sa marangrang Afrika Borwa ke hore mmaraaka o butswa jwale bakeng sa borakgwebo ba batjha ba batlang ho kena phehisano ka mekgwa ya boikgethelo le Mekgatlo ya Afrika Borwa, ho hatellwa mekgatlo ho theola ditheko ka mekgwa efe kapa efe e ka dumellanang le ho etsa hoo. Matla a kगतello ya diphehisano tse jwalo a ka ba le kamano e ntle: di se kgothalleditse mekgatlo ya ka hare ho naha hore e be kgahlanong le mebaraka ya ka ntle ho naha, mme sena se ka lelekela ditheko tse tlase bakeng sa ho atolosa marangrang. Empa di ka ba le kamano e seng ntle e kgahlanong le bahlahisi ba teng ka hare ho naha, le baabi ba thepa bao haholo ba itshetlehileng ka ho rekisa disebediswa tsena ka hare ho naha. Tshireletso e ka boloka kapa ya'e ketsa mesebetsi, le ho boloka le hona ho atolosa bokgoni le motheo wa botsebi dikgwebong tsa ka hare ho naha, empa e tla hloka ditshenyehelo tsa bohlokwa: ditshenyehelo tse hodimo ho ka atolosa marangrang; ditahlehelo tse ka bang teng tse ka bakwang ke tiehiso bakeng sa phumantsho ya ditjhebeho tse ntjha tsa disebediswa mmarakeng o ka hare ho naha; le ho kgothalletsa dithomello tsa ka ntle tsa mekgatlo e ka hare ho naha.

POTSO 7.2: Na Bahokahanyi ba marangrang ba lokela ho fana ka monyetla wa pele ho baabi ba thepa ba ka hare ho naha?

POTSO 7.3: Re ka kgothaletsa dikgwebo tsa ka hare jwang ho ka phehisana le mafatshe a ka ntle?

POTSO 7.4: Ho ka ba le tshireletso ya ditefiso bakeng sa thepa e rekwang mafatsheng a ka ntle ke mekgatlo e ka hare ho naha?

POTSO 7.5: Re ka sireletsa botsebi le tsebo ya ka hara naha jwang dikgwebong tsa dinaha tsa ka ntle tsa bahlahisi ba tsebahalang nakong ya diphetoho tse ntjha tsa kgwebo, ho mmaraka wa ka hare ho naha ho ya mmarakeng o bulehileng, o batsi?

POTSO 7.6: Re ka netefatsa jwang hore mmaraka wa Afrika Borwa o abelwa thepa ya sejwale-jwale e lokelang maemo a tekhnoloji ka dinako tsohle?

POTSO 7.7: Bahokahanyi ba marangrang le bona ba dumellwe ho hlahisa disebediswa tsa dikgokahanyo?

TEKATEKANYO YA KGWEBO

Dithomello tsa ka hare tsa Afrika Borwa malebana le disebediswa le ditshebeletso –le ha e le dihlahiswa tse seng di phethahetse kapa dikarolo tsa tsona, le dikarolwana bakeng sa pokello ya ka hare ho naha e kgolo haholo ha e bapiswa le thomello ya ka ntle ho naha. Katolosa efe kapa efe ya marangrang e ka fana ka morwalo o boima hodima dihlahiswa tsa rona tse fokolang bakeng sa phapanyetso le mafatshe a ka ntle. Phokotso ya thepa e romellwang ntle e ka thusa bakeng sa ditekanyetso tsa ditefo ha ho le jwalo, jwalo ka ha re se re bone, sena se ka baka ditshenyehelo tse hodimo bakeng sa katoloso ya marangrang.

POTSO 7.8: Ke melawane efe, haeba e le teng e ka tuseletswang ho fokotsa tshwaetso e kgahlanong le phapanyetso ya dihlahiswa le katoloso ya marangrang le mafatshe a mang.

POTSO 7.9: Tjhebelopele ya mmuso e ka ba efe bakeng sa dikgwebo tsa disebediswa tsa dikgokahanyo.

MAIKEMISETSO A MMUSO

Moikemisetso a mmuso ke ho ka ntlafatsa maemo a bophelo a baahi bohle. Mmuso o ka sebedisa dikgwebo tsa dikgokahanyo tsa mehala ho etsa sena ka mekgwa e fapafapaneng, jwalo ka

- mokgatlo o ntseng o tswela pele
- ho ntshetsapele batho ba sebetsang ho ona
- sehlahisi sa maruo.

Ho ka sebedisa kgwebo ya dikgokahanyo tsa mehala ka mokgwa ona ho ka bolela ntshetsopele ya dihlahiswa le kutlwisiso ya maikemisetso bakeng sa dihlahiswa tsa ka hare ho naha le dithomello tsa ka ntle, tse hlokanang bokgoni ba dipatlisiso le ntshetsopele (RED). E seng jwalo ka mafatsheng a mangata a ka bapiswang le Afrika Borwa, ha re eso ntshetse-pele bokgoni ba RED. Palohare e sebediswang ke mekgatlo ya Afrika Borwa e tlase ho peresente e le nngwe (1%) ya tswala, ha mafatsheng a mang a mangata e ka feta diperesente tse robedi (8%).

POTSO 7.10: RED Afrika Borwa e ka kgothaletswa jwang?

POTSO 7.11: Mekgatlo ya Mafatshe a ka ntle e ka kgothaletswa jwang ho theha difeboriki le menyetla ya RED Afrika Borwa ho hlokomela mebaraka e ka hara naha le ka bophara ba naha?

DIKGWEBO TSE NYENYANE LE TSE MAHARENG TSA DIKGOKAHANYO TSA MEHALA

Mekgatlo e menenyane e meholo e laola dikgwebo tsa dikgokahanyo tsa mehala. Mafatsheng a Mangata, dikgwebo tse nyenyane le tse mahareng (SMEs) di bontshitse hore ke tsona tse nang le tlhahiso e ikgethang ya maruo empa Afrika Borwa di nyane haholo.

POTSO 7.12: Ke mokgwa ofe wa tshebetso o ka nkuwang ke mmuso le kgwebo ho kgothaletsa ntshetsopele ya dikgwebo tse nyane tse mahareng le tse lekaneng feela (SM(M)ES)?

DIHLAHISWA TSE SEBEDISWANG KE BATHO BA LEFAPHA

Batho ke leano la setjhaba se itseng ke bona ba o leng motheo wa qalo le qetello wa ntshetsopele yo tsamaiso. Batho ba sebetsang lefapheng la dikgokahanyo tsa mehale ba lokela ho thuswa ho ntshetswapele, hore ba tle ba be le monyetla, le ho fana ka monyetla o jwalo lefapheng leo.

Ntla ya (8) robedi e tla shebana le bothata ba ho kwetlisa batho lefapheng lena. Le ha ho le jwalo lefapha lena la dikgokahanyo tsa mehala le ka bapala karolo e kgolo bakeng sa ntshetsopele ka kakaretso. Ka ho qoholleha e ka sebediswa dikgwebong tse kang thuto ya dibaka tse hole tsa ho ithuta, le lefapheng la bophelo bo botle.

MANGOLO A PUSO A AFRIKA BORWA

Lefapha la Kahobotjha le la Thuto le Thupelo a bontshitse dikgatisong ka moo a kgothaletsang mokgwa wa thuto le thupelo bokeng sa Afrika Borwa. Tabeng ya pele, mafapha ana a tla shebana le ho hloka nnete, taba ya bobedi a tla fana ka dihlahiswa tse hlokaahalang bakeng sa ntshetsopele ya moruo. Moralo o akaretsang wa mangolo a puso (NQF) ke ona o ka sebedisweng bakeng sa ho qapa mokgwa wa kopanelo. Tlaleho ya Moralo o akaretsang wa mangolo a thuto e tla phatlalatsa mangolo a puso Afrika Borwa (SAQA). SAQA e tla fuwa matla a hore e ele hloko mekgatlo e shebaneng le boemo ba Thuto le Thupelo, le mekgatlo e shebaneng le boleng ba thuso e itseng. Kgwebo ya dikgokahanyo tsa mehala ho kenyelletswa le bafani ba marangrang le baabi ba disebediswa, e kgolo mme e hira batho ba banga-ta ho feta bokgoni boo ba nang le bona. Bakeng sa mosebetsi wa kwetliso, kgwebo ena e tla lokela ho ela NQF hloko ho etsa bonnete ba hore e na le batho ba rupel-letsweng ka botlalo.

POTSO 8.1: Kgwebo ya dikgokahanyo tsa mehala e ka sebedisa NQF jwang ho ka etsa bonnete ba hore Thuto ya yona le kwetliso ya yona di fihlelletswe hantle, le hore matshwao ke ona a ka lebisang tswelopeleng bakeng sa kgwebo?

POTSO 8.2: Dikgokahanyo tsa mehala di ka shejwa ke mmuso e le sona sebaka sa bohlokwa bakeng sa ho thusa ntshetsopeleng ya disebediswa tsa botho?

THUTO YA BOEMO BA DISEKONTARI

Mona Afrika Borwa ka kakaretso, mmuso wa mabatowa ke ona o ikarabellang bakeng sa kwetliso ya thuto ya boemo ba disekontari, ha mmuso o bohareng ona o na le boikarabello bakeng sa thuto ya boemo ba dikolo tsa thupelo le duyunibesithi.

POTSO 8.3: Ebe boemong ba disekontari kwetliso e etswang ke e lekaneng mekgatlong e fumantshwang ditjhelete ke mmuso wa mabatowa?

POTSO 8.4: Kgwebo e ka kgothaletswa jwang hore e kene ka setotswana boemaong ba kwetliso bakeng sa lefapha la dikgokahanyo tsa mehala?

POTSO 8.5: Kapa lefapha la dikgokahanyo le iketsetse kwetliso yeo-e leng ya lona jwalo ka ha ho etswa dikholetjheng tsa tekheniki tsa Telkom?

- Mangolo a boemo bo lekanang le phapanyetsano di ka netefatswa jwang mekgatlong eo.

POTSO 8.6: Tekatekanyo ya boemo thutong le thupelong bakeng sa lefapha la dikgokahanyo tsa mehala e ka netefatswa le ho laolwa jwang?

POTSO 8.7: Na ho ka ba le lekgotla la Thupello ya kgwebo bakeng sa lefapha la dikgokahanyo tsa mehala?

THUTO YA BOLENG BO HODIMO E TSEBAHALA KA HORE KE THUTO YA BOEMO BO HODIMO, LEFAPHA LA (HE).

Afrika Borwa mona ho na le diyunibesithi tse 21 le ditekinikono tse 15. Diyunibesithing tsena kaofela ke e le nngwe feela e fanang ka dithuto tsa boenjenere, mme ke e le nngwe feela hara tsona e tsebahalang ka hore ke yunibesithi ya batho ba batsho. Ditekinikonong tse 15 ke tse 13 feela tse fanang ka dithuto tsa boenjenere. Ho ile ha phatlalatswa hore Afrika Borwa e fana ka mangolo a hodimo ho halofo ya batho ba ithutang boenjenere le ka kotara ya batho ba fetileng mangolo a botekgeniki ba hlokwang ke yona.

POTSO 8.8: Re ka atolosa HE jwang hore re tle re tsebe ho phethisa ditlhoko bakeng sa barutehi ba dikgokahanyo tsa mehala?

POTSO 8.9: Thupelo yohle ya Thuto e hodimo (HE) e lokela ho ba boikarabello ba mmuso, ka ho fana ka tshehetso ya ditjhelete diyunibesithing le ditekinikonong, kapa kgwebo ka boyona e nke boikarabello bakeng sa ditefello? ff haeba ho le jwalo, jwang?

POTSO 8.10: Na ho ka ba le dibopeho tse ding tsa taolo tse ka netefatsang hore palo ya barutehi ba entseng dithuto tsa bona tsa Thuto e hodimo (HE) e tsamaelana hantle le ditlhoko tsa lefapha la dikgokahanyo?

DIPATLISISO LE THUPELLO YA THUTO YA BOEMO BO HODIMO

Kgwebo ya dikgokahanyo tsa mehata Afrika Borwa e na le (kapa e hloka) bokgoni ba RED, e se nang botsitso ba bokgoni ba RED bo teng mafatsheng a mang. Mosebetsi wa dipathisiso tse etswang lefapheng le HE mona Afrika Borwa ha jwale, di etswa ho shebilwe feela FRD le ho Telkom, mme palo ya tsona e ka tlase ho R2,5 milione (dimilione tse pedi le halofo) ka selemo.

Tekano ena e lekana le ya Australia e ka bang \$AUS200 milione. Ditsebi tse ding di a fumaneha diyunibesithing le ditekenikonong, empa ha ho le ya mong wa bona ya seng a fumane "palo e ngata" ya ditsebi tsa dikgokahanyo tsa mehala tse lekaneng ho ka ntshetsapele dihlahiswa tse ntjha tsa diktshebeletso le basebetsi. Sena se ka tswalwa ke tjebelopele e kgutshwane eo e leng yona e busang dikarolwana tse ngata tsa kgwebo.

Dipatlisiso tsa dikgokahanyo tsa mehala Afrika Borwa ha jwale di kgannwa haholo-holo ke maemo a thuto. Ho ka kgona ho kena phehisanong le mebaraka e meng ka kakaretso RED mona he kgwebong e lokela ho ba le Thuto e phahameng, e lokela ho ba hloko haholo.

POTSO 8.11: Ho hlokeha eng bakeng sa thuto e hodimo le dipatlisiso tshebetsong ya dikgokahanyo tsa mehala?

- Sena se ka ralwa hantle jwang bakeng sa ditlhoko tsa Afrika Borwa?
- Lefapha lee la dikgokahanyo le ka kenella ka mokgwa o jwang tsamaisong ee?
- Na e ka kenyelletsa dipatlisiso kgwebong le ho ka nka monyetla wa ditshebeletso bakeng sa mafapha a Poraefete le a batho kaofela?

POTSO 8.12: Afrika Borwa e ka ntshetsapele jwang le ho hira ditsibi tsa dikgokahanyo tsa mehala tse teng lefapheng la Thuto e hodimo (HE), e le ho ka etsa disebediswa le ditshebeletso le lona leruo?

POTSO 8.13: Na ho ka ba le lekgotlana le ka etsang dipuisano bakeng sa ditlhoko tsa RED tsa dikgwebo tsa dikgokahanyo tsa mehala Afrika Borwa ho banyehedi ba RED?

POTSO 8.14: Na ho a hlokahala hore ho be le sekolo se ikgethang wa dithuto tse hodimo tsa dikgokahanyo tsa mehala, tse tshwanang le tse fumanehang France le China?

POTSO 8.15: Dikgokahanyo tsa mehala tsa RED lefapheng la HE di ka lefellwa jwang?

- ke mmuso
- ka ditshenyehelo (lekgetho) le ntshwang mekgatlong ya dikgokahanyo e tswang mafetsheng a ka ntle ho naha ho tla etsa kgwebo Afrika Borwa?
- kapa ka tjehele e lefuweng ho tswa tswaleng ya batho ba fanang ka ditshebeletso tsa dikgokahanyo?

POTSO 8.16: Ke mang ya lokelang ho laola ditjehele tsa dikgokahanyo tsa mehala ya RED?

POTSO 8.17: Dipatlisiso di etswe ka bophara ba naha, ho hatellwa haholo hodima mebaraka e sa fumantshweng, e hlokanang (ka mokgwa wa ho sheba bongata ba batho, tjehele e kenang, bokgoni, jwalo jwalo) ho ka lekanya ditlhoko tsa nako e telele bakeng sa ditshebeletso tsa dikgokahanyo tsa mehala?

MOLAO WA KGETHOLLO YA MMALA

Mmuso wa Afrika Borwa o kgema haholo le mokgwa wa kgethollo ya mmala e le ona mokgwa o motle wa ditekerekano tsa bophelo ho sa kgethwe hore o monna kapa o mosadi setjhabeng sa rona. Kgwebo ya dikgokahanyo tsa mehala ha e a fapana haholo mme e ka nka karolo ya bohlokwa.

Mokgwa ona wa kgethollo ya mmala o lokela ho nka karolo e kgolo boitekong ba lefapha lena la dikgokahanyo tsa mehala ho ka ntshetsapele disebediswa tsa batho, tseo e nang le tsona dikgatong tsohle.

POTSO 8.18: Thuto e ka thusa jwang bakeng sa ho fana ka phetoho malebana le tsebo e tlwaelehileng ya ho se lekalekane mesebetsing ya dikgwebo tsa dikgokahanyo tsa mehala?

POTSO 8.19: Na ho ka lokela ho ba le letshwao le dikhoutu mekgatlong ya thupello e ikemiseditseng bakeng sa ho kenya letsoho ka mokgwa o atlehileng ha batho ba batsho le basadi kgwebong?

- haeba ho le jwalo, jwang?

POTSO 8.20: Kgwebo ya dikgokahanyo e ka tlisa maemo a matle jwang bakeng sa ditlhoko tsa diphehisano tsa kgwebo le tsa mekgwa ya kgethollo le phumantsho ya mesebetsi?

- thuto e ka kenya letsoho jwang?

POTSO 8.21: Na ho lokela ho ba le lenaneo le ikgethang la mekgwa ya kgethollo ya mmala bakeng sa lefapha la dikgokahanyo tsa mehala e ka qobang mekgwa e kgahlanong jwalo ka ho sebedise batho-batsho jwalo ka "sesupo" kapa ya batho-batsho ho tswa ka ntle ho naha dibakeng tsa melao ya kgethollo?

Ha jwale, ke diperesente tse hlano feela tsa dibaka tsa tsamaiso moo ho sebetsang batho ba batsho mme mekgatlong e lekgolo (100) e lenaneng la Johannesburg Stock Exchange (JSE), ke diperesente tse pedi feela ditekanyong tsa palo e ka etsang 255 tsa dibaka tseo ho sebetsang batho-batsho. Katoloso ya mekgwa e itshetlehleng ka dikgwebo tseo e leng tsa batho ka ho qoholleha, ho tshehetswa ka mokgwa wa kaho, ho fana ka tsebo e itshetlehleng haholo ka boiphihlelo ba mekgatlo ya basebetsi. Moya wa phehisano, le tshehetso bakeng sa batho batsho ba nang le dikgwebo tseo e leng tsa bona, e tla etswa ka ona mokgwa ona.

POTSO 8.22: Kgwebo ya dikgokahanyo tsa mehala e ka kgothaletswa jwang hoka hira baokamedi ba batho ba batsho ba nang le tsebo e batsi le batsamaisi mekgatlong e meholo?

- na ho ka behwa matshwao a ikgethang kapa dikhoutu?
- ho kenngwa tshebetsong ho ka laolwa jwang?

Kgwebo ya dikgokahanyo tsa mehala e ne e bolokelwa haholo batho ba banna ke basadi ba mmalwa feela ba neng ba kgona ho fumana maemo a itseng a itlhom-meng pele.

POTSO 8.23: Ke mehato efe e ka nkuweng ho ka eketsa tshubuhlellano ya basadi mehatong yohle lefapheng la dikgokahanyo tsa mehala?

Maemo a tshebetso a ne a se matle bakeng sa batho-batsho dinakong tsa kgethollo.

POTSO 8.24: Ke mehato efe e lokelang ho-kuwe malebana le mekgwa ya ditumellano bakeng sa basebetsi ba batho-batsho dibakeng tsa tshebetso?

THUTO E TSWELANG PELE LE KWETLISO YA KA HARE

Thutong e tswelang pele le kwetliso ya ka hare ka hara lefapha la dikgokahanyo tsa mehala e a hlokeha hore e be teng ho fana ka monyetla wa ho ikwetlisa ka dinako tsohle mekgweng ya tekhnoloji. Kwetliso ya mofuta o jwalo e ka ba matla haholo tshwaetsong ya tshebediso ya leano la lefapha malebana le mekgwa ditumellano. Ho feta mona, ho ka ba le kgatello e matla mosebetsing e ka tswalwang ke ho se laolwe hantle ha lefapha.

POTSO 8.25: Kwetliso ya ka hare ho lefapha e ka sebediswa jwang ho ka ba sesebediswa se molemo bakeng sa ntshetso ya batho-batsho?

POTSO 8.26: Mmuso o ka kgothaletsa jwang tswelopele ya thuto le kwetliso ya ka hare lefapheng la dikgokahanyo tsa mehala?

POTSO 8.27: Kwetliso e ka kgothaletswa jwang, e tla fana ka monyetla o motle ho basebetsi hore ba kgone ho ikamahanya le diphetoho tse ka bang teng tse ka hlahiswang ke ho theoha ha maemo a mokgatlo haeba ho se na tsamaiso e lekaneng lefapheng?

POTSO 8.28: Tsebo e teng ha jwale e se nang boleng, e sa nkuweng e le ya bohlokwa e ka sebediswa jwang?

KOPANO YA MABATOWA LE DINAHA TSA KA NTLE HO NAMA

Ho kopanngwa ha Afrika Borwa hwa dikgokahanyo tsa mehala tsa mabatowa le tsa ka ntle ho naha, ho tla e tlisetsa menyetla pheko le ho kena ka matla moruong ka kakaretso, le ho ntshetsapele dipuisano tsa ona le tsa kgwebo pele, ho atolosa kgwebo le kahobotjha ya moruo. Afrika Borwa ho ya ka boemo ba yona ba sebaka ka hare ho Afrika yohle le maemo a yona, hape le bokgoni ba yona ho hlahisa disebediswa tse ikgethang bakeng sa mmara ya Afrika, e dutse boemong bo e loketseng bakeng sa ho fana ka tshehetso ya tekhnoloji le mmara Afrika, le ho ka fana ka tharollo mathateng a Mafrika.

Ho kenya letsoho ha Afrika Borwa mesebetsing ya mabatowa le dinaheng tsa ka ntle dikgokahanyong ho lokela ho hlokomelwa ka mekgwa e mmedii mokgwa wa keletso le mokgwa wa tshebediso.

NISHETSO PELE YA LEANO

Mohatong, wa keletso, Afrika Borwa e nka karolo tshetsopeleng le ho beha leano la dikgokahanyo ka botleng. Sena se etswa sebakeng sa International Telecommunication Union (ITU) (Kopano ya dikgokahanyo ka kakaretso) le South African Transport and Communications Commission (SATCC) Khomishini ya Afrika Borwa ya dipalangwang le Dikgokahanyo. Mekgatlo ena e fana ka menyetla ho Afrika Borwa hore e nke karolo ho faneng ka dikeletso ka kakaretso le diqeto bakeng sa leano, ho ithuta mano a mekgatlo e meng le ho thea marangrang a mang a kgwebo, Letona la Diposo, Dikgokahanyo, le Dikgaso, ho feta moo le Lefapha la Diposo le Dikgokahanyo (DPT) di emela mmuso wa Afrika Borwa e le Mokgatlo ditumellanong tsena tsa Kakaretso, melao le ditumellano.

POTSO 9.1: Na Afrika Borwa e be e emetswe ka botlalo mekgatlong ya dikgokahanyo tsa mehala tsa mafapha a ka ntle le mabatoweng?

- Na Letona le ka nna la tswela pele ho ba moemedi wa mmuso, kapa boikarabello bona bo ka dihelwa tlasa matla a tsamaiso e tlang?
- Na batho ba sebetsang mmusong ba ka nka karolo mekgatlong ee?

POTSO 9.2: Ke seabo sefe seo mekgatlo ya ka ntle ho naha le ya mabatowa e ka se etsang lefapheng la Afrika Borwa le dikgokahanyo tsa mehala, mme Afrika Borwa yona e ka ntsha seabo sa yona jwang mekgatlong ena?

HO ETSA MATSETE LE TSHEBEDISO

Mohatong wa tshebediso Afrika Borwa e nka karolo mekgatlong ya dikgokahanyo tsa mehala tsa mafatshe a ka ntle, ho tsa poraefete le tsa mebuso e kopaneng, ka mekgwa e mmedi! jwalo ka mosebedisi wa menyetla ya dikgokahanyo, le jwalo ka mokgwa wa matsete (signatory). Afrika Borwa e se e ntse e le mosebedisi le mmoloki wa matsete mekgatlong ya mebuso e kopaneng jwalo ka Interantional. Satellite Communications Organisation (INTELSAT) e leng Mokgatlo wa Kakaretso wa Dikgokahanyo tsa disatelite, le Inte Mobile Telecommunication Organisation (INMARSAT) e leng Mokgatlo wa kakaretso wa dikgokahanyo tse hlohang botsitso. Hantle-ntle Mekgatlo ena ke yona feela e mmedi e fanang ka dit-shebeletso tsa disatelite Afrika Borwa ha jwale. Ha jwale mmuso o file Telkom tumello ya hore e be yona feela e saenelang mekgatlo ena maelana le ditlhoko tsa ditumello. Maemo a mofuta ona a ka fetoha empa le ha ho le jwalo, ditumellano tsena di ka lokiswa botjha pele ho ka dumellwa hore ho be le basaeni ba fetang bonngwe bakeng sa naha ka nngwe, mme le ho lokiswa botjha ha lefapha la dikgokahanyo tsa mehala Afrika Borwa ho ka dumella hore ho be le motsamaisi a le mong feela.

POTSO 9.3: Ke mang ya lokelang ho ba Mosaeni Afrika Borwa bakeng sa ditumellano tsa dikgokahanyo tsa mehala ka kakaretso?

POTSO 9.4: Ebe ho ka ba le basaeni ba ka fetang bonngwe bakeng sa INTELSAT kapa IMARSAT nakong e tlang haeba ho na le batsamaisi ba bangata Afrika Borwa?

Mokgatlo o mong o itshetlehileng ditumellanong tsa disatelite, ke Regional African Satellite Communications Organisation (RASCOM) e leng Mokgatlo wa lebatowa wa Afrika Borwa bakeng sa dikgokahanyo tsa disatelite, o theilwe haufinyana bakeng sa ho hlokomela ditlhoko tsa kontinente ya Afrika RASCOM ke kgwebo ya lebatowa ya kopanelo, e kopanetsweng ke mafatshe a Afrika bakeng sa ntshetsopele ya ditshebeletso tsa disatelite ka hara Afrika. Karolo e nkuwang ke Afrika Borwa ka hare ho RASCOM jwalo ka mmoloki wa matsetse a yona le jwalo ka mosebedisi wa yona, ho tla matlafatsa boteng ba mokgatlo ona, ho fana ka molemo o itseng bakeng sa Afrika Borwa, ka lebaka la kamanano e teng.

Pakeng tsa baemedi ba dikgokahanyo tsa mehala le bahlophisi ba leano, tse tlang ho thusa bakeng sa tsamaiso e ntle ya marangrang le katoloso mme ka hoo e tla eketsa menyetla ya mebaraka ya Afrika Borwa. Naha e ka nka karolo mekgatlong ona o itshetlehileng hodima ditumellano tsa disatelite jwalo ka mokgatlo wa tumellano. Mekgatlo ya dikgokahanyo tsa mehala e ka tlasa tsamaiso ya mokgatlo ona e ka nka karolo mekgatlong wa disatelite jwalo ka baboloki ba maruo kapa basebedisi. Bana ba ho qetela ba ka fumana menyetla ena ka ho otloloha.

POTSO 9.5: Afrika Borwa e ka ba mokgatlo wa RASCOM?

POTSO 9.6: Baokamedi ba dikgokahanyo tsa mehalafrika Borwa ba sebedisang disatelite ba ka dumellwa ho nka karolo ho RASCOM ho fihlela kae, hodima moo, kapa bakeng sa, mekgwa e meng ya disatelite, e le mekgwa ya ho atolosa ntshetsopele ya tsamaiso ya dikgokahanyo Afrika?

- Sena se ka sebediswa feela bakeng sa ho sebediswa kapa hape le bakeng sa matsete?

Ho nka karolo mekgatlong e meng ya disatelite ka kakaretso le mekgwa ya dikhebole tse tsamayang tlasa metsi di buletswa Afrika Borwa. Telkom ke yona eo e leng mothodi wa darolo e kgolo ya tswala ya SAT-2 ya dikhebole tsa PanAmSat, e leng mokgatlo wa poraefete wa disatelite, haufinyana o tla fana ka monyetla ho Afrika Borwa. Ntshetsopele e kang Iridium le Globalstar mabaleng a disatelite, Afrikeng ya pele le Flag Mabaleng a dikhebole tsa mehalanyana e ka bonahalang le tse ding di ka neha Afrika Borwa monyetla o mong ka kakaretso le menyetla e meng ya poloko ya matlotlo.

POTSO 9.7: Ho ka nka karolo mekgatlong e jwalo e be e ka ba leano la mmuso, kapa geto e lokela ho itshetleha hodima ditlhoko tsa batsamaisi ba kgwebo?

HO KENYELLETSWA HWA AFRIKA BORWA

Ntshetsopele e tlwaelehileng ya dipalangwang ka hare ho lebatowa la Afrika Borwa le tla fana ka monyetla ho thomello ya ka ntle bakeng sa kgwebo ya dikgokahanyo tsa mehalafrika Borwa. Afrika Borwa e ka ba yona e fanang ka tshusumetsu bakeng sa ho ntshetsa pele le ho etsa thuso ya marangrang, le ho kgokahanya meralo e fumanehang kgafetsa, bakeng sa tlhophiso ya kwetliso, le ho thea boemo bo tlwaelehileng ba Afrika bakeng sa dintlha tsa dikgokahanyo. Hodima moo, ho ka ba le kgonahalo e itseng ya hore Afrika Borwa e ka boetse ya thea setsi bakeng sa ho fumantsha dipalangwang ka kakaretso ho tswa dibakeng tse ngata tsa Afrika Borwa, marangrang a kakaretso a dikhebole. Ho na le Mekgwa e mengata eo Afrika Borwa e ka e sebedisang ho nka karolo sebakeng sa dikgokahanyo tsa mehalafrika ntle le hore e etse kgohlano e itseng ya mabatowa ka ho tshaba ho thea mabatowa a moruo.

Ho ka hlalosa mekgwa e mmalwa:

- Ho ka etsa matsete dinaheng tse fapaneng/dikgwebong tse fapaneng tsa mekgwa e fapaneng ya dikgokahanyo tsa mehalafrika, jwalo ka dikhebole tse ka tlasa lewatle ho ya dikhontinenteng tse ding tsa naha, kapa mekgwa e meng ya disatelite bakeng sa dikgokahanyo tse tsitsitseng le tse sa tsitsang.
- Ntshetsopele ya tshebedisano mmoho mekgatlong ya mabatowa ya kwetliso ya marangrang a mahala, ditsi tsa RED le mekgatlo e meng e nang le boikarabello le mekgatlo ya tlhopiso.
- Ho kgothaletsa ho thea meralo ya boemo bakeng sa ntshetsopele ya mabatowa le ntshetsopele le phahamiso ya maemo. Mohlala: ho hloka tsamaiso e ntle, disebediswa kapa ho potlakisa ditlhophiso / ditumellano tse sa 'qaqang' ka hare ho banyehedi ba ditshebeletso tsa difonofono tse se nang botsitso ka hare ho Afrika Borwa le ba bang ba mafatshe a ka ntle ho Afrika.
- Ho ntshetsapele motheo wa tuso ya marangrang Afrika a kopanngweng le

mafatshe a mang a Afrika, boikwetlisetsong ba naha le ditlhoko tsa le batowa.

- Ho mema mmuso le dikgwebo ka hare ho Afrika ho tla etsa matsete a moruo dikgwebong tse itshetlehleng ho Afrika Borwa hore disebediswa di tle di fumanehe mona mme di thuse Afrika Borwa yohle mme sena se ka etsa hore moruo le setlamo sa kgwebo di atlehe.

Ho etsa bonnete ba hore sena se fihlelletswe ntle le ho etsa tshitiso mabatoweng ka tshabo ya moruo le ho thea mabatowa.

POTSO 9.8: Afrika Borwa e lokela ho bapala karolo efe bakeng sa ntshetsopele ya dikgokahanyo tsa mehala?

Jwalo ka ha Afrika Borwa e etsa diphetoho tse itseng setjhabeng ka kakaretso, lefapha la dikgokahanyo le lona le hloka ho ka itlhophisa botjha ho itlama ho ka ikamahanya le leano la dikgokahanyo ka bophana ba naha.

Dintlha tse ngata di lokela ho elwa hloko.

POTSO 9.9: Na lefapha la dikgokahanyo tsa mehala le lokela ho sutha hanyane ho ka sebetsa, ho se be le kgethollo e itseng ntshetsopeleng ditabeng tsohle tse ka fanang ka lese-di tsamaisong?

- Sena se ka hlalosang?

POTSO 9.10: Na leano la kakaretso le nang le tshwaetso boemong le ka hlophiswa ho latela motheo wa kakaretso ntshetsong pele jwalo ka: kgwebo ya disebediswa tsa motlakase, tsohle tse manang le boemo ba EDI; tsebediso le ntshetsopele ya Internet; ntshetsopele e itshetlehleng hodima tsebo ya dikgwebo le mekgwa e metjha ya tekinoloji malebana le diyalemoya jwalo ka PCS le DECT?

HO FETOHA HA MOLAO

Selelekela sa molao wa dikgokahanyo ha se no ba le tshwaetso lefapheng lena la dikgokahanyo feela, empa se tla tshwaetsa le moralo wa molao ka bophara, oo molao ona o motjha e tlang ho ba karolo e itseng ya ona. Karolwana ena e tla etswa ya molao o motjha e lokela ho ba tlatsetso ya molao o teng ha jwale, ka mokgwa wa ho ba le thuso le mekgwa ya tlwaelo ka hohle-hohle.

Se hlalosewang ke selelekela sena sa molao o tlang ho etswa le ho kenngwa tshebetsong ha molao wa dikgokahanyo ho kenyelletsa tse latelang.

- Ho fediswa kapa ho lokiswa botjha ha molao o tshebetsong malebana le dikgokahanyo tsa mehala.
- Ho fediswa kapa ho lokiswa botjha ha molao ka mekgwa e tsamaelanang le dikgokahanyo tsa melao.
- Ditlamorao tsa melawana e tla etswa mabapi le molao o tshebetsong.
- Ditlamorao tsa molao o motjha hodima dilakesense tse teng tshebetsong tse ntshwang mabapi le Molao kapa melawana e tshebetsong.
- Melao ya Motheo eo melawana ya jwale e otkametsweng ke molao wa palamente, o tla dumellwa ho kena tshebetsong marangrang a dikgokahanyo tsa mehala.
- Matla a taolo a melao a malebana le boipuso ba dinaha tsa TBVC, ho latela lesedi la ka dinoko tsohle le tlang ho fumanwa molao ona o motjha, le kelohloko ya leano.
- Ditumellano tsa nako e tlang pakeng tsa bankakarolo ba mafapha dikgokahanyong tseo peleng di ileng tsa etswa ka sepheo sa ho lefella ho hlokgeng kutlwisiso le ho se etle molao hloko.

Ho ile ha etswa memo ka mokgwa wa phatlalatso e ileng ya etswa lengolong le bolou, memo ena e ne e le malebana le ntlha ya leshome 10 eseng bakeng sa dintlha tsa ka dinako tsohle tsa leano kapa tsa taolo, empa e ne e le mabapi le ho kenngwa tshebetsong ha molao wa dikgokahanyo tsa mehala oo ho se nang bonnete ba ona.

Ho fediswa kapa ho lokiswa botjha ha molao o tshebetsong le melawana ho tla hloka, tsebo e phethahetseng ya melao e sa tsamaelaneng le molao o motjha, ntlha ya bobedi ke ho batlisisa hore na melao e jwale e ka fediswa kapa ya lokiswa. Ho fanweng ha dintlhanyana tsa bohlokwa malebana le molao o motjha, melao e ka tshwaetswang e ka kenyelletsa melao ya palamente mme melawana e tsebahalang ho latela melao ya palamente ke e latelang:

- Molao wa 44 wa Diposo wa 1958 jwalo ka ha o lokisitswe. Haholoholo o ikarabella bakeng sa ho fana ka matla ho Mookamedi Kakaretso wa Telkom, le ho ka lekanya maemo ao e mong le e mong a ka bang ho ona lefapheng la dikgokahanya.
- Molawana wa Diyalemoya wa Nomoro ya 3 wa 1952 jwalo ka ha o lokisitswe. Haholo-holo ho laola mokgwa oo Molaodi wa diposo ka kakartso (Molaodi Kakaretso wa diposo) a fuwang matla a ho ntsha dilakesense tse ka sebediswang bakeng sa kgaso, ho ka laola mokgwa oo, le disebediswa tse sebediswang bakeng sa kgaso.
- Molawana wa tshebetso wa nomoro ya 28 wa 1956 jwalo ka ha o lokisitswe. O laola dikamano pakeng tsa mohirua le Mohiri sebakeng sa tshebetso, le dintlha tse ding tse Malebana le dibaka tsa tshebetso.
- Molawana wa Dikgaso wa nomoro ya 73 wa 1976 jwalo ka ha o lokisitswe.
- Molawana wa Lekgotla le itaolang la kgaso wa Nomoro ya 153 wa 1993 jwalo ka ha o entswe.
- Molawana wa Boleng wa Nomoro ya 29 wa 1993.
- Molawana ona o fana ka phahamiso le tlhokomelo ya boleng le boemo malebana le disebediswa le ka moo di sebediswang ka teng, ka tlasa tsamaiso ya Lekgotla la Afrika Borwa le Tiiso ya Boleng. Ho ya ka ponahalo e bontshang ho nyenyefala ha sekgeo se teng pakeng tsa dikgokahanyo tsa mehala le mafapha a kgaso, bohlokwa ba melawana ena bo lokela ho elwa hloko.
- Molawana wa Thibelo le Taolo ya Thibelo wa nomoro ya 127 wa 1992 jwalo ka ha o entswe. Molao ona o dumelletsweng o hlalosa tsamaiso e dumellanang le thibelo le taolo ya dikgokahanyo.
- Molawana wa Tlhokomelo le Phahamiso ya Diphehisano wa Nomoro ya 96 wa 1979. O fana ka Molaotheo wa Lekgotla la Diphehisano ho ka hlahloba mekgwa e bakang tshitiso kgwebong.
- Molawana wa ditefello le Kgwebo wa Nomoro ya 107 wa 1986 jwalo ka ha o entswe. O fana ka motheo wa Lekgotla le ikarebellang Ditefellong le kgwebong bakeng sa ho laola ditaba tse malebana le thomello ya ka ntle ho naha.
- Molawana wa Eskom wa Nomoro ya 40 wa 1987. O tsamaisa le ho kenyelletswa ha tsamaiso ya Eskom.
- Molawana wa Tatellano o dumelletsweng wa ditshebeletso tsa Dipalangwang wa Afrika Borwa wa nomoro ya 9 wa 1989. O tsamaisang le ho laola ho kenyelletsa lefapha la Transnet le ho netefatsa toka ya Transnet le ho e fa matla a ho laola marangrang a dikgokahanyo le tshebediso ya ona.

POTSO 10.1: Ke melawana efe e dumelletsweng e lokelang ho sebediswa bakeng sa tlhahlobo ya sepheo sa ho hlakola / kapa ho lokisa?

Tsebisahalo ya melao e lokisitsweng kapa e hlakotsweng ho ka potlakisa ho kenngwa botjha ha melawana ya dikgokahanyo tsa mehala ho tla tswa ho maikemisetso a lefapha leo ho tla beng ho nkuwe qeto ho lona. E ka nna ya ba mokgwa o mong wa tsamaiso o nang le mahlakore a mabedi a kgonang ho tlamahanngwa mmoho.

Mohlala: dintlha tse ding tsa bohlokwa jwalo ka Melawana ya Diposo le Diyalemoya e ka nna ya hlakolwa ho ka potlakisetsa selelekela sa tshebediso ya molao wa dikgokahanyo. Le ha ho le jwalo, bakeng sa ho potlakisa tsamaiso e bobebe e isang tlhakolong le tokisong, haholo-holo ya melawana, e lokelang ho etswa ka mehato e itseng. Ka hoo he ho a hlokeha hore bakeng sa taolo efe kapa efe e ntjha, hore e tle e be le bokgoni bo itseng ba ho laola lefapha la yona, ho sa kgathaletsehe hore na ho na le melawana e beilweng kapa tjhe.

POTSO 10.2: Ho ka etswa jwang, neng le hona hore ho be le melawana ya thibelo le tsamaiso e ka hlakolwang kapa ho lokiswa botjha?

Melawana e metjha ya dikgokahanyo tsa mehala, e entse tlhahiso pele ho mekgwa e ka sebediswang ke setjhaba ka kakaretso, e ka bontshang hantle leano le hlokehang la mmuso. Dilakesense tse ntshwang ho latela melawana e mengatanyana le leano la dikgokahanyo, di ke ke tsa bontsha leano le entsweng botjha. Ho a hlokeha hore ho lokiswa botjha ha dilakesense kapa hona ho fana ka dilakesense tse ding bakeng sa tse teng le ho bontsha sepheo sa mmuso le sa leano la phedisano. Tlatsetso e jwalo kapa ho fana ka dilakesense bakeng sa tse ding ho tla dumellwa ka molao dit-seleng tsa kgwebo le maemong a mang, empa e seng ho a mang. Maemo a tlwaele-hileng le molao ke tsona tse tla laola hore na dilakesense tsa mofuta oo di ka dula di le teng le hore na diphetoho tse ka bang teng kapa ditlhoko tsa tsamaiso e nngwe le e nngwe e ntjha, kapa ya mmuso, e lokela ho sebediswa maemong ana a dilake-sense.

POTSO 10.3: Dilakesense tse teng ha jwale nakong ya ho kenngwa botjha ha melawana le ditumellano tsa dikgokahanyo tsona di lokela ho sebetswa jwang?

POTSO 10.4: Tsamaiso ya ntjhafatso ya melawana ya tsamaiso lefapheng la dikgokahanyo e ka tshwantshwa jwang le tsamaiso tse ding tse tshwanang le yona mafapheng a mang?

Nakong ya jwale, mekgatlo e kang bo Telkom, Transnet, le Escom, e fumana matla a yona a ho ka etsa dikgokahanyo le ho kenya marangrang a dikgokahanyo ho tswa palamenteng. Ho fana ka tshebedisano e jwalo pakeng tsa mekgatlo ena le mmuso matlafatsong ya melao ya palamente ke ntho e batlang e ka e tsamaelana haholo. Le ha ho le jwalo ho ka tswa ho sebopeho sa phehisano se teng le mekgwa ya tsamaiso e tlang ho kenngwa tshebetsona (ka mora mosebetsi wa dipatlisiso) ho tla ba mole-mo haholo mme ho batla ho tlwaelehile ho balaodi ba dikgokahanyo ho fuwa taelo ya ho sebetso ka dilakesense. Haeba melawana ya ho sebetso ka dilakesense jwalo ka ha Telkom e etsa, e ne e sebediswa, maemo a laolang mesebetsi ya Batsamaisi e lokela hore e kenyelletse hona dilakesenseng moo. Athe teng haeba e hlile ke nnete hore mekgatlo o fuwa boikarabello bo itseng bakeng sa matla a puso, e tla ba ona matla ao, matla a tswang molaong a ka fanang ka mathata mme a fetola maemo a tlwaelehleng. Ka nqe nngwe, ditumellano tse ikamahantseng haholo le mmuso di ka etsa hore ho be le tlhokahalo ya ketso ya molao ho latela diphutso tse tswang

bonneteng ba molawana o itseng. Mohlomong kopanelo ya matla a tswang molaong le dilakesenseng e tla batla e tshwana.

POTSO 10.5: Mokgatlwana o kang Telkom na o ka sebedisa lakesense?

- Atolosa karabo ya hao, ka kopo hle?

Ho itshetlehilwe ho se lekalekaneng le bofokoding sepheong sa molawana wa jwale wa lefapha la dikgokahanyo, basebetsi ba bangata ka hare ho lefapha lena ba ikentse ditlamong tsa dikonteraka tsa tlatsetso maemong a mang, ditlamo tse ding tsa tlatsetso ho ile hwa etswa qeto ya dikonteraka tsena le mookamedi kakaretso wa Diposo le mmuso, mme di kenyetse maemo a bohlokwa a pakang bokamoso ba ditshebeletso. Ho tshwana le dikonteraka tse ding tseo ho ileng ha etswa qeto ka tsona ho etsa bonnete ba boemo ba tsamaiso e etswang ke mookamedi - kakaretso ho Telkom bo neng bo hlalose ke mekgatlo hore bo fokola haholo lehlakoreng la molao. Maemong a mang ho ile ha etswa diqeto mabapi le dikonteraka tsa tlatsetso pakeng tsa Telkom le Mekgatlo e meng e le ho ka latela melawana e beilweng malebana le boemo ba Telkom jwalo ka ha e le Mookamedi ntlheng ya ho etsa diqeto tsa ditshebeletso tsa mekgatlo e jwalo. Dikonteraka tsa tlatsetso di ile tsa saenelwa ke Telkom le Mookamedi-Kakaretso wa Diposo. Ho ya ka bofokodi bo teng sebakeng sa molawana ona Boemo ba keketso ya marangrang (Value Added Network [VAN]) oo Bahlahisi ba dumellanang ka ona le Telkom hore o tle o potlakise tsamaiso ya ditshebeletso tsa Boemo ba keketso ya marangrang. Mekgwa ena ke e meng ya dikonteraka tsa tlatsetso e lokelang hore e tle e shebisiswe molawaneng o motjha. Ho fediswa ha dikonteraka tsa tlatsetso ho tla hloka maikemisetso le boteng ka kakaretso ba mekgatlo yohle. Maikutlo a jwalo a ke ke a hlahella ha bobebe haeba melawana e itseng dikonterakeng e ke ke ya tshohlwa molaong ona o motjha, e le ho ka kgotsofatsa maikutlo a mekgatlo yohle. Haeba ho ka ba jwalo, dintlha tse tshohlwang dikonterakeng tsa tlatsetso ke tsona tseo ho buuwang ka tsona Molawaneng wa dikgokahanyo tsa mehala, ho hlakolwa ha dikonteraka tse jwalo ho ke ke ha eba le bothata. Ho ka hlokeha hore ditumellano tsena di dule di le teng ho ka bontsha ditumellano tsa mekgatlo malebana le dintlha tse boima molaong o motjha. Ditumellano tsa tlatsetso ha ho le jwalo ha di bontshe bothata bo itseng, ntle le ha dintlha tsa tsona di ka ba kgahlanong le molao wa Dikgokahanyo tsa mehala.

POTSO 10.6: Bohlokwa ba dikonteraka tsa tlatsetso ke bafe malebana le moralo o dumelletsweng wa dikgokahanyo tsa mehala Afrika Borwa e ntjha?

POTSO 10.7: Ho elwe hloko dintlha tse mabapi le ditumellano tsa tlatsetso e le ho ka lekanya ditlhoko tsa lefapha la dikgokahanyo tsa mehala?

Seratswana sa 229 sa Molaotheo wa Afrika Borwa se fana ka tse latelang:

“Ho latela Molaotheo, melao yohle e neng e le tshebetsong pele ho Molaotheo ona e ne e sebetse sebakeng se seng le se seng seo e leng karolo ya setereke ya naha, e tla nne e tswelopele ho sebetse sebakeng seo, ho latela tlhakolo kapa ketsobotjha ya melawana e jwalo ke lekgotla la puso.”

Monyetla ona o bohlokwa ho ka busetsa melao e beilweng ho latela Melaotheo ya mabatowa a TBVC. Ha dibaka tsena di se di sa sebetse ka hohle hohle jwalo ka dibaka tse ipusang, melao e meng e tsamaelanang le ho thewa ha boipuso ba Baokamedi ba dikgokahanyo tsa mehala le Baokamedi ba tsamaiso e ntse e sebetsa.

Dipuisano di ntse di tswela pele ka kgopolo ya ho ntshetsa pele ho kgutlisetswa tshehetsong ha mafapha a dikgokahanyo tsa mehala dibakeng tsena. Dipuisano tsena di kenyetse le taolo e tsamaelanang le tsamaiso, balaodi ba dikgokahanyo tsa mehala le Mekgatlo ya basebetsi (Diuniono). E ka nna ya ba melao eo ho bonahalang hore e fana ka mathata a itseng e ka hlakolwa ho ya ka molao wa dikgokahanyo tsa mehala, e le ho ka potlakisa ho busetswa tshehetsong ha tsamaiso.

Ka nqe nngwe, ho hlakolwa ho itseng hwa o mong wa melawana ena ho ka hloka Batsamaisi ho ka nka bohato malebana le ditlwaello tse itseng, jwalo ka tsamaiso dipuisanong tse pakeng tsa mekgatlo yohle e nang le tjantjello. E seng feela ntlheng e dumelletsweng ka molao ka sepheo sa tokisobotjha, empa le ntlheng ya nako ya tokiso botjha e jwalo.

POTSO 10.8: Melao eo ha jwale e seng e le boemong ba ho busetsa tshehetsong dinaha tsa pele tsa TBVC lefapheng la dikgokahanyo tsa mehala la Afrika Borwa e ka hlakolwa le ho ka lokiswa jwang?

Se seng se batlang se tshwana le potso e malebana le ho lokiswa ka molao ha ditokelo tsa mmuso ho ka etsa thibelo ya melaetsa ya dikgokahanyo tsa mehala kapa letshwao le jwalo. Mohlaleng wa mokgwa o tlwaelehileng wa kgokahanyo ya difonofono wa mmuso o fetilen nakong ya kgethollo, ho ka hloka hore ho elwe hloko hore mmuso o mong le o mong kapa lefapha lefe kapa lefe kapa tsamaiso ya mmuso e be le tumello / matla a ho etsa thibelo ya dikgokahanyo tsa mehala le ha e le hona ho thibela haeba ho na le, letshwao la mofuta o jwalo kapa molaetsa o jwalo.

Ntlha e nngwe e bonahalang ke ya hore tokelo e jwalo kapa ketso e jwalo; ke tlolo ya "molao wa poraefete" Molaotheong wa nako eo wa Afrika Borwa. Maikutlo a mang ke a hore maemong a mang mmuso o na le Matla a ho etsa kgokahanyo ya difonofono kapa ho thibela melaetsa, empa he tokelo ena e lokela hore e etswe ka molao wa lekgotla maemong a jwalo.

Thibelo le taolo ya dikgokahanyo ha jwale di laolwa ke Molawana wa Thibelo le Taolo wa Nomoro ya 127 wa 1992 jwalo ka ha o theilwe ke molao wa Nomoro ya 38 wa 1994 wa Ditshebeletso tse Ikgethang (Intelligence Services Act No. 38 of 1994). Ho ya ka molao ona, Moahlodi o kgethwa ke Letona la Toka mme yena o tla buwa ka ho otloloha hore Melaetsa ya puisano e thibelwe kapa e laolwe.

POTSO 10.9: Mmuso o lokela ho fuwa Matla a ho thibela tsamaiso ya dikgokahanyo?

- Haeba karabo e le e, ho fihlela kae mme tlasa mabaka afe?

POTSO 10.10: Taba ee e ka lebiswa maemong a molao o ntseng o tshohlwa wa dikgokahanyo?

INCAZELO YAMAGAMA

KGONEHO

Bokgoni ba mosebetsi ba ho lefella tshebeletso ya dikgokahanyo, jwalo ka tlamahanyo kgiro le ditefello tsa mehala.

AUSTEL

Bookamedi bo laolang ba dikgokahanyo ba Australia.

ASF (BOT)

Aha-Sebetsa-Fetisa Mokgwa oo marangrang a mosebetsi a bopjwang ke ramatsete (hangata mosebetsi) eseng mosebetsi wa setjhaba ka bophara, tlasa maemo a itseng, bakeng sa nako e itseng, ke ramatsete, mme a fetisetswa mmusong kapa ho mosebetsi wa setjhaba qetellong ya nako.

KGWEDO

Ho fetolelwa ha lefapha la mmuso mokgatlong wa kgwebo, jwalo ka khampani, e le ha monga lona e ntse e le mmuso. Hangata sepheo ke ho tshireletsa maiteko a mmuso melaong e hatellang le ho etsa hore maiteko ana a laolwe ho ya ka melao ya kgwebo.

STM CPE

Sesebediswa sa Tikoloho sa Moreki (Customer Premises Equipment).

TSHEHETSO YA DITJHELETE KA KAKARETSE

Tshehetso ya ditjhelete ditshebeletsong tse unang kapa tse sa uneng ka phaello ya ditshebeletso tse ding hangata ka tshebediso ya ditheko tse sa tsitsang.

MDSI (CSIR)

Mokgatlo wa Diphuputso wa Saense le Industiri (Council for Scientific and Industrial Research).

SESEBEDISWA SA TIKOLOHO SA MOREKI (CPE)

Disebediswa tse kang difonofono, di-PABX, difakese, metjhini e hatisang ka mehala, tse fumanwang tikolohong ya basebedisi, hape tse hokahantsweng le marangrang a mosebetsi a dikgokahanyo.

HLEPHISO YA TAOLO

Phediso kapa thibelo ya tshebetso ya a le mong, menyetla, le kgothalletso ya phehisano tlhahisong ya ditshebeletso tsa disebedisuwa. Hangata hona ho kgema mmoho le melao e metjha e kenngwang tshebetsong ho thusa tlhahisong ya mmaraka wa mang le mang ho ntse ho hlokometswe ho fihlella sepheo sa tshebeletso ya setjhaba, jwalo ka tshebeletso e akaretsang.

LPD (DPT)

Lefapha la Diposo le Dikgokahanyo (Department of Posts and Telecommunications). Mona Afrika Borwa lefapha lena ke karolo ya Lefapha la Diposo, dikgokahanyo le Khaso. Boikarabelo ba lona ke ho laola sebaka sa maqhubu a kgaso, ntle le feela karolo e taolong ya kgaso ka ho otloloha. Hape ka kakaretso le ikarabella phethahatsong ya Molao wa Kantor ya Diposo, le kabong ya dilaesense bakeng sa ditshebeletso tsa CPE le tse ding tsa dikgokahanyo (mohlala: Mobile) jwalo ka ha lefapha le abetswe jwalo ke lona.

DMDE (DECT)

Difonofono tse hlohang mehala, tsa Dinomoro, tsa Europo (Digital European Cordless Telephony).

KABOPEDI (DUOPOLY)

Kabo ya phahlo le ditshebeletso ka baabi ba babedi feela.

PDE (EDI)

Phapanyetsano ya Ditokomane tsa Elektroniki (Electronic Document Interchange).

ESKOM

Khomishene e abang motlakase - mokgatlo wa mmuso o shebaneng le ditshebeletso tsa kabo ya metlakase. E dumelletswa ho aba motheo (infrastructure) wa dikgokahanyo bakeng sa ditlhoko tsa wona.

KDL (FCC)

Khomishene ya Dikamano ya Lebatowa (Federal Communications Commission). Bookamedi ba dikgokahanyo tsa lebatowa bo laolang ba USA.

MOHALA O POTLAKILENG (FLEETCALL)

Khampani ya poraefete, e le nngwe ya tse pedi tse dumelletsweng ho aba mehala ya-radio naheng ya Afrika Borwa.

MDT (FRD)

Mokgatlo wa Diphuputso le Tswelopele (Foundation for Research and Development).

MMARAKA O LOKOLOHILENG (FREE MARKET)

Kabo ya phahlo le ditshebeletso ke baabi ba bangata ho bareki ba bangata ntle ho meedi ya letho palong le thekising, moo theko ya dintho e laolwang kahohlehehohle ke nka-o-ntefe.

MAQHUBU A KHASO (FREQUENCY SPECTRUM)

Maqhubu kaofela a motlakase a fumanehang, a sebediswang ho fetisa matshwao dibakeng tse ding ntle le ho sebedisa dintho tse bonwang ka mahlo (rading). Maqhubu a arotswe dikarolo ho ya ka mesebetsi e fapaneng, jwalo ka dikgokahanyo, kgaso, phuputso ya sepakapaka.

TADK (GATS)

Tumellano e Akaretsang Ditshebeletsong tsa Kgwebo (General Agreement on Trade Services).

TATK (GATT)

Tumellano e Akaretsang Thekong le Kgwebong.

MDL (GII)

Motheo wa Ditaba tsa Lefatshe (Global Informations Infrastructure).

MTL (GSM)

Mokgwa wa Tshitsinyeho ka Lefatshe lohle (Global System Mobile).

TP (HE)

Mokga wa Thuto e Phahameng (Higher Education Sector).

BIK BIK (IBA)

Bookamedi bo Ikemetseng ba Khaso.

BLNT (IBRD)

Banka ya Lefatshe ya Ntjhafatso le Tswelopele (International Bank for Reconstruction and Development).

KDL (IFC)

KORPORASI YA DITJHELETE YA LEFATSHE

Mokgatlo wa lefatshe wa Satelaete e tsitsinyehang. Mokgatlo ona o fana ka ditshebeletso tsa dikgokahanyo ho basebedisi ba tsamayang (dikepeng, difofaneng, jj.) lefatshe ka bophara ka theko e hlokanang kgethollo.

HO KOPANNGWA MMOHO (Interconnection)

Ho kopanngwa mmoho ha marangrang a mosebetsi a dikgokahanyo ka basebetsi ba fapaneng hore matshwao kapa ditshebeletso di fetiswe ke marangrang ao.

MDL (ITU)

Mokgatlo wa Dikgokahanyo wa Lefatshe (International Telecommunications Union).

TMG (JSE)

Thekiso ya Matsete ya Gauteng (Johannesburg Stock Exchange).

DIDIKADIKWE TSE HIRILWENG (LEASED CIRCUITS)

Didikadikwe tse fumantshwang mosebetsi ke ya qhobang mosebetsi ka mokgwa wa boinehelo le bolokolohi bo matleng a hae.

Tshebediso ya tsona e senolelwa moqhobi wa mosebetsi kaha tsebo eo e hloka hlahla bakeng sa ho tsamaisa didikadikwe le ho laola diphelelo.

M-NETE (M-NET)

Khampani ya poraefete e nang le laesense ya ho fana ka ditshebeletso tsa kgaso naheng ka bophara.

HO IKEMELA O LE MONG (MONOPOLY)

Neano ya thepa le ditshebeletso ka monehi a le mong.

MDT (MTN)

MARANGRANG A MOSEBETSI A DIKGOKAHANYO TSE TSAMAYANG (Mobile Telecommunications Network). Khampani ya poraefete, e le nngwe ya tse pedi tse nang le laesense ya difonofono tse tsamayang (cellular) Afrika Borwa.

DIKGOKAHANYO TSA MOSEBETSI (NETWORK)

Mokgwa wa ho hokahanya difonofono, mekgwa ya ho fetisa e sebediswang ya ho di hokahanya, le sesebediswa sefe le sefe se sebediswang ho nnetefatsa hore dikgokahanyo di dula di le jwalo.

MORALO WA TUMELLO SETJHABENG (MTS)

NATIONAL QUALIFICATION FRAMEWORK (NQF).

OFIDI (OFTEL)

OFISI YA DIKGOKAHANYO (Office for Telecommunications).

(ORBICOM)

Mokgallo wa poraefete, o dumelletsweng ka molao ho aba ditshebeletso tsa dikgokahanyo bakeng sa kgasanyo ya matshwao a kgaso lebitsong la khampani ya motswadi (M-NET).

LKIP (PABX)

Lekala la Khaso le Itshehetsang la Poraefete (Private Automatic Branch Exchange).

KPMDS (PANAMSAT)

Khampani ya poraefete e fanang ka menyetla ya dipuisano ya satelaete lefatsheng.

DMPANA (PANAFTEL)

Dikgokahanyo tsa mosebetsi tsa Pan Afrika. (Pan African Telecommunications Network).

MOKGA (PARTY)

Mmuso (le moemedi, hangata lefapha la mmuso) o fetohang setho sa mokgatlo wa lefatshe wa dikgokahanyo (mohlala: Intelsat, Inmarsat, Eutelsat, Rascom), o boemong ba tshebedisanommoho ho aba ditshebeletso tsa dikgokahanyo boemong ba lefatshe.

MDPA (PATU)

Mokgatlo wa dikgokahanyo wa Pan Afrika (Pan Africa Telecommunications Union).

MDB (PCS)

Mokga wa dipuisano wa Botho (Personal Communications System).

MAEMO A TSHEBETSO (PERFORMANCE STANDARDS)

Maemo a tlase a tshebeletso ao mofani wa tshebeletso a fanang ka wona ho bareki. Ho kenyelletswa ntlha tse kang maemo a phahameng a kgaso, nako ya ho fana ka tshebeletso, nako e nkilweng ho lokisa phoso, makgethe le phethahalo ya ditaba tse amanang le ditfello.

MEEDI THEKISONG (PRICE CAPS)

Meedi e behilweng thekiso, kapa nyollong ya thekiso, tseo ba qhobang mosebetsi ba di behang bakeng sa ditshebeletso tsa bona.

KGOKAHANYO YA MOSEBETSI YA PORAEFETE (LENTSWE) (PRIVATE (VOICE) NETWORK)

Kgokahanyo ya mosebetsi ya lentswe, e poraefete e na le makala a mabedi kapa a fetang moo, a itsamaisang e le a poraefete, a sebedis-

wang ke mokga wona ona wa molao, a hokahantsweng ka mehala ka ho otloha ho tloha ho moqhobi wa dikgokahanyo tsa difonofono, hape a etsa monyetla wa difonofono pakeng tsa di-PABX tse kathoko, ntle le ho feta dikgokahanyong tsa mosebetsi tsa difonofono tsa setjhaba. Ba ratang ho sebetsa ba le bang ba batla ba rata ho thibela mehala e hirilweng ha e kopanya mehala e fepelang ya PABX le ya PABX a nngwe.

BOPORAEFETE (PRIVATISATION)

Thekiso ya leruo la mmuso mekgeng ya poraefete.

KMDS (PSTN)

Kgokahanyo ya mosebetsi ya difonofono tse sebetsang tsa setjhaba (Public Switched Telephone Network).

MDD (PTO)

Mokgatlo wa Diposo le Dikgokahanyo.

PTF (PTT)

Diposo, Ditelekerato le Difonofono (Posts, Telegraphs and Telephones).

SM(M)S

Dikgwebo tse nyenyane le tse mahareng

TEKATEKANYO YA DITEFELLO

Ho theha mokgwa wa ditekatekanyo tsa ditefello tsa ditshebeletso ka ho fapana tse malebana le ditshenyehelo tse fanang ka ditshebeletso, ka hoo ho ka ba le phokotso e hlokehang bakeng sa tshehetso e felletseng ya ditshebeletso tse ding.

TBVC

Transkei, Bophuthatswana, Venda, Ciskei

BOLENG BA TEKHNIKI

Matshwao a ikgethang a tekhniki ao marangrang le disebediswa di lokelang ho ba le ona ho ka etsa bonnete ba hore di na le boleng ba ho ka hokahanngwa le ho ka laolwa, boleng ba tshebediso, ba polokeho, jwalo jwalo.

DIKGOKAHANYO TSA MEHALA

Bohlokwa ba dikgokahanyo tsa mehala dibakeng tse hole. Katoloso le kamohelo di lokela hore e be e nngwe ya mekgwa e meraro: Matshwao a motlakase ho ya ho molaodi; diponahalo tse ding tsa mmakenete wa motlakase, le ditshupo tse ding tse ka ipontshang ha bobebe.

TELKOM

Mokgatlo wa mmuso, o ikarabellang bakeng sa phumantsho ya ditshebeletso tsa mehala tsa ka hare ho naha le dinaheng tse ka ntle ho naha, moo ho nang le monyetla o ikgethang mabapi le molao wa Diposo dikarolo tse ding tsa setjhaba, kapa dibakeng tse ding) e entsweng ke mmuso baabing ba ditshebeletso tse ding. Melawana ena e entswe mabapi le maikutlo a setjhaba (mohlala: ditshebeletso tse akaretsang) bakeng sa ho fapanyetsana ho ikgethang (mohlala: ditokelo tsa taolo, dilakesense tse ikgethang).

PUBLIC SWITCHED TELEPHONE NETWORK (PSTN) MARANGRANG A DIFONOFONO TSE AKARETSANG TSE TOBETSWANG

Marangrang a difonofono a fumantshang ditshebeletso ho setho ka seng ka kakaretso, ntle le ho kgethollo, ka mokgwa o akaretsang le ditefello tse phatlaladitsweng.

Q TRUNK

Mokgatlo wa poraefete, o mong wa e mmedi e dumelletsweng ho fumantsha ditshebeletso tsa Diyalemoya Afrika Borwa.

RADIO SPECTRUM

Maqhubu a kgaso a Seyalemoya.

RASCOM

Mokgatlo wa lebatowa la Afrika wa dipuisano tsa Disatelite.

RDP

Lenaneo la Kahobotjha le Ntshetsopele

RED

Ntshetsopele ya Dipatlisiso.

REGULATIONS (MELAWANA)

Melawana e beilweng ke mookamedi, ho ka sebediswa mmara ka jwalo ka maemo a ho kena, dibaka tse ka abelwang, tekanyo ya ditheko, boleng j.j.

RFS

Maqhubu a kgaso a seyalemoya.

SABC

Mokgatlo wa kgaso wa Afrika Borwa.

SAQA

Taolo ya boemo ba ditokelo Afrika Borwa.

SATCC

Lekgotla la Afrika Borwa la dipalangwang le dikgokahanyo tsa mehala.

SAPT

Diposo le Dikgokahanyo tsa mehala Afrika Borwa.

SENTECH

Mokgatlo wa mmuso o dumelletsweng ho ka fumantsha ditshebeletso tsa dikgokahanyo tsa mehala bakeng sa ho aba matshwao a kgaso bakeng sa mokgatlo (SABC).

SIGNATORY

Mokgatlo o akaretsang (hantle-ntle Molaodi) o saenetsweng ke Lekgotla le itseng mokgatlong wa dikgokahanyo tsa mehala dinaheng tse ka ntle ho naha, bakeng sa ho ba le boikarabello ho bolokeng le ho nkeng karolo ditabeng tsa mmuso, tlhophisong le ditsehebeletsong tsa mokgatlo wa ka ntle ho naha, le bakeng sa ho etsa mesebetsi e teng bakeng sa basebedisi ka kakaretso ka ntle ho naha.

TRANSNET

Mokgatlo wa Mmuso, o ikarabellang bakeng sa ho etsa phumantsho ya ditshebeletso tsa dipalangwang ka hare ho naha le dinaheng tsa ka ntle. O boetse o dumelletsweng le ho iketsetsa tsamaiso ya dikgokahanyo le ho ka di sebedisa, mme sena Mokgatlo o se etsa ka thuso ya TRANSTEL.

TRANSTEL

Lefapha le leng la kgwebo leo e leng lekala la TRANSNET, le dumelletsweng ho fumantsha TRANSNET ditshebeletso tsa dikgokahanyo bakeng sa tshebediso ya yona.

TRIM

Mekgwa ya kgwebo ya tekanyo e amanang le Matsete.

TYPE APPROVAL (MOFUTA WA TLHAHLOBISO)

Ho etsa tlhahlobiso e itseng le ho netefatsa hore boleng le mofuta wa sesebediswa, se hokahantsweng marangrang, bo fana ka ditlo-hoko tse batlehang bakeng sa ho hokelwa.

UNIVERSAL ACCESS (TUMELLO KA KAKARETSA)

Bokgoni bo fumantshwang motho e mong le e mong, ntle le ho kgethollo, ho ka ba le kapa ho ka sebedisa ditshebeletso tsa dikgokahanyo tsa mehala. Ka bokgutshwanyane sena se bolela hore, bonyane ho mpe ho be le ditshebeletso tsa difonofono, empa e seng hore ho be le difonofono tsa batho bohle feela (difonofono tsa phaboliki).

DITSHEBELETSA TSA KAKARETSA

Tshebediso ya ditshebeletso tsa dikgokahanyo tsa mehala, e etseditswe hore e sebediswe ke mang kapa mang ya e hlokanang, ntle ho kgethollo. Sebopeho sa ditshebeletso tsena se a fapana ho ya ka dinaha, ho ya haholo-holo ka maemo a tswelopele a bophelo le a moruo. Ka bokgutshwanyane sena se bolela ho ba teng ka kakaretso ha ditshebeletso tsena tsa difonofono.

VALUE ADDED NETWORK (BOLENG BO EKEDITSWENG BA MARANGRANG)

Polelwana ena "boleng bo ekeditsweng ba marangrang" le hlalosa lentse le hlalisitsweng ke baabi ba marangrang a dikgokahanyo tsa mehala ba neng ba laola ka botlalo dikgokahanyo tsena mme ba ne ba leka ho nyahamisa basebedisi ba ditshebeletso tsena didikadikweng tsa tshebediso, ba sa rate ha mekgatlo e meng e ka fumantshwa didikadik-

we tsena tsa tšhebediso, le ha e le ka ditefello kapa sesolo. Balaodi bona ba ne ba leka ho fana ka ditaelo tse thata mabapi le maemo a tšhebediso bathong ba maemo a tlase, ba e beile tlasa maemo a VAN, mme ba lefisa dikgiro tsa boemo bo hodimo. Maikemisetso a balaodi bana ka boemo bona bo tjena e ne e le ho ka fokotsa tahlehelo ya kuno. Basebedisi ba mehala ya ditheko-kgiro le ha e le ba dumelletsweng ba maemo a tlase ba nang le tsona ba sa di lefelleng, bao e leng mokgwa oo ka tsona ba di sebedisang ho lefisa ba bang ba di hlohang tse kenyelletsang boleng bo ekeditsweng ba ditefello, mokgwa o sebediswang ke ditho tsa mokgatlo o itseng, mekgwa ya poloko le menyetla e pele jwalo-jwalo.

VANS

Ditshebeletso tsa marangrang tsa boleng bo ekeditsweng.

VODACOM

Mokgatlo wa poraefete o mong wa mekgatlo e dumelletsweng ho ka etsa phumantsho ya difonofono tsa diselula Afrika Borwa ka bophara.

WTO

Mokgatlo wa kgwebo wa lefatshe.

I-APHENDIKSI 1

RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT PROGRAMME

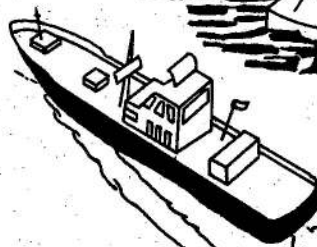
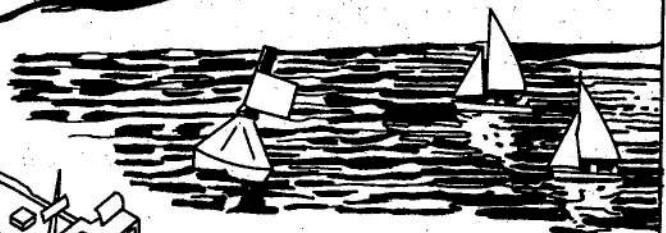
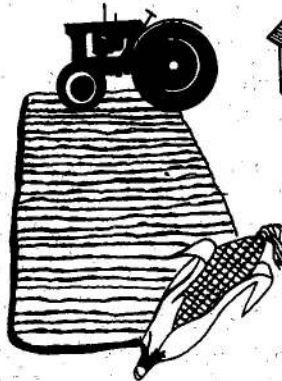
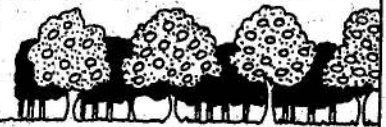
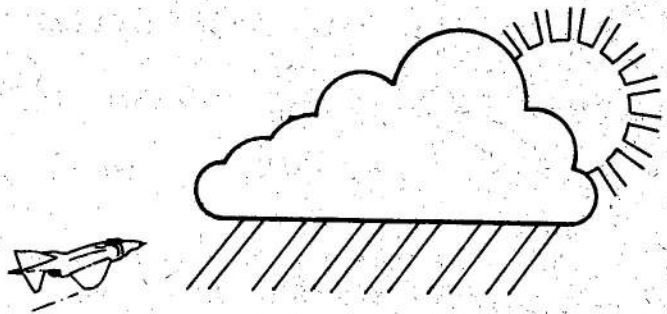
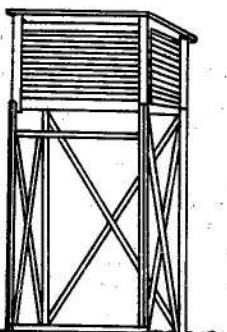
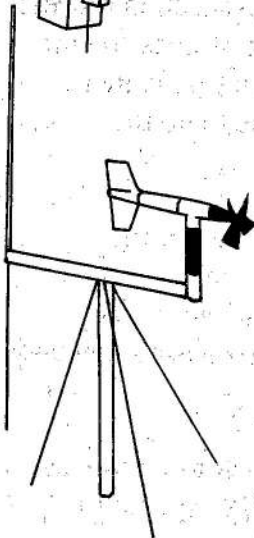
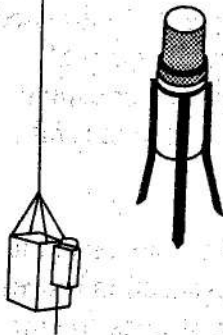
CHAPTER 2: MEETING BASIC NEEDS

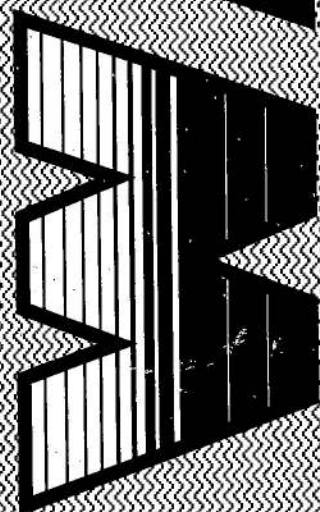
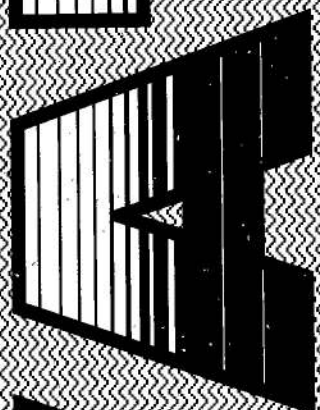
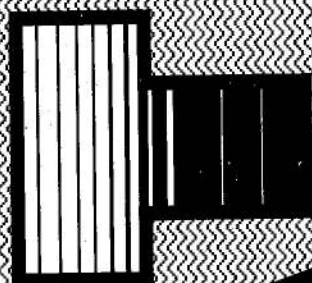
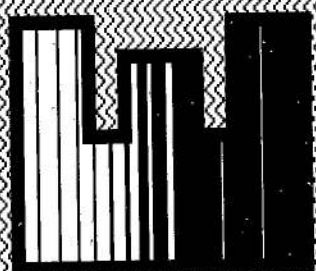
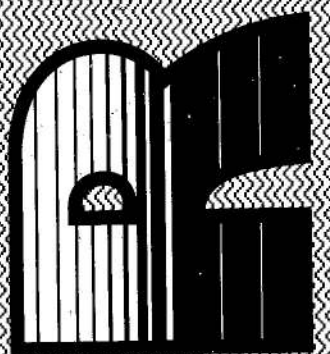
SECTION 2.8 TELECOMMUNICATIONS

- 2.8.1 Telecommunications is an information infrastructure and must play a crucial role in South Africa's health, education, agriculture, informal sector, policing and safety programmes. Under apartheid the provision of telecommunications was racially distorted. For black people it is estimated that less than 1 line per 100 persons is in place compared with about 60 lines per 100 white persons. Other countries with comparable per capita wealth have 30 lines per 100 persons. The situation is far worse in rural areas.
- 2.8.2 The existing parastatal, Telkom, is restricted by heavy debt from engaging in substantial further borrowing, and an indiscriminate privatisation process has fragmented the telecommunications system. The lack of infrastructure has also restricted the provision of services to peri-urban and rural areas. Other telecommunications networks are not well integrated into the existing Telkom network.
- 2.8.3 The telecommunications sector is an indispensable backbone for the development of all other socio-economic sectors. An effective telecommunications infrastructure which includes universal access is essential to enable the delivery of basic services and the reconstruction and development of deprived areas.
- 2.8.4 The RDP aims to provide universal affordable access for all as rapidly as possible within a sustainable and viable telecommunications system; to develop a modern and integrated telecommunications and information technology system that is capable of enhancing, cheapening and facilitating education, health care, business information, public administration and rural development, and to develop a Southern African cooperative programme for telecommunications. In terms of the RDP, telecommunications services must be provided to all schools and clinics within two years.

SA WEATHER BUREAU SA WEERBURO

**W
E
A
T
H
E
R
·
S
E
R
V
I
C
E
S
·
W
E
E
R
D
I
E
N
S
T
E**

DON'T

WASTE

IT!

W

E

R

A

M

WERK

SPAARSAAM

DAARMEE!

THE WEATHER BUREAU HELPS FARMERS TO PLAN THEIR CROP

THE WEATHER BUREAU: DEPARTMENT OF ENVIRONMENTAL AFFAIRS & TOURISM
DIE WEERBURO: DEPARTEMENT VAN OMGEWINGSKE EN TOERISME

DIE WEERBURO HELP BOERE OM HULLE OES TE BEPLAN

DIE WEERBURO: DEPARTEMENT VAN OMGEWINGSAKE EN TOERISME
THE WEATHER BUREAU: DEPARTMENT OF ENVIRONMENTAL AFFAIRS & TOURISM

CONTENTS

No.		Page No.	Gazette No.
	GENERAL NOTICE		
	Ministry for Posts, Telecommunications and Broadcasting		
	<i>General Notice</i>		
1003	Green Paper on Telecommunications Policy: Public discussion.....	1	16677
